REVUE CÍRKEVNÍHO PRÁVA

CHURCH LAW REVIEW

67
2/17

Ročník XXIII.

Toto číslo Revue církevního práva vyšlo za finanční podpory Konference katolických biskupů Spojených států amerických, jakož i členů Společnosti pro církevní právo, předplatitelů a drobných dárců.

This issue of Church Law Review was sponsored by the United States Conference of Catholic Bishops, as well the members of the Church Law Society, subscribers and donors.

Členské příspěvky, předplatné a dary
Společnosti pro církevní právo směřujte laskavě

z ČR na číslo účtu **1939518309/0800**

a ze zahraničí na účet vedený v eurech (pro SEPA platby)
IBAN: **CZ62 2010 0000 0025 0114 3973**
BIC/SWIFT: **FIOBCZPPXXX**

Please be so kind and send your
membership fees, subscriptions and gifts

from the Czech Republic to account no. **1939518309/0800**

and from abroad to the account in EUR (for SEPA transfers)
IBAN: **CZ62 2010 0000 0025 0114 3973**
BIC/SWIFT: **FIOBCZPPXXX**

OBSAH

EDITORIAL: Bohatý výběr témat (J. R. Tretera) 7

ČLÁNKY

J. R. Tretera, Z. Horák: Jak by měl vypadat nový zákon o svobodě náboženského vyznání 11

Š. Polívka: Udělovatel svátosti biřmování podle Kodexu kanonického práva 31

L. Botek: Praktické otázky aplikace motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus 53

P. Honč: Právněhistorické aspekty solní smlouvy 63

M. Szabo: Právněhistorický vývoj arménské katolické církve 79

POZNÁMKY

J. R. Tretera: Oto Mádr. Český teolog a bojovník za pravdu v mých vzpomínkách 103

J. Kotous: Odměna spravedlivého. Vzpomínka k 100. výročí narození Mons. ThDr. Oto Mádra 107

ANOTACE A RECENZE

Blanka Soukupová: Židé v českých zemích po šoa (P. Damohorská) 111

Antonín Ignác Hrdina, Hedvika Kuchařová: Záhady kolem sňatku Anny Kateřiny Šporkové (S. Přibyl) 113

INFORMACE

52. kongres Essener Gespräche zum Thema Staat und Kirche, Mülheim an der Ruhr, březen 2017 (Z. Horák) 115

Ze Společnosti pro církevní právo (J. R. Tretera) 117

Z NOVÉ LITERATURY 123

MIMOCHODEM… (Jeremiáš) 129

CONTENTS

EDITORIAL: Wide Choice of Topics (J. R. Tretera) 9

ARTICLES

J. R. Tretera, Z. Horák: How the New Act on the Freedom of Religious Belief Should Look 11

Š. Polívka: Minister of the Sacrament of Confirmation According to the Code of Canon Law 31

L. Botek: Practical Questions of Application of the Motu Proprio Mitis Iudex Dominus Iesus 53

P. Honč: Legal Historical Aspects of the Salt Treaty 63

M. Szabo: Legal Historical Development of the Armenian Catholic Church 79

NOTES

J. R. Tretera: Oto Mádr. My Memories of the Czech Theologian and Defender of Truth 103

J. Kotous: Reward of the Just Man. Remembrance on the Occasion of the 100th Anniversary of the Birth of Mons. ThDr. Oto Mádr 107

ABSTRACTS AND REVIEWS

Blanka Soukupová: Jews in the Czech Lands after the Shoah (P. Damohorská) 111

Antonín Ignác Hrdina, Hedvika Kuchařová: Mysteries Concerning the Marriage of Anne Katherine Špork (S. Přibyl) 113

INFORMATION

52nd Congress of the Essener Gespräche zum Thema Staat und Kirche, Mülheim an der Ruhr, March 2017 (Z. Horák) 115

From the Church Law Society (J. R. Tretera) 117

FROM NEW PUBLICATIONS 123

BY THE WAY… (Jeremiáš) 129

INHALT

EDITORIAL: Eine reiche Auswahl der Themen (J. R. Tretera) 9

AUFSÄTZE

J. R. Tretera, Z. Horák: Wie soll das neue Gesetz über die Religionsfreiheit aussehen 11

Š. Polívka: Spender des Sakramentes der Firmung gemäß dem Codex des Kanonischen Rechtes 31

L. Botek: Praktische Aspekte der Anwendung des Motu Proprio Mitis Iudex Dominus Iesus 53

P. Honč: Rechtshistorische Aspekte des Salzvertrags 63

M. Szabo: Rechtshistorische Entwicklung der Armenisch-katholischen Kirche 79

BEMERKUNGEN

J. R. Tretera: Oto Mádr. Tschechischer Theologe und Kämpfer für Wahrheit in meinen Erinnerungen 103

J. Kotous: Belohnung des Gerechten. Erinnerung anlässlich des 100. nicht erlebten Geburtstages von Mons. ThDr. Oto Mádr 107

ABSTRAKTA UND REZENSIONEN

Blanka Soukupová: Juden in böhmischen Ländern nach Schoah (P. Damohorská) 111

Antonín Ignác Hrdina, Hedvika Kuchařová: Rätselhafte Trauung von Anna Katharina Špork (S. Přibyl) 113

INFORMATIONEN

52. Kongres Essener Gespräche zum Thema Staat und Kirche, Mülheim an der Ruhr, März 2017 (Z. Horák) 115

Aus der Gesellschaft für Kirchenrecht (J. R. Tretera) 117

NEU ERSCHIENENE LITERATUR 123

ÜBRIGENS… (Jeremiáš) 129

INDICE

EDITORIAL: Scelta ricca dei temi (J. R. Tretera) 9

ARTICOLI

J. R. Tretera, Z. Horák: Che aspetto deve avere la nuova legge sulla libertà religiosa 11

Š. Polívka: L'amministratore del sacramento della cresima secondo il CIC 31

L. Botek: Le questioni d'applicazione pratica del motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus 53

P. Honč: Gli aspetti storico-giuridici dell'Accordo del sale 63

M. Szabo: Lo sviluppo storico-giuridico della Chiesa Cattolica Armena 79

GLOSSE

J. R. Tretera: Oto Mádr. Un teologo ceco e propugnatore della verità nei miei ricordi 103

J. Kotous: Il ricompenso del giusto. Un ricordo al 100° anniversario della nascita di Mons. ThDr. Oto Mádr 107

ANNOTAZIONI E RECENSIONI

Blanka Soukupová: Gli Ebrei nelle Terre Boeme dopo la Shoah (P. Damohorská) 111

Antonín Ignác Hrdina, Hedvika Kuchařová: Misteri delle nozze di Anna Catarina Špork (S. Přibyl) 113

INFORMAZIONI

52° Congresso Essener Gespräche zum Thema Staat und Kirche, Mülheim an der Ruhr, Marzo 2017 (Z. Horák) 115

Dalla Società per il Diritto Canonico (J. R. Tretera) 117

DALLE NOVITÀ LETTERARIE 123

FRA L'ALTRO… (Jeremiáš) 129

Editorial

Bohatý výběr témat

S radostí můžeme konstatovat, že se při výběru článků do tohoto čísla podařilo opět zachovat tradičně bohatý výběr témat. Zastoupeny jsou jako obvykle všechny tři hlavní oblasti zájmu, na které se časopis Revue církevního práva zaměřuje: právo konfesní, právo církevní a v neposlední řadě i právní dějiny církví.

Čtenář má jako obvykle možnost si vybrat k četbě články vycházející ze široké palety zájmů členů naší Společnosti pro církevní právo. K ní se už hlásí v poslední době téměř 500 členů ze všech koutů České republiky, Slovenska i řady dalších zemí. Mezi jejími členy jsou bohatě zastoupeni příslušníci nejrůznějších povolání. Náklad časopisu byl zvýšen na 1000 výtisků, vzhledem ke vzrůstajícímu zájmu jak z řad příznivců, kteří dosud členy Společnosti nejsou, tak mnoha odborných knihoven.

Autoři prvního článku se zabývají úvahou nad potřebou radikálních změn v českém konfesním právu. Navazují na výsledky vědecké konference na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, která se této problematice věnovala v září loňského roku. Rozvádějí problematiku nově a podrobněji.

Další článek je pojednáním o bohaté právní problematice spojované s udělováním svátosti biřmování v katolické církvi. Seznamuje čtenáře s detailně propracovaným systémem, od popisu běžných situací při aplikaci právních norem při udělování uvedené svátosti, přes úpravu uplatňující se v situacích spíše jen výjimečných, až po takové, které se možná ani nevyskytnou, ale jsou myslitelné. Zabývat se podrobně takovými záležitostmi, to je právě úkolem právní vědy, včetně kanonistiky. Těšíme se, že i v našem časopise bude přibývat stále více pojednání o právní úpravě sakramentálního práva, významné součásti katolického církevního práva a důstojného protějšku teologie svátostí.

V dalším článku jsme seznamováni s problematikou navýsost aktuální v církevním soudnictví. Jde o praktické otázky aplikace motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus* z roku 2015, kterým bylo významným způsobem novelizováno procesní právo, zakotvené v Kodexu kanonického práva z roku 1983. Věříme, že příspěvek

z pera jednoho z předních představitelů našeho církevního soudnictví bude uvítán širokou obcí soudců a ostatních pracovníků všech šesti katolických církevních soudů v českých zemích, církevních soudů na Slovensku a každým, kdo se o jejich činnost zajímá.

Za pěkné oživení stránek časopisu považujeme článek o solní smlouvě mezi českým státem a Apoštolským stolcem. Objasňuje známé i méně známé okolnosti týkající se aplikace uvedené mezinárodní smlouvy, kterou měla být v minulosti zmírněna majetková křivda, způsobená církevním institucím v Čechách, a poskytnuta pomoc k jejich řádné činnosti. Článek jistě potěší milovníky dějepisu. Může být i duchovním povzbuzením všech, kdo si v současné době lámou hlavu nad nepříliš dostatečně vyřešeným hmotným zabezpečením činnosti církví.

Článek o právních dějinách arménské katolické církve seznamuje českého čtenáře s obecnými i právními dějinami této části katolické církve, která je jednou z východních katolických církví *sui iuris*. Informuje také o křesťanech příslušejících do Arménské apoštolské církve. Zajímavé jsou podrobné údaje právního a organizačního rázu i vzpomínky na neutěšenou historii všech arménských křesťanů, zejména na strašlivou genocidu v první části 20. století. Jde již o druhý příspěvek téhož autora o východních církvích v našem časopise. První, uveřejněný v č. 64–2/2016, se týkal albánské katolické církve. Zdá se, že autor pokračuje v popisu východních katolických církví v abecedním pořádku.

Jiří Rajmund Tretera, šéfredaktor

Editorial

Wide Choice of Topics

We are pleased to confirm that we have again managed to reflect a wide range of topics in our selection of articles for this issue. As usual, the three main specialisms of the Church Law Review are covered: church law, religion law and, last but not least, the legal history of churches.

As usual, the reader is able to choose articles covering the diverse spectrum of interests found among members of the Church Law Society. Currently, nearly 500 members from various parts of the Czech Republic, Slovakia and many other states have subscribed to the Church Law Society, including members of various professions. Meanwhile, the number of printed copies of each periodical has increased to 1,000 as a result of the growing interest among supporters who are not members of the society, as well as many specialist libraries.

The authors of the first article consider the need for radical changes in Czech religion law. In the process, they develop the issue in detail and from a new perspective in light of the findings of the scientific conference, held at the School of Law of Masaryk University in Brno in September 2016, which focused on this very topic.

The article that follows focuses on the broad legal topic concerning administration of the sacrament of confirmation in the Catholic Church. It introduces an elaborately developed system to the reader by describing everything from ordinary situations, upon the application of legal regulations when conferring the aforementioned sacrament, as well as over regulation, which is applied in exceptional cases, to possible, yet improbable, situations. The role of jurisprudence, including canon law science, is to deal with these exact same issues in detail. We are happy to see that the number of articles concerning the legal regulation of sacramental law, which is an important part of the law of the Catholic Church and the respectable counterpart of sacramental theology, will increase.

We are introduced to an utterly contemporary issue facing the ecclesiastical judiciary in the next article. This concerns the practical questions of application of

the motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus* from 2015, which significantly amended procedural law as enacted by the Code of Canon Law of 1983. We believe that the contribution made by one of the leading representatives of our ecclesiastical judiciary will be welcomed by the large community of judges and other officers belonging to all six Catholic tribunals in the Czech lands, the tribunals in Slovakia and anyone else who is interested in the activity of these courts.

The article on the Salt Treaty between the Bohemian Kingdom and the Holy See should enliven the pages of this journal. It clarifies the circumstances concerning the application of the aforementioned international treaty, which sought to reduce proprietary loss affecting ecclesiastical institutions in Bohemia and to provide support in order to secure their regular operation. The article will certainly please history enthusiasts, as well as offer spiritual encouragement to anyone who is currently preoccupied with the insufficiently resolved material security of the operation of churches.

An article concerning the legal history of the Armenian Catholic Church should inform Czech readers about the general, as well as legal, history of this branch of the Catholic Church, which is one of Eastern Catholic Churches *sui iuris*. In the process, the article also provides information about Christians who are members of the Armenian Apostolic Church. Detailed legal and organizational figures, alongside memories of the dismal history of all Armenian Christians, especially those of the terrifying genocide at the beginning of the 20th century, ought to be of great interest. This is the second article about the Eastern Churches by the same author published in this periodical. The first article, which concerned the Albanian Catholic Church, was published in Issue 64–2/2016. It would appear that the author is seeking to describe each of the Eastern Churches in alphabetical order.

Jiří Rajmund Tretera, Editor-in-chief

Jak by měl vypadat nový zákon o svobodě náboženského vyznání

Jiří Rajmund Tretera
Záboj Horák

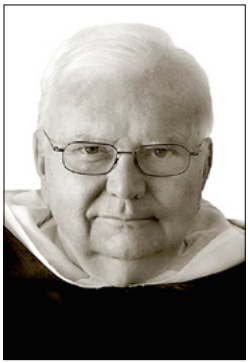

Úmyslem následujících řádků je vyrovnat se s nedostatky zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákona o církvích a náboženských společnostech), kontroverzního již *in statu nascendi*, či alespoň s některými jeho nedostatky, a podat v souvislosti s jeho kritikou náměty, jak tyto nedostatky *de lege ferenda* napravit. Navazujeme na pojednání o dané tématice z pera mnoha odborníků na konfesní právo i na jiná odvětví českého práva vydaná od účinnosti uvedeného zákona, i na četná vlastní pojednání vydaná v průběhu posledních patnácti let. Bohatou inspiraci nám přinesly příspěvky přednesené během 22. ročníku vědecké konference *Církev a stát*, kterou v září 2016 na téma *Potřebujeme nový zákon o církvích (?)* uspořádala Katedra ústavního práva a politologie Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně ve spolupráci se Společností pro církevní právo.[1]

[1] BENÁK, Jaroslav (ed.), *Církev a stát 2016*, Potřebujeme nový zákon o církvích (?), Sborník z konference, Brno, 2016, 90 s.

1. České konfesní právo po roce 1989

Přirozeným důsledkem demokratického převratu uskutečněného v Československu od listopadu do prosince 1989 bylo právní zajištění náboženské svobody jednotlivců i jejich společenství v duchu standardů nejen z doby předúnorové a prvorepublikové, ale i těch, které byly mezitím dosaženy ve svobodné části mezinárodního společenství. Již 13. prosince 1989 byly z trestního zákona vypuštěny náboženské trestné činy.[2] Dne 23. ledna 1990 byl zrušen institut státního souhlasu k výkonu duchovenské činnosti.[3] Stát od té doby již nezasahuje do ustanovování či odvolávání jakéhokoliv církevního funkcionáře ani do jiných vnitřních záležitostí náboženských společenství. Pozitivním způsobem byla zásada nezasahování státu do církevních záležitostí ústavněprávně vymezena o rok později, *Listinou základních práv a svobod*, uvozenou ústavním zákonem č. 23/1991 Sb. z 9. ledna 1991 (dále jen Listina).[4]

První novodobý zákon o konfesním právu v Československu již nedal na sebe dlouho čekat. Byl schválen o necelých šest měsíců později, dne 4. července 1991, jako *zákon č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností*. Obsahově jde o věrné pokračování Listiny. Zákon rozvedl řadu ustanovení Listiny a připojil „kodex" práv věřících a jimi tvořených náboženských společenství v rozsahu 25 paragrafů.

Období od září 1991 až do ledna 2002, kdy na území České republiky platil uvedený zákon č. 308/1991 Sb., bylo často charakterizováno (v našich pojednáních i ve vyjádřeních některých církevních činitelů) jako doba, kdy náboženská svoboda dosáhla v českých zemích nejvyššího standardu v jejich dějinách. To už ale neplatí.

Mezitím byl schválen druhý konfesní zákon v novodobých českých dějinách, *zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů* (zákon o církvích a náboženských společnostech), který zrušil a nahradil do té doby platný zákon č. 308/1991 Sb. Stalo se tak navzdory skutečnosti, že dosavadní zákon byl vcelku životný a vyhovující, o čemž svědčí skutečnost, že na Slovensku platí do dnešních dnů, tedy nepřetržitě již 26 let.

---

2 Zákon č. 159/1989 Sb.

3 Zákon č. 16/1990 Sb.

4 TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj, *Konfesní právo*, Praha, 2015, s. 368–369.

Současný konfesní zákon č. 3/2002 Sb. byl usnesen v době, kdy politická reprezentace státu nebyla církvím a náboženským společnostem nakloněna. Nálezem Ústavního soudu z 27. listopadu 2002, který zrušil čtyři ustanovení zákona jako protiústavní, byly některé náboženskou svobodu omezující zásahy zákona zmírněny (např. byla zachráněna další existence charit a diakonií), ale ne zcela odstraněny.

Některé následné novelizace, zejména ta, která byla provedena zákonem č. 495/2005 Sb., standard náboženské svobody naopak ještě snížily.

Za mírné zlepšení postavení některých církví a náboženských společností a vytvoření předpokladů k jejich nezávislosti a tím i za zvýšení standardu náboženské svobody lze snad považovat vydání zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů. Jeho realizace, byť postupná, je zatížena nutností, aby se náboženská společenství po 40 letech tvrdého pronásledování a následujících 22 letech nejistoty působené stálým odkládáním spravedlnosti dohadovala o svá práva prostřednictvím těžkých a nepříjemných soudních sporů, z nichž některé již skončily pro náboženská společenství, zejména jejich řeholní složky, neúspěšně. Toto zlepšení se týká jen oblasti hmotného základu pro svobodnou náboženskou činnost a odpoutání náboženských společenství od dosavadní závislosti na státu.

Zákon č. 3/2002 Sb. svou celkovou koncepcí nezajistil plnou realizaci náboženské svobody, naopak v některých dimenzích napomohl k jejímu omezení. Proto se domníváme, že nejlepší cestou vpřed je úplné zrušení zákona č. 3/2002 Sb. a jeho nahrazení novým zákonem, který by měl být naplněn filosofií přející náboženské svobodě jednotlivců i jejich církví a náboženských společností, aniž by tím byl narušen vyvážený vztah státu k jednotlivým náboženským vyznáním a bezkonfesnosti.

Podle Listiny základních práv a svobod „[stát] je založen na demokratických hodnotách a nesmí se vázat ani na výlučnou ideologii ani na náboženské vyznání“ (čl. 2 odst. 1), tedy nesmí protežovat ani ateismus, ani agnosticismus, ani určité náboženské vyznání. Nepřísluší mu ani ignorovat obecně užitečnou a nezastupitelnou úlohu všech náboženských vyznání, ani vykázat náboženství z veřejného prostoru tak, že ateismus vládne „mlčky“.

2. Několik vzpomínek z doby přípravy zákona č. 3/2002 Sb.

V letech 1998 až 2002 byla demokracie v České republice restriktivně modifikována smlouvou mezi dvěma tehdy nejsilnějšími politickými stranami, pojmenovanou

jako „opoziční smlouva“. Ta umožnila jednobarevnou vládu straně volebně nejsilnější, ale přece jen menšinové, za předem učiněného závazku druhé nejsilnější politické strany, která měla být podle pravidel v demokratických zřízeních obvyklých stranou opoziční, že bude vládní stranu podporovat. Zamýšlet se nad důsledky uvedené politické smlouvy pro jiné oblasti života není předmětem tohoto pojednání. Zásadní význam pro naše další úvahy má skutečnost, že z tohoto spojenectví vyšla zákonná úprava náboženské svobodě věřících a jejich náboženských společenství podstatně méně nakloněná než úprava do té doby platná.

Vydání zákona předcházela dlouhá příprava. Úmysl zákon vydat byl vyhlášen záhy po nastolení menšinové vlády kryté opoziční smlouvou, tedy již v roce 1998. V létě toho roku byl z funkce ředitele odboru církví Ministerstva kultury odvolán nestranický odborník JUDr. Pavel Zeman, který tento úřad úspěšně vykonával od roku 1991. Po nástupu sociálně demokratického ministra Pavla Dostála byla na místo ředitele odboru církví dosazena exponentka druhé strany opoziční smlouvy RNDr. Jana Řepová, matematička, známá svým krajně kritickým postojem k náboženským společenstvím. Vyměněni byli postupně téměř všichni pracovníci odboru církví.

Ministr kultury vytvořil na základě svého příkazu č. 7 ze dne 1. dubna 1999 Expertní komisi pro otázky vztahu státu a církví. Komisi předsedal ministr kultury osobně, tajemnicí byla uvedená ředitelka odboru církví. Komisi tvořilo pět zástupců České biskupské konference, pět zástupců Ekumenické rady církví v ČR, zástupci Federace židovských obcí v ČR, a zástupci vysokých škol a Akademie věd ČR. Jako zástupce vysokých škol byl za člena této komise dopisem ministra kultury z 19. dubna 1999 jmenován také první z autorů těchto řádků. Zúčastnil se všech deseti zasedání komise od 6. května 1999 do 18. ledna 2001. Připomínky členů se nahrávaly a byly zaznamenány do protokolů (které tvoří celkem čtyři šanony).[5] Při sestavení konečného návrhu však byly zohledněny *minimálně*.

Zákon byl přes odpor Senátu Parlamentu České republiky i prezidenta republiky Poslaneckou sněmovnou schválen a vstoupil 7. ledna 2002 v účinnost. Ústavní soud svým nálezem z 27. listopadu 2002 odstranil ze zákona ustanovení, která byla výslovně v rozporu s ústavním předpisem – Listinou základních práv a svobod (ve Sbírce zákonů byl nález uveřejněn pod č. 4/2003 Sb.).

[5] Stejnopisy jsou uloženy ve spisovně Společnosti pro církevní právo, krabice MK I–III a MK–IV.

Soud uznal v odůvodnění nálezu, že zákon snižuje i v dalších svých ustanoveních standard náboženské svobody v České republice. Pokusil se zmírnit dopad dalších náboženskou svobodu omezujících ustanovení tak, že stanovil *ústavně konformní interpretaci zákona*. Další vývoj však vzbuzuje pochybnosti, zda a do jaké míry byla tato interpretace v následujících letech brána v potaz.

3. Požadavek, aby konfesní zákon byl uvozen preambulí

Během přípravy zákona o náboženské svobodě z roku 2002 žádali zástupci všech náboženských společenství a někteří zástupci akademických pracovišť přítomní ve shora popsané expertní komisi, aby zákon byl uvozen *preambulí*, v níž má být vyjádřeno, že náboženská společenství mají ve společnosti *nezastupitelnou úlohu*. To se však nestalo, zákon požadovanou preambuli nemá.

Domníváme se, že by požadavek, aby konfesní zákon měl preambuli, v níž jsou podrobněji vysvětleny důvody speciální úpravy předmětné matérie, měl být již konečně zohledněn.

Kromě nezastupitelné úlohy, kterou náboženská společenství ve vztahu ke svým členům v náboženské oblasti plní, by měla být v preambuli podle našeho názoru nadto vyjádřena ještě skutečnost, že náboženská společenství přinášejí zásadní užitek v řadě společenských oblastí nejen svým členům, ale i těm, kdo jejich členy nejsou.

Náboženská společenství totiž se zápalem, podmíněným náboženským přesvědčením svých členů, nabízejí a přinášejí pomoc všem, a to v oblasti sociální, vzdělávací, kulturní, zdravotnické a všeobecně humanitní i mezilidských vztahů. *Celé společnosti přinášejí užitek* rovněž péčí o kostely, kláštery a jiné církevní stavby, které jsou uměleckými památkami nebo přinejmenším *dominantami* obcí a měst, živými středisky náboženského i nenáboženského společenského života, místem četných hudebních vystoupení, a v neposlední řadě též zdrojem všeobecného užitku z turistického ruchu.

Preambule by měla dále zdůraznit, že současně s upřesněním individuální náboženské svobody jednotlivců se stanoví i podmínky jejího kolektivního uplatňování a specifického postavení jimi tvořených náboženských společenství.

4. Drobné terminologické změny

V následujícím oddíle podáváme tyto návrhy na drobné změny v zákonem používaném pojmosloví:

- *Zkrácení názvu nového zákona*
  Doporučujeme převzít z některého z názvů obou dosavadních zákonů o právu konfesním jen jejich první část. Tedy nazvat ho jako zákon o svobodě náboženské víry nebo zákon o svobodě náboženského vyznání. Tak bude zdůrazněno, že na prvním místě jde o individuální a kolektivní náboženskou svobodu jednotlivců. Postavení náboženských společenství je odvozeno od této svobody. Účelem zákona není stanovit nějaká privilegia církví a náboženských společností ani jejich svobodu omezovat.

- *Náboženské společenství místo církev a náboženská společnost*
  Pod vlivem zákonů o konfesním právu z let 1991 a 2002 jsme si zvykli na spojitý obrat *církve a náboženské společnosti*. Ten již však dávno ztratil svou původní vypovídací a rozlišovací hodnotu. Jako další argument lze uvést, že mezi 38 církvemi a náboženskými společnostmi v současné době registrovanými v České republice je 12 takových, které ve svém názvu nepožívají ani označení církev ani označení náboženská společnost.[6] K tomu všemu lze pozorovat v českém zákonodárství kolísání v přesném užití dosavadního složitého názvu. Nastala chvíle, kdy záměna za stručnější alternativu je žádoucí.

  Doporučujeme používat výraz *náboženské společenství*, resp. náboženská společenství, podle vzoru užívaného v angličtině (*religious community*, resp. religious communities). Tak jej používají přední světové encyklopedie.[7]

---

[6] Seznam 12 registrovaných náboženských společenství, která se nenazývají *ani církvemi*, *ani náboženskými společnostmi*, je uveden v publikaci TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj, *Konfesní právo*, na s. 27.

[7] První encyklopedií je *International Encyclopaedia of Laws* vydávaná v Nizozemí nakladatelstvím Wolters Kluwer, vycházející v několika tisících svazků, do jejíž řady *Religion* byl zařazen svazek o České republice pod názvem *Religion and Law in the Czech Republic*, Alphen aan den Rijn, 2014, 128 s., autorů Jiřího Rajmunda Tretery a Záboje Horáka.
Druhou encyklopedií je pětisvazkové dílo ROBBERS, Gerhard, DURHAM, W. Cole Jr., THAYER, Donlu (eds.), *Encyclopedia of Law and Religion* vydaná nakladatelstvími Brill a Nijhoff v roce 2016. Její čtvrtý svazek obsahuje příspěvek o konfesním právu v České republice (TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj, *Czech Republic*, in: *Encyclopedia of Law and Religion*, Volume 4 – Europe, Leiden–Boston, 2016, s. 84–91). Obě encyklopedie jsou k dispozici rovněž v elektronické verzi.

Stejné označení používá standardní učební text, který představuje publikace *Konfesní právo* z roku 2015.[8]

- *Obrat vnitřní předpisy nahradit obratem vlastní právní předpisy*
  Oběma dosavadními konfesními zákony zavedený termín vnitřní předpisy církví a náboženských společností působí dojmem pokusu o jejich diskvalifikaci, přehlížení jejich významu a vytvoření závislosti na nesnášenlivém etatismu, který vyhrazoval právo na tvorbu právního systému výlučně státu.[9]

- *Člen náboženského společenství místo osoba hlásící se k církvi a náboženské společnosti*
  Obrat *osoba hlásící se k církvi* je podle našeho názoru právně zamlžující a současně důstojnost věřících snižující. Odvádí od stavu objektivního k subjektivnímu. Doporučujeme tento obrat nahradit výrazem *člen náboženského společenství*. Vhodné bude zdůraznit, že podle vlastních právních předpisů náboženského společenství může být jeho členem i nezletilá osoba.[10]

- *Uznání náboženského společenství místo registrace*
  Zavedení pojmu registrace ve vztahu k náboženským společenstvím působilo od samého počátku v roce 1991 nivelizujícím dojmem. Náboženská společenství byla až příliš stavěna do jedné řady s různými živnostmi, hospodářskými a jinými čistě světskými organizacemi. Proto předkládáme k úvaze, zda se nevrátit k původnímu, na území českých zemí tradičně užívanému právnímu termínu *uznání*. A rejstřík, do něhož jsou příslušným orgánem státní správy náboženská společenství zaznamenávána, pojmenovat jako *rejstřík uznaných náboženských společenství*.

---

8 TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj, *Konfesní právo*, Praha, 2015, 416 s.

9 Kritiku etatistického přístupu z pozice církevního práva nalézáme v době první republiky nejen v dílech Vratislava Buška a Josefa Pejšky, ale i Kamila Hennera (viz např. HENNER, Kamil, *Základy práva kanonického I–II*, Praha, 1927, s. 1).

10 TRETERA, Jiří Rajmund, *Náboženská svoboda dětí a její zajištění v právním řádu České republiky*, in: Revue církevního práva č. 49–2/2011, Praha, s. 49–58, a také in: TRETERA, Jiří Rajmund, *Církve a právo – Miscellanea*, Výběr drobných prací z díla, Praha, 2015, s. 331–337.

5. Potřeba zrušit dvoustupňovou registraci

Zákon č. 308/1991 Sb. znal pouze jednostupňovou registraci církví a náboženských společností. *Všechna náboženská společenství požívala všech práv*, která jim byla ústavními předpisy, mezinárodními smlouvami i tímto zákonem zaručena.

Návrh nové právní úpravy vedoucí k vyhlášení zákona č. 3/2002 Sb. spojoval *dvě navzájem si odporující tendence*: směřoval k omezení velmi široce pojatých náboženských svobod, současně však k liberalizaci registračního procesu. Východisko z tohoto dvojího rozporného přístupu se pokusil nalézt v zavedení fakticky dvoustupňové registrace. Rozšířil přístup početně menších náboženských společenství k registraci tím, že snížil početní cenzus (možná až příliš extrémně) na pouhých 300 zletilých osob. Současně vyjmul z řady dosavadních běžných oprávnění náboženských společenství některá, z nichž vytvořil nově konstituovaná tzv. *zvláštní práva*,[11] která příslušejí pouze některým z náboženských společenství, a to takovým, která jsou „registrována se zvláštními právy". Ač zákon používá pro tuto registraci jen tento v předešlé větě uvedený výraz, jde ve skutečnosti o registraci v druhém stupni. *Z práv dosud běžných se stala práva zvláštní!*[12]

Navíc ze znění zákona vzniká dojem, jakoby šlo o jakási „privilegia" některých náboženských společenství, nikoliv tedy, že jde o zajištění svobody jednotlivce k individuálnímu a kolektivnímu výkonu náboženské svobody.[13]

Na dokreslení lze uvést citát ze známého komentáře Jakuba Kříže k uvedenému zákonu: „Hlavní nedostatek systému zvláštních práv vyplývá z jeho filozofie. Zvláštní práva jsou chápána jako oprávnění církví coby institucí. Právní úprava tak ztrácí zcela ze zřetele práva osob nacházejících se v určité životní situaci (vazba, trest odnětí svobody, služba v ozbrojených silách). I tyto osoby mají ve svých specificky ztížených podmínkách právo na svobodu náboženského vyznání a z ní vyplývající další práva. Oprávnění […] církví k výkonu zvláštních práv je ve vztahu k této potřebě základního lidského práva až sekundární záležitostí."[14]

---

[11] Viz heslo *Zvláštní práva*, in: TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj, *Slovník církevního práva*, Praha, 2011, s. 141.

[12] PŘIBYL, Stanislav, *Pojetí tzv. „zvláštních práv" církví a náboženských společností podle zákona č. 3/2002 Sb.*, in: PŘIBYL, Stanislav, *Konfesněprávní studie*, Brno, 2007, s. 86–99.

[13] TRETERA, Jiří Rajmund, *Zvláštní práva registrovaných církví a náboženských společností: obecný pohled*, in: BENÁK, Jaroslav (ed.), *Církev a stát*, Sborník příspěvků z 19. ročníku konference, Brno, 2013, s. 7.

[14] KŘÍŽ, Jakub, *Zákon o církvích a náboženských společnostech*, komentář, Praha, 2011, s. 94.

Požadavky na získání zvláštních práv byly stanoveny takovým způsobem, že dosud, po patnácti letech od vydání zákona, žádnému ze sedmnácti nově registrovaných náboženských společenství nebyl nárok na tato práva přiznán.

Pokud jde o jednadvacet náboženských společenství registrovaných státem dříve podle předcházejících právních předpisů, které jsou vyjmenovány v příloze k zákonu č. 3/2002 Sb., zákon ve svém § 28 odst. 1 uvádí, že „rozsah oprávnění k výkonu zvláštních práv […], které mají tyto církve a náboženské společnosti ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona, zůstává zachován."

Na základě uvedeného textu se zpočátku usuzovalo, že každá z uvedených církví má zachována všechna tzv. zvláštní práva. Avšak později užitý výklad jde jiným směrem než text zákona. Ve shora citovaném komentáři Jakuba Kříže čteme o výkladové realitě tato slova: „Mezi dikcí komentovaného ustanovení a jeho důvodovou zprávou je však určitý rozdíl. Komentované ustanovení hovoří o oprávnění k výkonu zvláštních práv, které církve […] *mají*, zatímco důvodová zpráva používá pojem *vykonávají*. […] Podle právního názoru, obsaženého v důvodové zprávě, tak církve […] *které měly určité právo, ale fakticky je nevykonávaly, o toto právo přišly*. […] Ministerstvo kultury […] vedlo záhy po nabytí účinnosti zákona správní řízení o přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv na základě komentovaného ustanovení."[15] A my k tomu dodáváme „osobní podiv nad tím, že znění pouhé »důvodové zprávy« bylo postaveno nad zákon!"[16]

Rozhodným způsobem navrhujeme, aby institut tzv. zvláštních práv byl zrušen a náboženská práva nebyla omezována.

6. Příkladmý výčet práv náboženských společenství

V novém zákoně je zapotřebí uvést demonstrativní výčet práv uznaných (registrovaných) náboženských společenství. Nemělo by být opomenuto právo

- svobodně určovat své náboženské učení a obřady a organizovat bez oznámení svá shromáždění,
- konat náboženské a pohřební průvody i mimo své vlastní objekty, v souladu s obecně závaznými právními předpisy,

[15] Tamtéž, s. 316. Zvýraznění provedli autoři tohoto článku.

[16] TRETERA, Jiří Rajmund, *Zvláštní práva registrovaných církví a náboženských společností*, s. 8.

- vlastnit movitý i nemovitý majetek a mít jiná majetková a nehmotná práva, vlastnit hřbitovy a jiná pohřební místa,
- uzavírat smlouvy se státem, jeho orgány a správními úřady, a s dalšími veřejnoprávními korporacemi,[17]
- vydávat pro svou potřebu vlastní právní předpisy,
- spravovat nezávisle své vlastní záležitosti, zejména ustanovovat a rušit své orgány, zřizovat a rušit své instituce a ustanovovat a odvolávat jejich představené i pracovníky podle svých vlastních právních předpisů,
- poskytovat své duchovní a hmotné služby svým členům i veřejnosti, která má o tyto služby zájem,
- zřizovat církevní školy a církevní školská zařízení všech druhů, jejichž mzdové a provozní náklady jsou plně hrazeny z veřejných prostředků,
- zřizovat takové církevní školy, v nichž lze absolvovat povinnou školní docházku,
- zřizovat takové církevní školy, jejichž vysvědčení mají veřejnou platnost,
- vyučovat náboženství v církevních školách všech druhů i v dalších vlastních zařízeních i složkách,
- vyučovat náboženství jako volitelný předmět v povinné alternativě k jinému předmětu nebo několika předmětům, a to v základních, středních a vyšších odborných školách a konzervatořích zřizovaných obcemi, svazky obcí, kraji nebo státem,[18] pokud se k výuce náboženství přihlásí počet žáků stanovený zákonem,[19] a vyučovat náboženství žáky mateřských škol založených veřejnými institucemi, za stejného předpokladu,
- vyučovat náboženství v soukromých školách na základě smlouvy, pokud o to soukromá škola projeví zájem,

---

[17] Viz CSUKÁS, Adam, *Zmluvy uzatvárané medzi náboženskými spoločenstvami a Českou republikou*, in: Revue církevního práva č. 66–1/2017, Praha, s. 39–54.

[18] Viz HORÁK, Záboj, *Církve a české školství*, Praha, 2011, s. 182, a TRETERA, Jiří Rajmund, *Náboženství jako povinně volitelný školní předmět*, Úvaha de lege ferenda, in: Revue církevního práva č. 53–3/2012, Praha, s. 9–16, a také in: TRETERA, Jiří Rajmund, *Církve a právo – Miscellanea*, s. 345–349.

[19] Navrhujeme snížit dosavadní počet přihlášených žáků, při jejichž přihlášení škole vzniká povinnost výuku náboženství do výukového plánu zařadit, z dosavadních sedmi na pět. Dále navrhujeme, aby v zákoně byla zdůrazněna každoroční povinnost školy oznámit rodičům a žákům oprávnění přihlásit se k výuce náboženství. V případě, že se několik náboženských společenství v místě dohodne na společné výuce náboženství, má škola podat rodičům i žákům tuto informaci.

- uzavírat smlouvy o zřizování služby školních kaplanů ve školách a školských zařízeních,
- využívat teologických fakult veřejných univerzit pro výuku a výchovu svých stávajících či budoucích pracovníků, a vyučovat teologii jako nepovinný předmět na jiných fakultách vysokých škol, které o to projeví zájem,
- vyučovat a vychovávat své stávající či budoucí pracovníky ve svých vlastních zařízeních,
- zakládat vlastní kulturní instituce, zejména muzea, archivy, galerie, výstavní síně a knihkupectví,
- zakládat a vlastnit sdělovací a komunikační prostředky, zejména vlastní rozhlasové a televizní stanice, noviny, časopisy, vydavatelská střediska a nakladatelství,
- uzavírat s veřejnými i soukromými provozovateli veřejných sdělovacích prostředků, zejména s veřejnoprávním rozhlasem a televizí, smlouvy o podílu na vysílacím čase, zejména o přenosu bohoslužeb a záznamů jiných náboženských shromáždění a jiných vlastních programů, aniž by toto vysílání bylo přerušováno reklamou nebo současně s ním vysílán přídavný text,
- zřizovat a provozovat vlastní zdravotnická zařízení (včetně nemocnic a stacionářů) a zařízení sociálních služeb,
- zřizovat a provozovat charity a diakonie, které poskytují
  - ústavní péči i domácí péči,
  - pomoc lidem bez domova,
  - pomoc zdravotně postiženým,
  - pomoc těžce nemocným (hospicovou a paliativní péči),
  - pomoc uprchlíkům,
  - humanitární pomoc do zahraničí,

  a které organizují
  - domovy pokojného stáří,
  - týdenní stacionáře,
  - domovy a poradny pro matky v tísni,
  - sbírky obnošeného šatstva atd.,
- vysílat své zástupce do zdravotnických zařízení a zařízení sociálních služeb k zajištění duchovní péče, včetně nemocničních kaplanů a dobrovolníků,[20]

[20] Viz NĚMEC, Damián, *Právní zakotvení pastorační péče v necírkevních zdravotnických zařízeních v České republice*, in: Revue církevního práva č. 60–1/2015, Praha, s. 53–92.

- uzavírat s vlastníky zdravotnických zařízení a zařízení sociálních služeb smlouvy o trvalém zaměstnávání a odvolávání osob tuto péči zajišťujících, a jejich zařazení do psychosociálních týmů,
- vysílat své pracovníky do ozbrojených sil a míst, v nichž se vykonává vazba, trest odnětí svobody, zabezpečovací detence, ochranné léčení a ochranná výchova, k zajištění duchovní péče, a uzavírat smlouvy se státem, jeho orgány a správními úřady o zaměstnávání pracovníků zajišťujících tuto péči (organizovat službu vojenských a vězeňských kaplanů, financovanou ze státních prostředků),
- poskytovat posttraumatickou intervenční péči
  - policistům, zaměstnancům Policie České republiky a Ministerstva vnitra, členům jejich rodin a osobám blízkým,
  - příslušníkům Hasičského záchranného sboru České republiky a členům jejich rodin a osobám blízkým,

  a poskytovat tuto péči za pomoci policejních a hasičských sborů také
  - obětem mimořádných událostí (přírodních katastrof) a
  - obětem trestných činů,

  ve všech případech na základě smluv uzavíraných se státem, jeho orgány a správními úřady (organizovat službu policejních a hasičských kaplanů, financovanou ze státních prostředků),
- uzavírat smlouvy s vysokými školami o poskytování duchovní péče jejich studentům a pracovníkům (organizovat službu vysokoškolských kaplanů),
- konat obřady, při nichž jsou uzavírány církevní sňatky s veřejnou účinností, za podmínek stanovených zákonem,
- zachovávat povinnost mlčenlivosti jimi určenými pracovníky, označenými v základním dokumentu náboženského společenství, v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství anebo s výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství, přičemž za součást zachování této povinnosti mlčenlivosti je nutno prohlásit i zproštění nejen oznamovací povinnosti, ale i povinnosti překazit trestný čin,
- dostávat podobně jako členové rodiny informace o zdravotním stavu svých členů, kteří nemají vlastní rodinu (zejména duchovních, řeholníků a řeholnic i kandidátů duchovního a řeholního stavu),
- získávat a přijímat příspěvky na jednotlivé investiční náklady, zejména na stavby, rekonstrukci, ostrahu a pojištění objektů sloužících náboženským účelům, od státu, od územních samosprávných celků i od tuzemských i zahraničních dárců.

7. Právnické osoby odvozené od náboženských společenství

Významným právem všech uznaných náboženských společenství je právo zakládat, spojovat a rušit na základě svých vlastních právních předpisů právnické osoby, a to nezávisle na uznání veřejnou mocí. Není důvodů, proč by měl zákon o svobodě náboženské víry nebo jakýkoliv jiný státní předpis mezi těmito právnickými osobami rozlišovat. Odlišení tzv. *účelových zařízení* od ostatních právnických osob založených náboženskými společenstvími, které zavedl zákon č. 495/2005 Sb., má zjevně diskriminační charakter, a mělo by být z českého právního řádu odstraněno.

V konfesněprávní literatuře bývá napadáno, že výše uvedenou novelou k zákonu o konfesním právu byl odstraněn až dosud vyhovující konfesněprávní termín *církevní právnické osoby* a místo něho zaveden podivný a nicneříkající obrat *evidované právnické osoby*. Ztotožňujeme se s tímto názorem, i když nepovažujeme otázku jejich označení za důležitou. Pro své účely si vystačíme s označením *právnické osoby od náboženských společenství odvozené*.

Důležité je ovšem v zákoně zdůraznit, že evidence uvedených právnických osob ve zvláštním rejstříku je skutečně pouhou evidencí. Je zapotřebí v zákoně zdůraznit, že orgány státní správy nesmí zneužívat svého práva a povinnosti tento rejstřík vést k otevřeným ani skrytým pokusům řízení o zaevidování právnické osoby proměnit ve správní řízení registračního rázu.

Jedním z nedostatků dosavadní právní úpravy je ignorování skutečnosti, že některá náboženská společenství jsou uspořádána hierarchicky, tedy vícestupňově. Dosud platný zákon č. 3/2002 Sb. vychází z předpokladu, že každé náboženské společenství zakládá všechny právnické osoby přímo. Jeho právní úprava je nedostatečně individualizovaná a nepřihlížející k odlišnostem právních systémů jednotlivých náboženských společenství, jejich různé členitosti (a také k jejich početnosti, místnímu, celonárodnímu a mezinárodnímu uspořádání).

V novém zákoně je nutné uvést, že právnickými osobami zakládanými náboženskými společenstvími (odvozenými od náboženských společenství) mohou být zejména

- organizační útvary náboženských společenství s tím, že tyto útvary mohou zakládat další podřízené útvary jako právnické osoby, což lze opakovat v několika stupních,
- řeholní a jim podobné organizace, které mohou zakládat další podřízené útvary jako právnické osoby, což lze opakovat v několika stupních,

- vnitrocírkevní sdružení osob, která mohou zakládat další podřízené útvary jako právnické osoby, což lze opakovat v několika stupních,
- charity, diakonie a jiná podobná sdružení plnící zdravotnické a sociální poslání, která mohou zakládat další podřízené útvary jako právnické osoby,
- církevní nadace a jiná sdružení věcí fundačního charakteru,
- církevní školy.

Zákon má stanovit, že církevní školy jsou právnickými osobami odvozenými od náboženských společenství a budou napříště evidovány v témže rejstříku jako ostatní subjekty odvozené od náboženských společenství. V tom směru je třeba upravit i školský zákon.

V zákoně by mělo být výslovně uvedeno, že nadřízený orgán náboženského společenství je oprávněn omezit dispoziční právo s majetkem podřízených právnických osob, a toto omezení zaznamenané v rejstříku právnických osob od náboženských společenství odvozených by pak bylo v českém právním řádu závazné.

8. Řízení o uznání náboženských společenství

Pokud jde o správní řízení o uznání (dosud registraci) náboženských společenství, domníváme se, že není třeba v tomto oboru učinit příliš změn. Nadále může být uveden požadavek, aby k návrhu byly přiloženy tyto dokumenty:

- *základní charakteristika* náboženského společenství, jeho učení a poslání;
- *základní dokument* vyjadřující podstatné vlastní právní předpisy náboženského společenství s tím, že i nadále bude náboženské společenství mít právo tento dokument dodatečně doplňovat a měnit; navrhujeme, aby bylo zdůrazněno, že náboženské společenství může k základnímu dokumentu přiložit i církevní ústavu a další předpisy náboženského společenství v jejich plném znění a doplňovat je;
- podpisy nejméně 300 zletilých občanů České republiky nebo cizinců s trvalým pobytem v České republice (doporučujeme zvýšení počtu uvedených osob na 500), které potvrdí, že jsou členy tohoto náboženského společenství; doporučujeme doplnit o prohlášení, že jsou členy výlučně a jen tohoto náboženského společenství, a povinnost ústředního správního úřadu řízení provádějícího, aby si individuálně ověřil úmysl zákonem stanoveného minimálního počtu podepsaných.

Dále je třeba připustit, že náboženské společenství může mít své ústředí v zahraničí. V tom případě je třeba předložit potvrzení o jeho existenci v zahraničí (pokud není notoricky známa) a potvrzení o založení jeho součásti v České republice. Připojena by měla být adresa ústředí náboženského společenství v zahraničí a adresa jeho nejvyšší nebo reprezentativní součásti v České republice. V seznamu uznaných církví by neměla chybět Katolická církev (uvádět pouze její části pod názvy Církev římskokatolická a Církev řeckokatolická nestačí).

9. Svazy náboženských společenství a řízení o jejich uznání

Zákon č. 3/2002 Sb. nově zavedl pojem svaz církví a náboženských společností, a tím prakticky donutil již dávno existující Ekumenickou radu církví v České republice, aby zažádala o registraci podle tohoto zákona.[21] Odstranil možnost, aby příslušníkem takové ekumenické organizace byla jiná entita než registrovaná církev nebo náboženská společnost, a výslovně nepřipouští, aby svaz navrhl k evidenci sobě podřízenou právnickou osobu. Zákon určil, že pro zápis těchto svazů se zřizuje vlastní rejstřík (v pořadí již třetí rejstřík entit náboženského charakteru, vedle rejstříku církví a náboženských společností a rejstříku evidovaných právnických osob).

Je vysoce pravděpodobné, že nový zákon převezme ustanovení o svazech církví a náboženských společností na základě potřeby právní kontinuity. Pro tento případ doporučujeme, aby bylo zdůrazněno, že svaz náboženských společenství může jménem svých členů *uzavírat s Českou republikou smlouvy*, a mělo by mu být poskytnuto právo zakládat od sebe odvozené právnické osoby. Je dobře myslitelné, aby svazy náboženských společenství zakládaly církevní školy ekumenického charakteru, a bylo by to žádoucí, zejména tam, kde jednotlivá náboženská společenství na založení vlastních škol sama nestačí. Znamenalo by to zvýšení standardu náboženské svobody jednotlivce i početně méně silných náboženských společenství a upevnění jejich rovnoprávnosti s náboženskými společenstvími početně silnějšími.

[21] Vývoj postavení uvedené Ekumenické rady církví od jejích počátků v roce 1955 popisuje FILIPI, Pavel a kol., *Malá encyklopedie evangelických církví*, Praha, 2008, s. 49, a TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj, *Konfesní právo*, s. 133.

10. Kombinace smluvní a zákonné úpravy jako nejvhodnější forma naplnění realizace náboženské svobody

Závěrem považujeme za potřebné zdůraznit, že nejlepším uspořádáním zajištění náboženské svobody jednotlivců a jejich náboženských společenství je kombinace zákonné a smluvní úpravy. Zákonná úprava zajišťuje jejich rovnoprávnost a svobodu použít všech nástrojů k zajištění náboženské svobody. Smluvní úprava respektuje rozdílnost mezi jednotlivými náboženskými společenstvími a jejich subjektivními požadavky na realizaci náboženské svobody. Respektuje jejich vůli a praktickou možnost uskutečnění jejich služeb v různých sférách veřejného i soukromého života.

Resumé

Autoři připomínají činnost expertní komise zřízené na Ministerstvu kultury v letech 1999 až 2001 při přípravě návrhu dnes platného zákona o náboženských společenstvích č. 3/2002 Sb. Navrhují zrušení tohoto zákona a jeho nahrazení novým. Zákon by měl postavení náboženských společenství důrazněji odvozovat od náboženské svobody jednotlivce. Tomu může napomoci preambule, vyjadřující zvláštní roli náboženských společenství ve společnosti. Autoři navrhují zrušení dvoustupňové registrace a institutu tzv. zvláštních práv. Doporučují zařazení těchto práv do příkladmého výčtu práv věřících všech uznaných (registrovaných) náboženských společenství, který je třeba rozšířit o právo na duchovní péči v nemocnicích. Doporučují sjednotit právnické osoby odvozené od náboženských společenství do jedné kategorie, tedy zrušit institut tzv. účelových zařízení, zavedený do českého právního řádu v roce 2005.

Summary

How the New Act on the Freedom of Religious Belief Should Look

The authors refer to the activity of the expert committee established by the Ministry of Culture between 1999 and 2001 during the preparations for the currently effective Act on Religious Communities no. 3/2002 Sb. They suggest that this act should be abrogated and replaced with a new one. The new regulation should derive the status of religious communities from the religious freedom of the individual. A preamble expressing the particular position of religious communities in society could help to achieve this outcome. The authors also suggest that the two-stage registration and the institution of so-called special rights should be abolished, as well as advise the inclusion of the respective rights in an exemplary list of the rights of believers in all recognized (registered) religious communities. Furthermore,

in the authors' view, the list should be extended and include the right of spiritual care in medical institutions, while recommending allocating all juridical persons derived from religious communities to a single category, thereby abolishing the institution of so-called special facilities, which was introduced in 2005.

Zusammenfassung

Wie soll das neue Gesetz über die Religionsfreiheit aussehen

Autoren deuten die Tätigkeit der Expertenkommission am Kulturministerium in den Jahren 1999–2001 in Bezug auf die Vorbereitung des heutzutage geltenden Gesetzes über die Religionsgemeinschaften Nr. 3/2002 Sb. an. Sie schlagen vor, dieses Gesetz aufzuheben und es durch ein neues zu ersetzen. Das Gesetz solle die Stellung der Religionsgemeinschaften viel mehr von der individuellen Religionsfreiheit ableiten. Dies kann auch eine Präambel nachhelfen, in der besondere Stellung der Religionsgemeinschaften betont werde. Autoren schlagen ferner vor, die zweistufige Registrierung als auch das Institut der sog. besonderen Rechte aufzuheben. Diese Rechte sollen ein Bestandteil der nicht abschließenden Liste der subjektiven Rechte der Gläubigen aller anerkannten (registrierten) Religionsgemeinschaften sein. Diese Liste solle darüber hinaus um das Recht auf Seelsorge in Krankenhäusern ergänzt werden. Sie empfehlen, einzige Kategorie der von der Religionsgemeinschaften abgeleiteten Rechtspersonen einzuführen und das Institut der sog. zweckgebundenen Anstalten, die in die Rechtsordnung in 2005 eingeführt wurde, aufzuheben.

Riassunto

Che aspetto deve avere la nuova legge sulla libertà religiosa

Gli autori ricordano le attività della commissione di periti eretta presso il Ministero della Cultura tra gli anni 1999–2001 durante la fase preparativa del testo legislativo della legge n. 3/2002 Sb. sulla libertà religiosa, oggi in vigore. Suggeriscono l'abrogazione della legge sostituendola con una nuova, nella quale la posizione legale degli enti religiosi devono essere derivate dalla libertà religiosa del singolo. A questo scopo può aiutare il preambolo che esprima un ruolo particolare degli enti religiosi nella società. Gli autori suggeriscono poi l'abrogazione del sistema di registrazione a due livelli e dell'istituto di diritti particolari, raccomandando di includerli nell'elenco dimostrativo dei diritti di credenti di tutte le confessioni riconosciute (registrate), aggiungendo all'elenco anche il diritto alla cura pastorale negli ospedali. Raccomandano poi di unificare le categorie di persone giuridiche derivate dagli enti religiosi in una sola categoria, cioè sopprimendo l'istituto del istituzione strumentalizzata, introdotto nel sistema legale nel 2005.

Klíčová slova: konfesní právo, církve, náboženské společnosti, náboženská společenství, Česká republika

Keywords: religion law, churches, religious societies, religious communities, Czech Republic

Autoři

P. prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera OP, narozen v roce 1940, absolvoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy včetně specializace mezinárodního práva roku 1962. Doktorát práv se specializací na mezinárodní právo obdržel roku 1967. Vystudoval teologii na tajně působícím Generálním studiu dominikánů v Praze, kde vyučoval v letech 1984–1990 církevní a konfesní právo. Od roku 1990 vyučuje tyto obory na Právnické fakultě Univerzity Karlovy a je v současné době jejich garantem. Je předsedou Společnosti pro církevní právo.

P. Professor JUDr. Jiří Rajmund Tretera OP, born in 1940, graduated from the School of Law at Charles University in Prague, with a specialization in international law. In 1967, he obtained a doctorate in international law. He also studied theology at the clandestine Dominican House of Studies in Prague, where since 1984 he has taught on church law and religion law. Since 1990, he has taught at Charles University's School of Law, as well as acted as the academic guarantor, on these topics. He is also the Chairman of the Church Law Society.

P. Univ.-Prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera OP, geboren in 1940, absolvierte Juristische Fakultät der Karlsuniversität in Prag (völkerrechtliche Spezialisierung inbegriffen). Er erwarb einen Doktortitel im Bereich des Völkerrechts in 1967. Er absolvierte Theologie im Rahmen der geheimgeleiteten Generalstudien der Dominikaner, wo er auch selbst nach 1984 mit dem Unterricht des Kirchen- und Religionsrechts fortsetzte. Seit 1990 liest er diese Fächer an der Juristischen Fakultät der Karlsuniversität in Prag und ist auch Garant für diese Fächer. Er ist Vorsitzender der Gesellschaft für Kirchenrecht.

P. prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera OP, nato nel 1940 a Praga, si è laureato alla Facoltà di Giurisprudenza della Università Carolina a Praga specializzandosi in diritto internazionale. Il dottorato in diritto internazionale ha conseguito poi nel 1967. Si é laureato anche in teologia presso un clandestino Studio generale degli Domenicani a Praga dove insegnava dal 1984 il diritto canonico ed ecclesiastico. Dal 1990 insegna gli stessi corsi alla Facoltà di Giurisprudenza della Università Carolina a Praga. È presidente della Società per il diritto canonico.

Doc. JUDr. ICLic. Záboj Horák, Ph.D., LL.M., narozen v roce 1975, absolvoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy v roce 1998 a doktorské studium na téže fakultě v roce 2002. Vystudoval soukromé právo v Münsteru (Německo) a kanonické právo v Lublinu (Polsko). Od roku 2002 vyučoval na Právnické fakultě Univerzity Karlovy římské právo a právní dějiny, po své habilitaci v roce 2012 se stal garantem oborů církevní a konfesní právo. Je místopředsedou Společnosti pro církevní právo.

Associate Professor JUDr. ICLic. Záboj Horák, Ph.D., LL.M., born in 1975, graduated from the School of Law at Charles University in Prague in 1998 before obtaining a doctoral degree from the same school in 2002. He has also studied private law in Münster (Germany) and canon law in Lublin (Poland). Since 2002, he has taught Roman law and legal history, while he has been a guarantor of church law and religion law subjects following habilitation in 2012. He is currently vice chairman of the Church Law Society.

Univ.-Doz. JUDr. ICLic. Záboj Horák, Ph.D., LL.M., geboren in 1975, absolvierte Juristische Fakultät der Karlsuniversität in Prag in 1998 und Doktorandenstudium an derselben Fakultät in 2002. Studierte Privatrecht in Münster und kanonisches Recht in Lublin (Polen). Seit 2002 lehrte er an der Juristischen Fakultät der Karlsuniversität in Prag römisches Recht und Rechtsgeschichte, nach seiner Habilitation in 2012 wurde er zum Garant der Fächer Kirchen- und Religionsrecht ernannt. Er ist der stellvertretende Vorsitzende der Gesellschaft für Kirchenrecht.

Professore JUDr. ICLic. Záboj Horák, Ph.D., LL.M., nato nel 1975, laureato in giurisprudenza alla Facoltà di Giurisprudenza della Università Carolina a Praga (1998) dove ha poi conseguito il dottorato nel 2002. Ha studiato il diritto privato a Münster (Germania) e il diritto canonico a Lublino (Polonia). Dal 2002 insegna il diritto romano e la storia di diritto alla Facoltà di Giurisprudenza della Università Carolina a Praga. Dopo la sua abilitazione nel 2012 è divenuto garante dell'insegnamento del diritto canonico ed ecclesiastico. È vicepresidente della Società per il diritto canonico.

Prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera
Univerzita Karlova
Právnická fakulta
Katedra právních dějin
nám. Curieových 901/7
116 40 Praha 1

e-mail: tretera@prf.cuni.cz

Doc. JUDr. ICLic. Záboj Horák, Ph.D., LL.M.
Univerzita Karlova
Právnická fakulta
Katedra právních dějin
nám. Curieových 901/7
116 40 Praha 1

e-mail: horakz@prf.cuni.cz

Obálka nové monografie *Církevní právo* autorů prof. Jiřího Rajmunda Tretery a doc. Záboje Horáka, kterou vydalo nakladatelství Leges v Praze.

The cover of the new monograph *Church Law* by Prof. Jiří Rajmund Tretera and Prof. Záboj Horák, which was published by the Leges publishing house.

Udělovatel svátosti biřmování podle Kodexu kanonického práva

Šimon Polívka

Svátost biřmování zaujímá v životě katolického křesťana i v životě celé církve důležitou roli. Biřmování vtiskuje příjemci nezrušitelné znamení (charakter), biřmovaný je ještě více spojen s církví, je posilován a zavazován k tomu, aby byl slovem i skutkem svědkem Kristovým a šířil a obhajoval víru (kán. 897 CIC/1983).

Vzhledem k tomu, že účinkem biřmování je plné vylití Ducha svatého, jak bylo na samotném počátku dáno apoštolům v den Letnic,[1] je řádným udělovatelem této svátosti biskup jakožto nástupce apoštolů, aby jasněji vyniklo spojení biřmování s prvním sesláním Ducha svatého.[2] Avšak biskup jakožto řádný udělovatel může z různých důvodů dovolit udělovat biřmování také kněžím. V některých situacích je dovolení biřmovat uděleno kněžím dokonce právem samým, tedy bez nutnosti dovolení ze strany biskupa.

To je ovšem praxe katolické církve latinské. Východní tradice předpokládá udělování biřmování spolu se křtem již u malých dětí, a proto je udělovatelem biřmování podle Kodexu kánonů východních církví kněz (kán. 694 CCEO). Avšak jak Kodex kanonického práva, tak Kodex kánonů východních církví stanoví, že i když uděluje biřmování kněz, musí vždy užít oleje, který posvětil biskup (kán. 880 § 2 CIC/1983, kán. 693 CCEO).

---

1 *Katechismus katolické církve*, § 1302.

2 *Obřady biřmování*, 7.

Naše pojednání se přidrží předpisů Kodexu kanonického práva zvláště s ohledem na praktické souvislosti především se křtem dospělých a s přijímáním dospělých do plného společenství katolické církve.[3]

1. Biskup udělovatelem svátosti biřmování

1.1 Podmínky k platnému udělení svátosti

Řádným udělovatelem svátosti biřmování je biskup (kán. 882). Je tomu tak proto, že biskup je na základě přijetí biskupského svěcení obdařen plností svátosti kněžství.[4] Biskupové jsou nástupci apoštolů.[5] Aby apoštolové mohli plnit poslání, které jim bylo svěřeno, obdařil je Kristus zvláštním vylitím Ducha svatého, který na ně sestoupil. Také oni svým pomocníkům předávali vkládáním rukou duchovní dar, který v biskupském svěcení dospěl až k nám. Z tradice doložené především liturgickými obřady a zvyky jak východních církví, tak církve latinské, vysvítá, že vkládáním rukou a pronesením modlitby svěcení se uděluje milost Ducha svatého a vtiskuje posvátné znamení, takže biskupové jedinečným a viditelným způsobem zaujímají místo samého Krista učitele, pastýře a velekněze, a jednají v jeho zastoupení.[6]

Proto disponuje biskup ze svého svěcení mocí udělovat svátost biřmování.[7] Z toho též plyne, že udělení biřmování biskupem je vždy platné. Ohledně platnosti svátosti nehraje roli územní prvek, tedy geograficky ohraničená oblast – nejčastěji diecéze – která je biskupovi svěřena. Biskup proto uděluje svátost biřmování na základě svého svěcení vždy platně, při zachování svátostné materie a formy svátosti a při úmyslu svátost udělit. Z toho důvodu nemůže a ani nemusí být u biřmujícího biskupa užito doplnění moci ze samého práva podle kán. 144, kdy církev doplňuje

---

[3] O teologické problematice svátosti biřmování komplexně pojednává MOHELNÍK, Benedikt, *Pečeť daru Ducha Svatého*, Praha, 2012, 295 s., a MOHELNÍK, Benedikt, *„Gratia augmenti"*, Contribution au débate contemporain sur la confirmation, Fribourg (Švýcarsko), 2005, 260 s.

[4] *Lumen gentium*, čl. 21.

[5] *Katechismus katolické církve*, § 1313.

[6] *Lumen gentium*, čl. 21.

[7] TEJERO, Eloy, *Sakrament bierzmowania*, in: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, komentarz, Kraków, 2011, s. 674.

výkonnou moc řízení při obecném omylu nebo při kladné a důvodné pochybnosti co do práva nebo skutku.[8]

1.2 Podmínky k dovolenému udělení svátosti

Biskup sice uděluje svátost biřmování vždy platně, avšak ohledně dovolenosti je třeba splnit další náležitosti, které kanonické právo stanoví.[9]

1.2.1 Na území své diecéze

Na území, které bylo biskupovi svěřeno, náleží biskupovi veškerá řádná, vlastní a bezprostřední moc, kterou vyžaduje výkon jeho pastýřského úřadu (kán. 381 § 1). Při výkonu své pastorační služby se biskup stará o všechny křesťany svěřené jeho péči, ať pobývají na území jeho diecéze trvale nebo dočasně (kán. 383 § 1). Proto biskup uděluje dovoleně biřmování všem, kteří mají na jemu svěřeném území domicil nebo kvazidomicil.

Na území své diecéze uděluje biskup dovoleně biřmování také věřícím, kteří mu nejsou podřízeni, pokud tomu nebrání výslovný zákaz jejich vlastního ordináře (kán. 886 § 2). Pouze tento případný zákaz by působil nedovolenost biřmování. Záporný postoj jiných osob, například odmítnutí ze strany faráře, nezakládá nedovolenost udělení svátosti. Zákaz musí být výslovný.[10] Pokud by se jednalo pouze o domněnku, že by tomu tak mohlo být, nejedná se o naplnění podmínky stanovené v zákonném ustanovení a biskup v takovém případě biřmuje dovoleně.

1.2.2 Mimo území své diecéze

Pokud by biskup uděloval biřmování v jiné než své diecézi, biřmuje platně, avšak k dovolenému udělení svátosti je třeba schválení diecézního biskupa, alespoň rozumně předpokládané (kán. 886 § 2). Tato podmínka dovolení ze strany místního biskupa se týká biřmování osob, které nejsou udělujícímu biskupovi podřízeny. V případě, kdy by biskup uděloval v jiné diecézi biřmování osobám sobě

---

8 PASTUSZKO, Marian, *Szafarz sakramentu bierzmowania*, in: Prawo Kanoniczne č. 1–2/1990, Warszawa, s. 102.

9 KRZYWDA, Józef, *Szafarz bierzmowania*, in: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, Tom III/2, Poznań, 2011, s. 74.

10 PASTUSZKO, Marian, *Uprawnienie i obowiązek biskupa oraz prezbitera co do udzielania sakramentu bierzmowania*, in: Kieleckie Studia Teologiczne č. 3/2004, Kielce, s. 438.

podřízeným, není tento souhlas místního diecézního biskupa k dovolenému udělení svátosti vyžadován.

Avšak ani tehdy nemůže biskup bez dalšího udílet v jiné diecézi biřmování byť i sobě podřízeným, protože zákonodárce výslovně stanoví, že mimo svou diecézi může biskup slavit bohoslužby biskupským (pontifikálním) způsobem pouze s výslovným nebo alespoň rozumně předpokládaným svolením místního ordináře (kán. 390).[11] Vzhledem k tomu, že zákonodárce předpokládá udílení biřmování při mši svaté (kán. 881),[12] je jisté, že se celý obřad bude konat slavnostním, tedy biskupským způsobem, a proto musí být o tomto udělování biřmování místní ordinář informován a dát k němu svolení. V případě, že se biskup chystá udělovat biřmování svým podřízeným, nevyžaduje se tak souhlas k dovolenosti svátosti, ale dává se ke slavnostnímu vykonání bohoslužeb.

1.2.3 Auxiliární biskupové

Jakkoli mohou auxiliární biskupové, případně emeritní biskupové nebo biskup-koadjutor platně biřmovat všude (na základě přijatého biskupského svěcení), k dovolenému udílení je třeba souhlas jejich diecézního biskupa. Vzhledem k tomu, že auxiliární biskupové jsou ustanoveni právě k pomoci diecéznímu biskupovi v jeho pastorační péči a plní své úkoly ve svorné součinnosti s ním ve službě i záměru (kán. 407, viz též kán. 408), je více než zřejmé, že kdykoli bude auxiliární biskup udílet biřmování na území diecéze, v níž je ustanoven k výpomoci, bude tak vždy činit se souhlasem diecézního biskupa. Auxiliární biskup ovšem není oprávněn udělit jakémukoli knězi povolení biřmovat, pokud se nejedná o pověření udělené z vážných důvodů při samém udílení svátosti v souladu s kán. 884 § 2.

2. Kněz jakožto udělovatel svátosti biřmování z moci samého práva

Zatímco biskup jako řádný udělovatel biřmování uděluje tuto svátost vždy platně, pokud zachová svátostnou materii, formu a úmysl svátost udělit, kněz musí mít k platnému udělení této svátosti pověření (kán. 882). Bez tohoto pověření (*facultas*)

[11] PASTUSZKO, Marian, *Szafarz sakramentu bierzmowania*, s. 126.

[12] *Obřady biřmování*, 13.

je biřmování udělené knězem neplatné.[13] Pověření udílet svátost biřmování může kněz obdržet buďto ze samého práva, anebo je mu toto pověření zvlášť uděleno příslušným představeným (kán. 882).

2.1 Osoby, které právo klade na roveň diecéznímu biskupovi

Ustanovení kán. 883, 1° stanoví, že z moci samého práva uděluje biřmování v hranicích svého území ten, kdo je postaven na roveň diecéznímu biskupovi. Na roveň diecéznímu biskupovi jsou postaveni ti, kdo jsou v čele jiných společenství věřících než diecézí, pokud z povahy věci nebo ze zákonného ustanovení nevyplývá něco jiného (kán. 381 § 2).

V kán. 368 jsou pak tato společenství vyjmenována. Jedná se o územní prelaturu, územní opatství, apoštolský vikariát, apoštolskou prefekturu a natrvalo zřízenou apoštolskou administraturu. Osoby stojící v čele těchto partikulárních církví mohou biřmovat z moci samého práva, i když nemají biskupské svěcení. Apoštolský vikář a apoštolský administrátor mají sice obvykle biskupské svěcení, ale i v případě, že by je neměli, mohou z titulu svěřeného úřadu na základě ustanovení kán. 883, 1° udělovat svátost biřmování.[14]

Nutno ještě zdůraznit, že všechny tyto osoby postavené na roveň diecéznímu biskupovi mohou z moci svého úřadu platně udílet svátost biřmování pouze na svém území (kán. 883, 1°). Mimo své území ji udílejí neplatně (kán. 887).[15] Právě tak by bylo neplatné udělení biřmování ze strany jmenovaných osob v době, kdy již úřad, s nímž je spojeno právo biřmovat, nezastávají (kán. 143 § 1).[16]

Takto vyjmenovává osoby postavené na roveň diecéznímu biskupovi kán. 368, který se týká řádné situace. Ovšem mezi tyto osoby mohou patřit také další, pokud nastane situace uvolnění úřadu (*sede vacante*).

Pokud Apoštolský stolec nerozhodl jinak, v případě uvolnění úřadu apoštolského vikáře nebo apoštolského prefekta přejímá řízení provikář nebo proprefekt, jmenovaný k tomuto účelu vikářem nebo prefektem (kán. 420). Provikář nebo proprefekt, kteří se takto ujali úřadu, stojí dočasně v čele partikulární církve (kán. 134)

---

13 TEJERO, Eloy, *Sakrament bierzmowania*, s. 676.

14 PASTUSZKO, Marian, *Szafarz sakramentu bierzmowania*, s. 105.

15 Tamtéž, s. 107.

16 *Obřady biřmování*, 7a.

a jako takoví jsou za těchto okolností postaveni na roveň diecéznímu biskupovi a mohou proto z ustanovení kán. 883, 1° udílet svátost biřmování.[17]

Takto stanoví o osobách postavených na roveň diecéznímu biskupovi normy Kodexu kanonického práva. Jeho promulgací však neustal v církvi proces normotvorby a v následujícím období bylo vydáno mnoho dalších církevních zákonů, z nichž některé se týkají také našeho tématu.[18]

Papež Jan Pavel II. vydal 21. dubna 1986 motu proprio *Spirituali militum curae* o vojenské duchovní správě. Podle tohoto motu proprio jsou vojenští ordináři vybaveni týmiž právy a povinnostmi jako diecézní biskupové,[19] a proto mohou také oni udělovat svátost biřmování.

Dalším, kdo může z titulu svého úřadu (*ipso iure*) udělovat svátost biřmování, a není výslovně uveden v Kodexu kanonického práva, je administrátor diecéze. Ohledně jeho úřadu došlo vzhledem k udílení biřmování ze samého práva k četným dohadům a nedorozuměním.[20] Mnozí autoři byli toho mínění, že administrátor diecéze toto oprávnění nemá.

Nejistota pramenila z toho, že Římský pontifikál z roku 1973 jmenuje mezi těmi, kdo mohou z moci samého práva udílet biřmování, kapitulního vikáře.[21] Tento hodnostář byl sice podle Kodexu kanonického práva z roku 1917 ve stejné pozici, jako je podle Kodexu kanonického práva z roku 1983 administrátor diecéze, avšak nový kodex jej již výslovně neuvádí. Definitivně tyto spory ukončil reskript Kongregace pro bohoslužbu a svátosti, který 30. dubna 1999 stanovil, že také administrátor diecéze je *ipso iure* oprávněn udělovat svátost biřmování.[22]

2.2 Kardinálové

Kodex kanonického práva z roku 1917 výslovně jmenoval mezi osobami, kterým je pravomoc biřmovat udělena již právním předpisem, také kardinály (kán. 782 § 3 CIC/1917). Avšak v novém kodexu již o kardinálech zmínka v souvislosti s udílením svátosti biřmování není, neboť se předpokládá, že jsou nositeli biskupského

17 PASTUSZKO, Marian, *Szafarz sakramentu bierzmowania*, s. 105.

18 HRDINA, Antonín Ignác, *Kanonické právo*, Plzeň, 2011, s. 49.

19 AAS 78 (1986), s. 483, čl. 2.

20 PASTUSZKO, Marian, *Szafarz sakramentu bierzmowania*, s. 106.

21 *Obřady biřmování*, 7.

22 TEJERO, Eloy, *Sakrament bierzmowania*, s. 674.

svěcení (kán. 351 § 1). I když zákonodárce v uvedeném ustanovení počítá s tím, že kněz, který byl jmenován kardinálem, přijme biskupské svěcení, někteří z nich, například z důvodu vysokého věku, tak neučiní.

Vyvstává proto otázka, zda by kardinál, který by neměl biskupské svěcení, byl oprávněn ze samého práva udělovat biřmování. Jak plyne ze speciálních ustanovení o postavení kardinálů,[23] mají v souladu s kán. 357 § 2 ti kardinálové, kteří nejsou biskupy, oprávnění biřmovat jako by byli biskupy ve své diecézi pouze ty, kdo jsou s nimi vyňati z pravomoci diecézních biskupů. To znamená kleriky, řeholní osoby a laiky, kteří jsou trvale v jejich službách.[24] Z toho také plyne, že možnost biřmovat ze samého práva bude pro kardinála, který není biskupem, velmi omezená, či spíše teoretická.

2.3 Zákonné pověření k udílení biřmování

Zákonodárce stanoví, že ze samého práva je uděleno pověření biřmovat také knězi, který ze svého úřadu nebo z pověření diecézního biskupa křtí osobu, která již není dítětem, nebo ji, již pokřtěnou, přijímá do plného společenství katolické církve.

Předpokladem oprávnění udělit biřmování ze samého práva je v tomto případě stav příjemce svátosti. Jedná se o osobu, která dosud není katolíkem – buď je nepokřtěná anebo platně pokřtěná, avšak v nekatolické církvi.

Nejedná se tedy o osobu, která byla pokřtěna v katolické církvi jako dítě, ve víře nebyla vychovávána, víru nevyznávala a nyní touží začít žít z víry. Pro takový případ samo právo pověření k udělení svátosti biřmování nedává – tak zní rozhodnutí Papežské komise pro výklad dokumentů Druhého vatikánského koncilu.[25] V tomto případě může kněz biřmovat jedině tehdy, pokud by mu takové pověření udělil diecézní biskup.

2.3.1 Křest osoby, která již není dítětem

Osoba, která již není dítětem (*infans*), je ve smyslu kanonických předpisů taková osoba, která disponuje dostatečným užíváním rozumu a dovršila sedmý rok věku

[23] *Elenchus privilegiorum et facultatum S. R. E. Cardinalium in re liturgica et canonica*, in: Communicationes č. 4/1999, Roma, s. 12.

[24] ALTHAUS, Rüdiger, *Firmung*, in: LÜDICKE, Klaus (ed.), *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, Essen, od roku 1984, s. 883/4.

[25] AAS 72 (1980), s. 105.

(kán. 11).[26] S udílením biřmování osobám po dosažení tohoto věku také výslovně počítal Kodex kanonického práva z roku 1917 (kán. 788), stejně tak další rozhodnutí církevních autorit.[27]

Co se týče věku biřmovanců, Kodex kanonického práva z roku 1983 převzal ustanovení Kodexu kanonického práva z roku 1917 o udílení biřmování ve věku, kdy osoby dosahují vlastního rozhodování, avšak s dodatkem „pokud biskupská konference nestanovila jiný věk" (kán. 891).

Jednotlivé biskupské konference vydaly v této záležitosti příslušné normy, a proto se partikulární právo v jednotlivých zemích liší. V Itálii je například stanoven věk 12 let,[28] zatímco v Polsku věk 14–15 let.[29] V Německu biskupové stanovili věk 14 let,[30] a také Česká biskupská konference stanovila věk 14 let.

Nutno dodat, že tato ustanovení jednotlivých biskupských konferencí se týkají pouze dovolenosti. Stále platí ustanovení kán. 889 § 1, který jasně stanoví, že k přijetí biřmování je způsobilý každý pokřtěný, který dosud nebyl biřmován.[31]

Pokud kněz z moci svého úřadu křtí osobu, která již není dítětem, je mu ze samého práva uděleno oprávnění tuto osobu také biřmovat. To vyplývá ze skutečnosti, že svátosti křtu, biřmování a Nejsvětější Eucharistie jsou spolu tak těsně spojeny, že se vyžadují k plnému uvedení do křesťanského života (kán. 842 § 2). Vzhledem k tomu, že biskup jako řádný udělovatel biřmování z praktických důvodů nemůže biřmovat všechny osoby, které coby odrostlé nebo dospělé přijímají svátost křtu, je ze samého práva uděleno toto oprávnění knězi, který takovou osobu křtí, a to proto, aby mohly být iniciační svátosti uděleny zároveň během jednoho liturgického obřadu.[32]

Zákonodárce stanoví, že toto oprávnění je uděleno knězi, který ze svého úřadu křtí osobu, která již není dítětem. Úřadem je zde chápán úřad faráře, kterému je

---

[26] ADAMOWICZ, Leszek, *Wprowadzenie do prawa o sakramentach świętych według Kodeksu Prawa Kanonicznego oraz Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich*, Lublin, 1999, s. 89.

[27] Viz např. odpověď Kongregace pro svátosti na otázku týkající se věku biřmovanců in: AAS 27 (1935), s. 14–15.

[28] PŘIBYL, Stanislav, *Biřmování pouze jako nástroj pastorace mládeže?*, in: MORAVČÍKOVÁ, Michaela (ed.), *Náboženské vyznanie rodičov a najlepší záujem dieťaťa*, Praha, 2013, s. 137.

[29] ADAMOWICZ, Leszek, *Wprowadzenie do prawa o sakramentach świętych*, s. 91.

[30] ALTHAUS, Rüdiger, *Firmung*, s. 883/5.

[31] TEJERO, Eloy, *Sakrament bierzmowania*, s. 676.

[32] PASTUSZKO, Marian, *Szafarz sakramentu bierzmowania*, s. 108.

podle kanonických ustanovení udílení svátosti křtu svěřeno (kán. 530, 1°). Toto ustanovení se týká také osob, které právo staví na roveň faráři. Náleží sem kaplan (farní vikář) před nástupem administrátora farnosti (kán. 541 § 1), administrátor farnosti, kněží, kterým je svěřena společně pastorační péče o farnost (kán. 543), kvazifarář – správce kvazifarnosti (kán. 516). V případě, že kněz zastávající některý z uvedených úřadů křtí osobu starší než sedm let, může ji z moci samého práva biřmovat.[33] Ovšem za daných podmínek.

První podmínkou je, že osoba nedovršila čtrnáctý rok věku, protože zákonodárce nařizuje křest dospělých – alespoň těch, kteří dovršili čtrnáctý rok – oznamovat diecéznímu biskupovi, aby, pokud to uzná za vhodné, jej udělil sám (kán. 863). V případě, že by biskup sám křtil, zároveň by také udělil svátost biřmování.[34] Znamená to, že možnost biřmovat při křtu dítěte školního věku ze samého práva (z moci úřadu) je mezi jeho sedmým a třináctým rokem věku. Druhou podmínkou je, že biskupská konference v souladu s kán. 891 nestanovila jiný věk pro biřmování. V důsledku výše zmíněného rozhodnutí České biskupské konference je však tato možnost na území církevních provincií české a moravské pouze teoretická.

Uvedené skutečnosti ovšem nevylučují možnost, že by v některých případech bylo možné udělit biřmování také osobě mladší než čtrnáct let. Zákonodárce to připouští, neboť k ustanovení o věku biřmovanců dodává: „[p]okud podle rozhodnutí udělovatele závažný důvod nevyžaduje jednat jinak“ (kán. 891). S možností udělit biřmování dříve, než osoby dosáhnou věku předepsaného partikulárním právem, počítá také reskript Kongregace pro bohoslužbu a svátosti z 18. prosince 1999.

Odpověď byla dána na otázku rodičů, kteří si přáli, aby jejich dcera – náležitě připravená, což je podmínka k dovolenosti ze strany příjemce biřmování (kán. 889 § 2) – přijala tuto svátost dříve, než stanoví partikulární právo. Kongregace ve své odpovědi zdůrazňuje, že partikulární právo musí v této souvislosti vždy zohlednit základní právo věřícího na přijímání svátostí (kán. 843). Kongregace dále uvádí, že čím více se věk stanovený pro biřmování vzdaluje od věku, kdy věřící nabývá vlastní rozhodování, tím většímu počtu věřících schopných přijmout tuto svátost by bylo biřmování nespravedlivě odpíráno.[35]

---

33 ALTHAUS, Rüdiger, *Firmung*, s. 883/5.

34 PASTUSZKO, Marian, *Szafarz sakramentu bierzmowania*, s. 108.

35 TEJERO, Eloy, *Sakrament bierzmowania*, s. 678.

V praxi to znamená, že bude-li kněz křtít osobu mezi sedmým a dovršeným čtrnáctým rokem věku a bude přesvědčen o dispozici kandidáta k přijetí biřmování, musí vzhledem k nutnosti dovoleného udělení svátosti požádat biskupa o dovolení biřmování udělit ve věku nižším, než stanoví partikulární právo. Toto dovolení je pouze podmínkou dovolenosti udělení svátosti a případné neudělení nemá na platnost svátosti vliv. Oprávnění platně biřmovat je totiž knězi uděleno ze samého práva. Tentýž postup nastane také v případě, kdy osoba pokřtěná jako dítě je řádně připravena na přijetí biřmování před čtrnáctým rokem věku, stejně tak v případě přijímání do plného společenství katolické církve osoby v tomto věku, platně pokřtěné mimo katolickou církev.[36]

Ze samého práva je uděleno oprávnění biřmovat také knězi, který křtí dospělou osobu na základě povolení diecézního biskupa, a to po dovršení čtrnáctého roku věku (kán. 863). Důvody jsou stejné, totiž význam iniciačních svátostí a jejich udělení během jednoho liturgického obřadu a absence biskupa.[37] Jestliže tedy biskup souhlasí se křtem dospělé osoby a pověří kněze, aby tuto osobu pokřtil, tím samým je týž kněz oprávněn udělit této osobě také svátost biřmování. Žádné další zmocnění již nepotřebuje.[38]

S kanonickým ustanovením o udělení oprávnění biřmovat ze samého práva jsou poněkud v rozporu formuláře žádosti o křest dospělého v našich diecézích. Například v Diecézi litoměřické je součástí žádosti kolonka: „O povolení udělit sv. biřmování žádáme / nežádáme.“[39] Ustanovení kán. 883, 2° však jasně uvádí, že v takovém případě je oprávnění biřmovat uděleno knězi ze samého práva, takže o něj kněz žádat nemusí.[40]

Tento bod ve zmíněné žádosti předpokládá situaci, kdy by kněz katechumena pouze pokřtil a biřmování by ze zvláštního důvodu uděloval později sám biskup.[41] Tímto důvodem může být například skutečnost, že katechumen bude pokřtěn

---

36 ALTHAUS, Rüdiger, *Firmung*, s. 883/6.

37 PASTUSZKO, Marian, *Szafarz sakramentu bierzmowania*, s. 108.

38 ALTHAUS, Rüdiger, *Firmung*, s. 883/5.

39 *Žádost Biskupství litoměřickému o dovolení udělit svátost křtu osobě starší 14 let*, dostupná na: <https://perma.cc/TPA9-U5F7> (25. 4. 2017).

40 ALTHAUS, Rüdiger, *Firmung*, s. 883/5.

41 *Obřady biřmování*, 11.

o velikonoční vigilii a za krátký čas, například v době Letnic, bude biskup ve farnosti udělovat biřmování dalším biřmovancům a nově pokřtěná osoba se k nim připojí.[42] V takovém případě kněz, ač *ipso iure* oprávněn biřmovat, udělí pouze křest, zatímco biřmování udělí později biskup sám.

Je to možné, avšak nevhodné. Mělo by se tak dít pouze z velmi závažných důvodů (kán. 866).[43] Žádost o křest dospělé osoby by proto neměla obsahovat zjišťování, zda se žádá nebo nežádá o povolení udělit biřmování, nýbrž pouze konstatování skutečnosti, že biřmování bude uděleno buď spolu se křtem, nebo při jiné příležitosti. Zde by pak mělo být uvedeno, kdy a kým bude biřmování uděleno, protože kněz tím, že nebiřmoval katechumena při udílení křtu, udělené oprávnění pro tuto konkrétní osobu ztrácí (kán. 142 § 1).

2.3.2 Přijetí do plného společenství katolické církve

I v případě, že kněz přijímá do plného společenství katolické církve osobu platně pokřtěnou v nekatolické církvi, je mu ze samého práva uděleno oprávnění tuto osobu také biřmovat, a to opět z důvodu náležité jednoty iniciačních svátostí a absence biskupa.[44]

Pokřtěným nekatolíkům se v katolické církvi křest opakovaně neuděluje. Rozhodnutí o platnosti tohoto křtu přísluší místnímu ordináři. Křest pod podmínkou se uděluje jen tehdy, pokud je vážný důvod k pochybnostem o platnosti křtu vzhledem k použité svátostné materii a slovní formě při udílení křtu a vzhledem k úmyslu udělovatele křtu a dospělého křtěnce (kán. 869 § 2).[45]

U nekatolíků východních obřadů je velmi pravděpodobné, že byli již biřmováni při křtu, jak to odpovídá běžné praxi východních církví.[46] V takovém případě, není-li pochybnost o platnosti svátosti, se samozřejmě neopakuje ani biřmování (kán. 845), a žadatel je pouze liturgickým obřadem přijat do plného společenství katolické církve a při mši svaté přijme Nejsvětější svátost (kán. 866).

---

42 *Uvedení do křesťanského života*, Praha, 1987, s. 28

43 PASTUSZKO, Marian, *Szafarz sakramentu bierzmowania*, s. 108.

44 Tamtéž.

45 *Uvedení do křesťanského života*, s. 180.

46 *Katechismus katolické církve*, § 1233 a 1290.

Praxe východních církví, zejména pravoslavných, je důsledná, co se týče spojení křtu a biřmování u malých dětí.[47] Proto se udělení biřmování spolu se křtem předpokládá, zatímco opak by bylo třeba dokázat. Je-li proto řádně doložen křest, ani neexistence dokumentu o udělení biřmování nemůže být důvodem pochybností o udělení biřmování.[48]

Přijetí nekatolíka do plného společenství katolické církve přísluší diecéznímu biskupovi.[49] Ten jej také zároveň biřmuje.[50] Avšak v případě, kdy biskup udělil některému knězi oprávnění přijmout konkrétní osobu do plného společenství katolické církve, je tento kněz tím samým na základě ustanovení kán. 883, 2° oprávněn tuto osobu biřmovat.[51]

S tímto ustavením poněkud kolidují formuláře žádosti o přijetí do plného společenství katolické církve. Formulář Diecéze litoměřické se o biřmování v této situaci vůbec nezmiňuje.[52] Jsou zde uvedeny různé varianty, jak má kněz jednat vzhledem k situaci konkrétního žadatele, avšak o biřmování není zmínka. Předpokládejme, že se s biřmováním počítá automaticky, což by odpovídalo ustanovením o iniciačních svátostech (kán. 842 § 2).[53]

V tom případě by ale měla být součástí žádosti informace o tom, že žadatel tuto svátost přijme v rámci přijímání do plného společenství katolické církve. V případě, že by zmínka o biřmování chyběla z důvodu, že by se za této situace s udělením biřmování konkrétní osobě nepočítalo, jednalo by se o závažnou chybu vzhledem k významu a propojení iniciačních svátostí (kán. 842 § 2).[54]

2.3.3 Nebezpečí smrti

Ze samého práva je uděleno oprávnění biřmovat faráři a také kterémukoliv knězi pro biřmování osob, které jsou v nebezpečí smrti.[55] Nebezpečím smrti se rozumí

---

47 PŘIBYL, Stanislav, *Biřmování pouze jako nástroj pastorace mládeže?*, s. 135.

48 TEJERO, Eloy, *Sakrament bierzmowania*, s. 656.

49 *Uvedení do křesťanského života*, s. 180.

50 PASTUSZKO, Marian, *Szafarz sakramentu bierzmowania*, s. 108.

51 *Obřady biřmování*, 7b.

52 *Žádost litoměřickému biskupství o přijetí do římskokatolické církve (conversio)*, dostupná na: <https://perma.cc/BF8C-KQHZ> (25. 4. 2017).

53 *Obřady biřmování*, 11.

54 *Uvedení do křesťanského života*, s. 180. Viz též *Katechismus katolické církve*, § 1306.

55 *Obřady biřmování*, 7c.

situace, kdy je konkrétní osoba ve stavu, kdy lze předpokládat, že může v blízké době zemřít. Jedná se také o situaci, kdy chybí jistota, že smrt zcela jistě nastane. Za nebezpečí smrti se naopak nepokládá situace například nevyléčitelně nemocného, když se rozumně předpokládá, že i s touto chorobou může žít například rok nebo dva roky.[56]

Zákonodárce uvádí na prvním místě faráře, který je vlastním pastýřem svěřené farnosti a vykonává pastorační péči o sobě svěřené společenství pod řízením diecézního biskupa. Faráři je svěřena služba učením, řízením a posvěcováním (kán. 519). Jemu jsou proto zvláště svěřeny úkony posvěcování, mezi nimiž je také biřmování v nebezpečí smrti výslovně uvedeno (kán. 530, 2°). Toto ustanovení se týká situace, kdy je farář dostupný, zatímco v opačném případě je oprávnění biřmovat uděleno ze samého práva každému knězi.[57]

Toto ustanovení Kodexu kanonického práva z roku 1983 se liší od normy uvedené v liturgických předpisech (poslední latinské vydání Obřadů biřmování je z roku 1971), kde se uvádí, že v případě nebezpečí smrti smí udělit svátost biřmování každý kněz, který není stižen cenzurou nebo jiným církevním trestem.[58] Toto ustanovení však již Kodex kanonického práva z roku 1983 nezná a stejně se nezmiňuje ani v Katechismu katolické církve. Ten zdůvodňuje změněné ustanovení tím, že církev nechce, aby žádné z jejích dětí, i těch nejmenších, odešlo z tohoto světa, aniž by bylo zdokonaleno skrze Ducha svatého darem plnosti Kristovy.[59]

V praxi to znamená, že v případě, kdy se dosud nebiřmovaná osoba nachází v nebezpečí smrti, je ze samého práva uděleno oprávnění tuto osobu biřmovat každému knězi bez výjimky. Toto ustanovení vychází ze stejného principu, kterým se řídí kán. 776, který dovoluje každému knězi udělit rozhřešení osobě v nebezpečí smrti, a právě tak může každý kněz takovou osobu také biřmovat.[60]

---

56 PASTUSZKO, Marian, *Szafarz sakramentu bierzmowania*, s. 110.

57 TEJERO, Eloy, *Sakrament bierzmowania*, s. 675.

58 *Obřady biřmování*, 7c.

59 *Katechismus katolické církve*, § 1314.

60 PASTUSZKO, Marian, *Szafarz sakramentu bierzmowania*, s. 110.

3. Oprávnění biřmovat udělené jinak než ze samého práva

3.1 Oprávnění udělené příslušným představeným

V kán. 882 zákonodárce výslovně stanoví, že kněz platně biřmuje také v případech, kdy je mu toto oprávnění uděleno příslušným představeným. Představeným zde rozumíme osobu zastávající úřad, ze kterého plyne oprávnění biřmovat. Kromě diecézního biskupa se tedy jedná o všechny osoby postavené na roveň diecéznímu biskupovi. Nemůže to tedy být například generální nebo biskupský vikář (kán. 134 § 3).[61]

Tím není nijak dotčeno právo Apoštolského stolce udělit oprávnění biřmovat konkrétnímu knězi. Na rozdíl od úpravy obsažené v Kodexu kanonického práva z roku 1917, kde byla pravomoc udělit knězi oprávnění biřmovat vyhrazena pouze Apoštolskému stolci, je v Kodexu kanonického práva z roku 1983 tato pravomoc rozšířena, a proto jí disponuje také diecézní biskup a osoby, které právo staví diecéznímu biskupovi na roveň.[62] Ustanovení obsažené v Obřadech biřmování z roku 1971 ale Kodex kanonického práva z roku 1983 nepřevzal, a proto se jedná o ustanovení, které již není závazné, a v žádném případě nemá vliv ani na platnost ani na dovolenost udělování svátosti.[63]

Udělení oprávnění biřmovat může být dáno buď pro jednotlivé případy, nebo se může jednat o dlouhodobé či trvalé dovolení.[64] Jakkoli může představený udělit toto oprávnění kterémukoliv knězi, lze předpokládat, že se bude jednat především o takové kněze, kteří zastávají v diecézi zvláštní postavení nebo úřad, například o generálního nebo biskupského vikáře, případně (pro jednotlivé případy) o faráře místa, kde se uděluje biřmování nebo místa, odkud biřmovanci pocházejí, popřípadě o kněze, kteří se zvlášť věnovali náboženské přípravě biřmovanců.[65] Avšak pověření biřmovat není v žádném případě na tyto úřady či funkce vázáno. Volba diecézního biskupa či jiného příslušného představeného není v tomto případě nijak omezena.

---

61 HRDINA, Antonín Ignác, *Kanonické právo*, s. 224.

62 PASTUSZKO, Marian, *Szafarz sakramentu bierzmowania*, s. 117.

63 KRZYWDA, Józef, *Szafarz bierzmowania*, s. 74.

64 PASTUSZKO, Marian, *Szafarz sakramentu bierzmowania*, s. 123.

65 *Obřady biřmování*, 8.

Každý kněz, kterému je příslušným představeným dovoleno udělovat biřmování, je povinen toto dovolení použít u těch, v jejichž prospěch mu bylo dáno (kán. 885 § 2), ať se již jedná o povolení jednorázové nebo dlouhodobé. V případě, že se jedná o dlouhodobé pověření k udílení biřmování (nejen pro jednotlivý případ), například u generálního či biskupského vikáře, udílí tato osoba platně a dovoleně svátost biřmování také osobám, které přísluší k jiné diecézi, pokud tomu nebrání zákaz jejich vlastního ordináře (kán. 887). Jedná se o analogické ustanovení jako u biskupa (kán. 886).[66]

Oprávnění biřmovat udělené příslušným představeným (nejčastěji diecézním biskupem) nezaniká, jestliže tento představený svůj úřad z jakéhokoli důvodu přestane zastávat. Zaniklo by jedině v případě, že by tak bylo výslovně uvedeno v pověření (kán. 142 § 1).

Pověření biřmovat udělené příslušným představeným zaniká splněním pověření, jestliže šlo o jednotlivý případ, uplynutím doby, na kterou bylo pověření uděleno, popřípadě vyčerpáním počtu případů, pro které bylo uděleno. Pověření zaniká také zánikem účelu, ke kterému bylo vydáno, například pokud by konkrétní osoba, pro kterou bylo uděleno oprávnění biřmovat, byla biřmována jiným knězem v nebezpečí smrti nebo odpadla od víry a podobně.

Pověření také zaniká odvoláním ze strany toho, kdo pověření udělil, jestliže bylo toto odvolání pověřené osobě řádně sděleno, a také zaniká v případě, kdy se ho pověřená osoba zřekne, toto zřeknutí je řádně sděleno pověřujícímu, který jej přijal (kán. 142 § 1). Ačkoliv citované ustanovení podává taxativní výčet případů zániku delegované moci, zaniká pověření také v dalších případech, totiž smrtí pověřené osoby, dále v případě ztráty příslušnosti k duchovenskému stavu pověřené osoby a také zbavením tohoto pověření v rámci trestní sankce, kdy byl uložen pořádkový trest zbavení moci podle kán. 1336 § 1, 2°.[67]

3.2 Oprávnění udělené při samotném udílení svátosti

Zákonodárce stanoví, že z vážného důvodu si může biskup a rovněž kněz, kterému právo nebo zvláštní udělení příslušným představeným poskytuje pověření biřmovat, přibrat v jednotlivých případech na pomoc jednoho kněze či více kněží, aby také oni udělovali tuto svátost (kán. 884 § 2).

---

66 KRZYWDA, Józef, *Szafarz bierzmowania*, s. 76.

67 HRDINA, Antonín Ignác, *Kanonické právo*, s. 153.

Toto oprávnění je uděleno každému udělovateli svátosti biřmování bez výjimky. To znamená, že pro jednotlivé případy může z vážného důvodu toto právo využít každý biskup, nejen diecézní, nýbrž i auxiliární nebo emeritní, a také každý kněz, ať již biřmuje z titulu svého úřadu anebo má oprávnění biřmovat udělené ze samého práva, popřípadě je k tomu zmocněn diecézním biskupem.[68]

Zákonodárce nestanoví počet kněží, kteří mohou při biřmování vypomoci. Výslovně uvádí jednoho kněze i více kněží. Počet se tedy bude odvíjet podle konkrétní situace. Zákonodárce ani nestanoví, jaký úřad by takoví kněží měli zastávat. To bylo stanoveno v Obřadech biřmování, kde se uvádí, že je nutné, aby tito kněží zastávali v diecézi nějaký úřad anebo byli faráři místa, kde se uděluje biřmování nebo faráři farností, odkud pocházejí biřmovanci anebo to mohou být kněží, kteří se zvlášť věnovali náboženské přípravě biřmovanců.[69] Takové požadavky již zákonodárce neklade. I když lze předpokládat, že jsou-li tito kněží přítomni, budou upřednostněni,[70] jedná se o ustanovení, které již není závazné a v žádném případě nemá vliv ani na platnost ani na dovolenost udělování svátosti.[71]

Zákonodárce nicméně stanoví několik podmínek, za kterých je možno pomoc jiných kněží při udílení biřmování využít. Především se tak musí dít z vážného důvodu. Tím bude především velký počet biřmovanců, kteří mají přijmout biřmování během jednoho liturgického obřadu.[72] Dalším vážným důvodem může být také indispozice udělovatele. Udělovatel by sice bez zdravotního omezení zvládl sám biřmovat všechny kandidáty, ale jeho aktuální stav mu to neumožňuje. Jak rozhodnutí o počtu kněží, tak také rozhodnutí, zda je biřmování konkrétní skupiny věřících nad jeho síly, náleží výhradně konkrétnímu udělovateli.[73]

Nutné je ovšem zdůraznit, že zde se jedná o společné udělování svátosti. Udělovatel proto nemůže v případě indispozice říci, že udílet svátost nebude, a přenechat udílení svátosti jinému knězi či více kněžím. Toto by se mohlo stát pouze v případě indispozice diecézního biskupa nebo osoby jemu na roveň postavené, protože ti

---

68 PASTUSZKO, Marian, *Uprawnienie i obowiązek biskupa oraz prezbitera co do udzielania sakramentu bierzmowania*, s. 437.

69 *Obřady biřmování*, 8.

70 PASTUSZKO, Marian, *Uprawnienie i obowiązek biskupa oraz prezbitera co do udzielania sakramentu bierzmowania*, s. 437.

71 KRZYWDA, Józef, *Szafarz bierzmowania*, s. 74.

72 TEJERO, Eloy, *Sakrament bierzmowania*, s. 675.

73 PASTUSZKO, Marian, *Szafarz sakramentu bierzmowania*, s. 124.

mohou udělit pověření kněžím, aby biřmovali sami, bez spoluúčasti na udílení svátosti s pověřeným udělovatelem (kán. 884 § 1). V případě ostatních udělovatelů, kteří nemají moc pověřit jiné k udílení biřmování, se musí jednat výhradně o společné udělování svátosti.[74] Tato podmínka by byla naplněna i tehdy, kdyby hlavní udělovatel biřmoval jedinou osobu, zatímco ostatním biřmovancům by byla udělena svátost od dalších kněží.

Druhou podmínkou je, že se jedná o jednotlivé případy. To koresponduje s ustanovením o delegování výkonné moci, kdy zákonodárce stanoví, že výkonnou mocí, kterou byla osoba pověřena pro všechny případy jiným představeným s řádnou mocí než Apoštolským stolcem, může dále pověřit jinou osobu pro jednotlivé případy (kán. 137 § 3).

Toto ustanovení se proto netýká diecézních biskupů a osob jim na roveň postavených, kteří jsou nositeli řádné výkonné moci a mohou ji sami delegovat,[75] týká se ovšem těch biskupů, kteří nejsou diecézními, to znamená biskupů auxiliárních, emeritních či koadjutorů, neboť ti sice biřmují z moci svého svěcení, nejsou však oprávněni k udělení pověření biřmovat. Dále se toto ustanovení týká také kněží, kteří mají oprávnění biřmovat buď ze samého práva, nebo z pověření diecézního biskupa.

V našich podmínkách nebude zřejmě toto ustanovení v praxi často užíváno, zvláště pokud hlavní důvod – velký počet biřmovanců – již není tak aktuální, jak tomu bylo dříve.[76] Avšak je zapotřebí s touto možností počítat, aby v případě nutnosti, způsobené například indispozicí udělovatele, mohla být ve prospěch duší použita.

4. Biřmování členů jiných církví sui iuris

Zákonodárce předpokládá jako běžnou praxi, že jednotliví udělovatelé udělují svátosti těm věřícím, kteří patří k jejich vlastní církvi *sui iuris*. Pokud tomu tak není, v případě biřmování by to znamenalo velké rozdíly mezi církví latinskou a východními katolickými církvemi. Řádným udělovatelem biřmování v latinské církvi je biskup, zatímco kněz by bez zmocnění ze samého práva nebo ze strany příslušného představeného biřmoval neplatně (kán. 882). Ve východních církvích

[74] KRZYWDA, Józef, *Szafarz bierzmowania*, s. 74.

[75] HRDINA, Antonín Ignác, *Kanonické právo*, s. 150.

[76] *Obřady biřmování*, 8.

je řádným udělovatelem biřmování kněz, který biřmuje společně se křtem, ať se jedná o dospělé nebo děti (kán. 694 CCEO).[77]

V běžné situaci, kdy udělovatel a biřmovanci náležejí k stejné církvi *sui iuris*, nenastávají žádné obtíže. Složitější je situace, za níž by udělovatel z latinské církve měl biřmovat členy některé z východních církví *sui iuris* a naopak.

4.1 Latinský udělovatel a člen východní katolické církve sui iuris

Východní řád iniciačních svátostí počítá s tím, že biřmování se udílí zároveň se křtem a uvedení do tajemství spásy se završuje přijetím Eucharistie co nejdříve po křtu a biřmování (kán. 697 CCEO). Ovšem v případě, že kněz latinské církve křtí dítě rodičům náležícím do některé východní katolické církve, není ze samého práva oprávněn udělit mu také biřmování (kán. 883 CIC/1983 a kán. 696 § 2 CCEO). Avšak vzhledem k tomu, že východní praxe počítá s udělením biřmování společně se křtem (kán. 695 § 1 CCEO), měl by kněz udělit zároveň také biřmování.

Za těchto okolností je povinen požádat diecézního biskupa o dovolení biřmování udělit. To by mělo být vzhledem k situaci bez průtahů uděleno, aby byl zachován postup iniciace obvyklý ve východních církvích. Jestliže tedy udílí kněz latinské církve křest dítěti rodičů náležejících do některé východní katolické církve, udělí mu zároveň biřmování,[78] avšak k tomu si musí pro tento případ vyžádat pověření od diecézního biskupa, pokud z jakéhokoli důvodu již dříve neobdržel dlouhodobé pověření biřmování udílet (kán. 882, 884).

Na základě ustanovení kán. 883 může platně a dovoleně udílet biřmování i východním křesťanům kněz, který má pověření ze samého práva, nebo pokud zastává úřad, který právo staví na roveň diecéznímu biskupovi, a stejně tak i v nebezpečí smrti.

Hypoteticky by mohl kněz latinské církve biřmovat z moci samého práva na základě kán. 883, 2° v případě, kdy by ze svého úřadu křtil rodičům náležejícím do některé východní katolické církve dítě školního věku, tedy po dosažení věku vlastního rozhodování. To by připadalo v úvahu například tehdy, jednalo-li by se o adoptované dítě, které nebylo pokřtěno jako malé. Pokud by taková situace přece nastala, je kněz latinské církve oprávněn ze samého práva dítě východních křesťanů také biřmovat.

---

[77] TEJERO, Eloy, *Sakrament bierzmowania*, s. 674.

[78] DVOŘÁČEK, Jiří, *Východní kanonické právo*, Praha, 2014, s. 97.

Toto oprávnění plyne ze skutečnosti, že křtí ze svého úřadu dítě školního věku, tedy dítě po dosažení věku rozhodování. Vzhledem k tomu, že ve východních katolických církvích se uděluje biřmování spolu se křtem, neplatí pro takový případ ustanovení biskupské konference o udělování biřmování po dosažení čtrnáctého roku věku, které se týká pouze věřících latinské církve, a kněz by tak měl oprávnění platně a dovoleně udělit se křtem také biřmování.[79]

Ještě je třeba dodat, že latinský udělovatel v souladu s kán. 846 § 2 udílí křest i biřmování podle bohoslužebných knih latinské církve, pokud není vybaven fakultou biritualismu.[80]

4.2 Udělovatel z východní katolické církve sui iuris a latinský příjemce

Na rozdíl od kněží latinské církve jsou kněží východních církví řádnými udělovateli svátosti biřmování (kán. 694 CCEO).[81] Kněží jednotlivých východních církví udělují platně biřmování všem věřícím kterékoli církve *sui iuris*, včetně věřících latinské církve (kán. 696 § 1 CCEO). Avšak dovoleně udílejí kněží východních církví tuto svátost pouze členům vlastní církve *sui iuris*. Členům jiných církví *sui iuris* udělují kněží biřmování dovoleně pouze v případě, že jsou jim tito věřící podřízeni, nebo je křtí z jiného legitimního důvodu, popřípadě v nebezpečí smrti (kán. 696 § 3 CCEO).[82]

V našich podmínkách je nepravděpodobné, aby nastala situace, za níž by kněz východní církve křtil a zároveň biřmoval dítě latinských věřících. Pokud by ovšem tato situace nastala, například v nebezpečí smrti, udělí kněz východní církve spolu se křtem také biřmování, což je v souladu s kán. 695 § 1 CCEO, podle něhož se biřmování udílí zároveň se křtem kromě případů opravdové nutnosti, kdy je třeba dbát na to, aby pak biřmování bylo uděleno co nejdříve.[83]

Kněží východních církví jsou tedy oprávněni biřmovat jakožto řádní udělovatelé této svátosti. Mohou proto biřmovat i latinské katolíky. Aby však toto udílení svátosti bylo dovolené, musí jim být tito latinští věřící podřízeni (kán. 696 § 3 CCEO).

---

79 Tamtéž.

80 KRZYWDA, Józef, *Sakramenty*, in: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, Tom III/2, Poznań, 2011, s. 33.

81 *Katechismus katolické církve*, § 1312.

82 DVOŘÁČEK, Jiří, *Východní kanonické právo*, s. 73.

83 Tamtéž, s. 97.

V takových případech mají podle rozhodnutí Kongregace pro východní církve z roku 1996 kněží východních církví použít své oprávnění biřmovat jen s největší rozvahou, aby nenarušovali specifický program latinské iniciace.[84]

Resumé

Řádným udělovatelem svátosti biřmování je jedině biskup, který uděluje tuto svátost na základě přijatého biskupského svěcení vždy platně. Naopak kněz bez řádného zmocnění by svátost biřmování udílel neplatně. Pověření k udílení biřmování může být knězi uděleno buď ze samého práva, nebo příslušným představeným, který toto pověření může udělit pro jednotlivé případy nebo dlouhodobě. Pro jednotlivé případy může také kterýkoli udělovatel biřmování pověřit jiné kněze, aby tuto svátost udíleli spolu s ním.

Summary

Minister of the Sacrament of Confirmation According to the Code of Canon Law

The ordinary minister of the sacrament of confirmation must be a bishop, who always confers the sacrament validly on the grounds of received episcopal consecration. Conversely, a presbyter without proper faculty can only confer the sacrament invalidly. That said, a presbyter can be provided with the faculty of administering confirmation by the law itself or the competent authority, which may confer the faculty on individual cases or on a long-term basis. Any minister of confirmation may authorize other presbyters in order to administer the sacrament with himself in individual cases.

Zusammenfassung

Spender des Sakramentes der Firmung gemäß dem Codex des Kanonischen Rechtes

Der ordentliche Spender des Sakramentes der Firmung ist ausschließlich der Bischof, der dieses Sakrament aufgrund der verliehenen Bischofsweihe immer gültig spendet. Demgegenüber der Priester ohne ordentliche Verleihung kann die Firmung nicht gültig spenden. Die Firmung kann der Priester spenden, der mit dieser Befugnis und kraft des Rechts oder durch eine Verleihung der zuständigen Autorität ausgestattet ist. Es kann sich um eine Befugnis für Einzelfälle oder eine langfristige Befugnis handeln. Der befugte Spender kann in einzelnen Fällen Priester hinzuziehen, damit auch diese das Sakrament spenden.

[84] Tamtéž, s. 73.

Riassunto

L'amministratore del sacramento della cresima secondo il CIC

L'amministratore ordinario del sacramento della cresima è solamente il vescovo che amministra il sacramento in virtù del suo potere di ordine sempre validamente. Al contrario, un sacerdote senza una debita delega amministrerebbe il sacramento invalidamente. La delega per l'amministrazione della cresima può essere concessa al sacerdote dal diritto stesso o dal suo superiore, sia ad hoc sia per un periodo a lungo termine. Per singoli casi il ministro può delegare un altro sacerdote per amministrare il sacramento insieme con lui.

Klíčová slova: kanonické právo, liturgie, svátosti, svátost biřmování, udělovatel biřmování, pověření k udílení biřmování, příjemce svátosti biřmování

Keywords: canon law, liturgy, sacraments, sacrament of confirmation, minister of the confirmation, faculty of administering confirmation, recipient of the sacrament of confirmation

Autor

ICLic. Mgr. Šimon Polívka je knězem Litoměřické diecéze. Vystudoval Katolickou teologickou fakultu Univerzity Karlovy a Fakultu práva, kanonického práva a administrativy Katolické univerzity Jana Pavla II. v Lublinu. Působí jako obhájce svazku a ochránce spravedlnosti u Diecézního soudu Litoměřické diecéze a jako farář farnosti Vejprty.

ICLic. Mgr. Šimon Polívka is a presbyter of the Diocese of Litoměřice. He graduated from the School of Catholic Theology at Charles University in Prague and the School of Law, Canon Law and Administration at the John Paul II Catholic University in Lublin. He is a defender of the bond and a promoter of justice at the Tribunal of the Diocese of Litoměřice and a pastor of the Vejprty parish.

ICLic. Mgr. Šimon Polívka ist Priester in Diözese Leitmeritz. Er absolvierte Katholisch-theologische Fakultät der Karlsuniversität in Prag und die Fakultät für Recht, kanonisches Recht und Verwaltung der Johannes Paul II. Katholischen Universität in Lublin. Er ist als Ehebandverteidiger und Kirchenanwalt beim Diözesangericht in Diözese Leitmeritz und als Pfarrer der Pfarrgemeinde Vejprty tätig.

ICLic. Mgr. Šimon Polívka è sacerdote della diocesi di Litoměřice. Si è laureato alla Facoltà di Teologia Cattolica dell'Università Carolina a Praga ed alla Facoltà di Giurisprudenza e del Diritto Canonico dell'Università Cattolica Giovanni Paolo II di Lublino. Svolge l'attività del difensore del vincolo e del promotore di giustizia presso il Tribunale diocesano della diocesi di Litoměřice e del parroco della parrocchia Vejprty.

ICLic. Mgr. Šimon Polívka
Kostelní náměstí 158/4
431 91 Vejprty

e-mail: simonpolivka@c-mail.cz

Praktické otázky aplikace motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus

Libor Botek

Tento článek byl zpracován v rámci projektu IGA_CMTF_2016_005
Změny v manželském právu po biskupské synodě 2015.

Poté, co vstoupila v účinnost reforma soudního řízení zkoumajícího platnost manželství před katolickou církví, stanovená v motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus*,[1] vyvstaly v praxi českých církevních soudů některé otázky týkající se její aplikace.

1. Příslušnost soudů a kontrola opakovaných podání žalob

První problém vznikl z rozšíření počtu soudů rovnocenně kompetentních projednávat nulitu manželství. Novelizované ustanovení kán. 1672 Kodexu kanonického práva z roku 1983 (CIC/1983) přestalo vyžadovat souhlas soudního vikáře soudu místně příslušného straně nežalující, aby se věc mohla projednávat před soudem místně příslušným straně žalující nebo místu, kde lze provést většinu důkazů. Všechny tyto soudy učinil rovnocenně relativně kompetentními k projednání záležitosti.

Předchozí právní úprava vyžadovala, aby soudní vikář před vydáním svého souhlasu s projednáním u soudu místa většiny důkazů probral věc se stranou nežalující a zvážil její námitky, a v případě souhlasu s projednáním u soudu místně příslušného trvalému kanonickému bydlišti strany žalující musel soudní vikář pro vydání souhlasného stanoviska získat přímo její souhlas. To bylo jistě administrativně a časově zatěžující. Ovšem výhodou těchto opatření bylo, že dávala

[1] *Mitis Iudex Dominus Iesus*, in: AAS 107 (2015), s. 958–970.

církevním soudům přehled, zda ta která kauza již byla projednávána u jiného církevního soudu.

Tím se eliminovala možnost, aby strany po vzájemné dohodě zkoušely předložit žalobu se stejným titulem nulity k projednání souběžně nebo postupně u více kompetentních soudů ve snaze dosáhnout prohlášení nulity alespoň u jednoho z nich. Bylo proto hledáno řešení, jak zabránit případným spekulacím stran. Nakonec ze setkání soudců a soudních vikářů na Arcibiskupství pražském dne 10. listopadu 2015 vzešel závěr, že pravděpodobnost podvodů ze strany žadatelů o projednání platnosti jejich manželství před církví je v našich poměrech velmi malá, a proto zatím, než se prokáže opak, není třeba zavádět zvláštní a poměrně složitá administrativní opatření.

Ve hře byly registry rozsudků pro platnost manželství přístupné všem soudům na území České biskupské konference. Zvítězila však důvěra v naše věřící. Není pravděpodobné, že člověk, který si chce podle svého svědomí před Bohem uspořádat svůj život, se k tomuto cíli vydá cestou podvodu. Bylo pouze doporučeno, aby obhájci svazku v otázkách kladených stranám i svědkům pamatovali na dotaz, zda v dané záležitosti již někdy dříve nepodávali svědectví.

2. Jistota vykonatelnosti rozsudku

Nové znění kán. 1679 CIC/1983 o dostatečnosti jediného rozsudku prohlašujícího neplatnost manželství k tomu, aby manželé mohli uzavřít nové manželství, postavilo církevní soudy před otázku, jak zajistit právní jistotu oddávajících, že rozsudek, který je jim předložen, je vykonatelný, tedy že proti němu neběží odvolací řízení. Zvažovala se možnost podobně jako u světských soudů žádat po stranách, aby po marném uplynutí lhůty pro odvolání předložily rozsudek příslušnému církevnímu soudu, který jej vydal, k vyznačení vykonatelnosti přímo na něm. Tato cesta byla ale zavržena jako nepohodlná pro žadatele, kteří nezřídka mají do sídla církevního soudu daleko, a dospělo se ke shodě, že osvědčení o vykonatelnosti rozsudku, který poprvé vyhlásil neplatnost manželství, bude po marném uplynutí odvolací lhůty vydávat notář soudu, který rozsudek vynesl. Oddávající pak stejně jako dosud bude vyžadovat dva dokumenty – rozsudek a osvědčení o jeho vykonatelnosti, s čímž byl klérus seznámen.

Zvláštním případem je situace dvou po sobě jdoucích shodných rozsudků deklarujících neplatnost manželství, nebo potvrzení rozsudku deklarujícího neplatnost

manželství dekretem senátu odvolacího soudu podle novelizovaného kán. 1680 § 2 CIC/1983, kde při zachování kán. 1643, v souladu s kán. 1641, 1° o dvojím shodném rozsudku, není odvolání přípustné. V těchto případech je vhodné z důvodu procesní ekonomie a administrativní jednoduchosti vepsat doložku vykonatelnosti přímo do rozsudku nebo dekretu druhé instance.

3. Možnost odvolání se proti rozsudku soudu druhé instance

Brzy po vstupu novely papeže Františka v účinnost se rozhořela diskuse o možnosti odvolání proti rozsudku druhé instance, která nakonec vyústila v dotaz adresovaný Papežské radě pro legislativní texty, jejíž odpověď tuto pochybnost rozptýlila.[2] V této odpovědi předseda Rady nejen potvrzuje pokračování stávající praxe, ale také uvádí, že zůstává v platnosti možnost biskupa ze spravedlivého a rozumného důvodu požádat Nejvyšší tribunál Apoštolské signatury o dovolení projednat záležitost ve třetí instanci u geograficky a jazykově bližšího soudu. Tato možnost je v současné době ještě podpořena důvody, jimiž je inspirována reforma.

Problém se pochopitelně týkal situace, kdy rozsudky v první a ve druhé instanci byly neshodné. U shodných, a to jak v případě prohlášení neplatnosti manželství, tak i platnosti, panovala mezi kanonisty shoda, že při zachování kán. 1643 CIC/1983, v souladu s kán. 1641, 1° o dvojím shodném rozsudku, není odvolání přípustné a rozhodnutí soudu druhé instance se stává okamžitě vykonatelným. Bude však užitečné podívat se na myšlenková východiska, která vedla ke sporu, a tak lépe pochopit správné řešení.

Jedním z východisek názoru, že motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus* omezuje možnost odvolání se ve druhé instanci k Římské rotě, byla aplikace občanskoprávního pojetí nadřízenosti vyššího soudu soudu nižšímu, kdy nižší soud je vázán právním názorem vyššího soudu a kde právní názor vyššího soudu převažuje nad názorem nižšího soudu. Toto chápání se jevilo být také podporováno myšlenkou, že smyslem novely je ulehčit Římské rotě od množství kauz, které vedly k neúměrně dlouhé době projednávání záležitostí ve třetí instanci, a bránily Římské rotě v jiných, především vzdělávacích aktivitách ve prospěch církve.

---

[2] *Circa l'ulteriore appello al tribunale di terza istanza*, Prot. N. 15264/2015 ze dne 12. ledna 2016 (mylně datováno 12. ledna *2015*), dostupné na: <https://perma.cc/K4NN-U8UK> (23. 4. 2017).

Ovšem pojetí nadřízenosti jednoho církevního soudu druhému, jak mu rozumí civilní právo procesní, nelze aplikovat na církevní soudy. Brání tomu plnost moci jednotlivých biskupů, pocházející od Krista, kterou v oblasti soudní uskutečňují prostřednictvím svých tribunálů. Proto není jeden soud podřízen druhému disciplinárně, administrativně, doktrinálně nebo co do jurisprudence. Všechny jsou si rovny. Podřízenost je pouze procesní v tom smyslu, že odvolací soud může přehodnotit rozsudek soudu nižší instance a rozhodnout jinak.[3] Z toho důvodu musí být církevní soudnictví trojinstanční, neboť názor soudu druhé instance nelze chápat jako více kvalifikovaný než názor soudu první instance, a řešení sporu se nenachází vahou rozsudku, ale počtem shodných názorů.

Interpretace novely ve smyslu nemožnosti odvolat se proti neshodnému rozsudku druhé instance v manželských záležitostech by navíc omezovala právo jak manželů hájit své stanovisko, tak i církve, neboť i ona se může odvolat prostřednictvím obhájce svazku.

Vyskytl se dokonce i opačný názor, že pokud nedojde ke shodě rozsudků první a druhé instance, věc musí jít k Římské rotě vždy. I tento názor je mylný. Je v rozporu se záměrem zákonodárce novelou zefektivnit manželské procesy tím, že odmítá procesní automatizmy a vyžaduje odpovědné posouzení věci i obhájcem svazku.

Konec konců, nesprávnost této interpretace vyplývá ze samotného znění motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus*, které nikomu nestanoví povinnost v případě neshodnosti rozsudků první a druhé instance odvolat se k třetí instanci. Strana tuto povinnost nemá. Obhájci svazku také není uložena, jak tomu bylo například v Kodexu kanonického práva z roku 1917. A soudu druhé instance tuto povinnost zákonodárce také neukládá.

Máme zde tedy tyto hypotézy:

1. V první instanci bylo manželství prohlášeno za platné. Žalobce se odvolal, předložil nové důkazy, nebo soud druhé instance přehodnotil důkazy první instance, a rozhodl o neplatnosti. Strany jsou spokojeny. Pokud obhájce svazku rozumně zváží nové důkazy jako tak závažné ve prospěch neplatnosti, že nemá co hájit, může se s rozsudkem smířit a neodvolá se. Pokud však o důkazech pro neplatnost není přesvědčen a rozumně má za to, že má naopak důkazy, jimiž může smysluplně hájit platnost manželství, je jeho morální povinností

[3] ARROBA CONDE, Manuel Jesus, *Diritto processuale canonico*, Roma, 2006, s. 151–153.

hájit platnost svátosti. Bránit mu v odvolání se k třetí instanci by bylo stejně nesprávné, jako jej k tomu nutit.

2. V první instanci byla prohlášena neplatnost manželství. Odvolal se obhájce svazku a soud druhé instance mu dal zapravdu prohlášením manželství za platné. Žalobce, potažmo oba manželé, mají možnost zvážit sílu jimi předložených argumentů ve prospěch neplatnosti, a buď se s rozsudkem druhé instance smíří, nebo se odvolají k třetí instanci. Je nepochybné, že zákonodárce neměl záměr toto jejich právo, které měli i za platnosti právní úpravy stanovené v původním znění Kodexu kanonického práva z roku 1983, omezit. A samozřejmě ani je nutit k zatěžování třetí instance v případě, kdy rozumně uznají, že jejich argumenty pro neplatnost manželství jsou nedostatečné.

4. Odpovědnost obhájce svazku

Z výše uvedeného zároveň vyplývá, že novela klade mnohem větší nároky na obhájce svazku, který musí sám odpovědně zvážit sílu argumentů ve prospěch platnosti manželství a v její neprospěch. Musí si být vědom toho, že hájí platnost svátosti, hodnoty Boží, ale že tak musí činit v souladu s pravdou. Lze říci, že podobně jako soudce, i on musí pracovat s mravní jistotou a na jejím základě se rozhodnout, zda proti rozsudku na neplatnost manželství, tam, kde mu to právo umožňuje, podá odvolání, nebo se ho vzdá. Proto také Nejvyšší tribunál Apoštolské signatury od účinnosti motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus* vyžaduje pro obhájce svazku minimálně licenciát kanonického práva a od tohoto požadavku neuděluje dispenz.

5. Možnost znovuotevření záležitosti po nalezení nových důkazů

Novelizované znění kán. 1681 CIC/1983 upřesňuje ustanovení kán. 1644 § 1 v tom, že nyní v každém případě, i pokud záležitost přešla do stavu vykonatelnosti již v první instanci, je oprávněn rozhodnout o znovuotevření záležitosti týkající se stavu osob z důvodu nalezení nových důkazů jedině soud třetí instance, což je v podmínkách české a moravské církevní provincie Římská rota.

Toto znovuotevření je možné nejen v situaci rozhodnutí o platnosti manželství, kde se předpokládá častěji, ale také o jeho neplatnosti. U manželství, která ovšem

byla vykonatelným rozsudkem prohlášena za neplatně uzavřená, hrozí riziko, že manželé, nebo alespoň jeden z nich, již uzavřeli manželství nové. Znovuotevření případu a opačné rozhodnutí o platnosti jejich prvního manželství by mělo za následek neplatnost jejich nového svazku, narušení právní jistoty a zásah do nových rodinných vazeb. Proto zákonodárce v novele vlastních norem Římské roty stanoví, že v případech, kdy byla vykonatelně prohlášena neplatnost manželství a některý z manželů již uzavřel nový svazek, smí být nové projednání dovoleno pouze v případě, kdy je zřejmá nespravedlnost rozhodnutí.[4]

V situaci rozsudku prohlašujícího platnost manželství někdy kanonisté s ohledem na nové znění kán. 1681 CIC/1983 a kán. 1644 § 1 zjednodušeně říkají, že není žádný časový limit pro podání odvolání. Věcně se to tak může jevit, ale z právního hlediska je zapotřebí rozlišovat patnáctidenní lhůtu pro odvolání proti rozsudku, jakožto řádný opravný prostředek, a pak podání žádosti o znovuotevření případu soudu třetí instance kdykoli, ovšem v subjektivní lhůtě tří měsíců od seznání nových důkazů, o něž se žádost opírá. Zde je pak ještě povinnost předložit soudu tyto důkazy v propadné lhůtě třiceti dnů od podání žádosti, pokud tak žadatel neučiní při samém podání žádosti, což je samozřejmě nejjednodušší a nejpraktičtější postup.

6. Zkrácené řízení před biskupem

Zkrácené řízení před biskupem je novinkou zavedenou motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus* a je pochopitelné, že se zde objevují některé problémy, nad jejichž řešením je zapotřebí se zamyslet.

6.1 Kdy je zkrácené řízení možné

Novelizované znění kán. 1683 CIC/1983 stanoví dvě podmínky, které musí být splněny, aby případ mohl řešit diecézní biskup ve zkráceném řízení:

1. Žádost musí být podána oběma manžely nebo jedním z nich se souhlasem druhého.
2. Vyskytují se věcné a osobní okolnosti podporované svědectvími nebo dokumenty, které nevyžadují důkladnější zkoumání nebo šetření a činí neplatnost zjevnou.

[4] *Rescritto sul compimento e l'osservanza della nuova legge del processo matrimoniale* ze dne 7. prosince 2015, dostupné na: <https://perma.cc/N7GW-64LS> (23. 4. 2017).

Pokud jde o první podmínku, jak interpretace Papežské rady pro legislativní texty,[5] tak i Římské roty[6] zdůrazňuje, že se vyžaduje výslovný souhlas obou stran s prohlášením nulity manželství i s projednáním ve zkráceném řízení. Musí to být souhlas veřejný a jednoznačný. Nestačí prosté neodporování nebo nevyjádření se druhého z manželů. Proto nelze použít zkrácené řízení v případě, kdy není známo místo pobytu druhého z manželů.[7] Výslovný souhlas předpokládá také aktivní spolupráci obou manželů při šetření záležitosti. Zkrácené řízení proto nelze použít v případě neúčasti nežalující strany v řízení.

Je zapotřebí přiznat, že právě tento požadavek bude v podmínkách české a moravské církevní provincie významně limitujícím prvkem pro širší uplatnění zkráceného řízení. Je však oprávněný, protože mají-li se v krátké době shromáždit dostatečné důkazy, je spolupráce obou stran nezbytná.

Pokud jde o druhou podmínku, ta je blíže specifikována v Procesních pravidlech pro řízení ve věci neplatnosti manželství, která jsou součástí motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus*. Ustanovení čl. 14 § 1 nabízí výčet těchto okolností, který není taxativní, nýbrž příkladmý, a § 2 stanoví, že k nástrojům podporujícím žádost patří všechny lékařské dokumenty, které jsou schopny nahradit znalecký posudek.

6.2 Rozhodnutí o způsobu projednání záležitosti

O tom, zda jsou splněny předpoklady pro projednání záležitosti ve zkráceném řízení před biskupem, rozhoduje podle kán. 1685 CIC/1983 soudní vikář. Ten v takovém případě nejmenuje senát, ale instruktora a přísedícího. Tím nad případem ztrácí pravomoc a předává ji soudci v dané záležitosti, kterým je diecézní biskup. Instruktor a jeho přísedící z logiky věci pracují pod vedením soudce a jejich pravomoc se týká pouze provádění důkazů. Všechna zásadní rozhodnutí týkající se řízení tedy může učinit pouze soudce z vlastního popudu, nebo na návrh stran, obhájce svazku nebo instruktora.

---

[5] *On the consent of both parties as requirement for the processus brevior (new can. 1683 Mitis Iudex)*, Prot. N. 15139/2015 ze dne 1. října 2015, dostupné na: <https://perma.cc/NY7C-GS38> (23. 4. 2017). Odpověď označuje zkrácené řízení před biskupem za mimořádný proces a touto skutečností zdůvodňuje nezbytnost dodržení zákonné podmínky souhlasu obou manželů.

[6] Z přednášky Mons. Arellana Cedilla *Il processo brevior davanti al Vescovo* na formačním kurzu o novém manželském procesu a procesu *super rato*, uspořádaném Římskou rotou v Palazzo della Cancelleria v Římě ve dnech 7. – 12. března 2016.

[7] *On the conversion of the formal process to the processus brevior*, Prot. N. 15138/2015 ze dne 1. října 2015, dostupné na: <https://perma.cc/7RNY-ER52> (23. 4. 2017).

Dojde-li tedy v průběhu řízení ke změně okolností tak, že nejsou splněny předpoklady pro tento typ řízení, například jedna ze stran se odmítne řízení účastnit nebo žádá řádné řízení, měly by být tyto skutečnosti stranami, instruktorem nebo obhájcem svazku předloženy diecéznímu biskupovi. Jedině on, nikoliv soudní vikář nebo instruktor, by měl rozhodnout o případné změně způsobu projednání na projednání v řádném řízení. Jistě nic nebrání tomu, aby takto rozhodl i z jiného důvodu než pouze proto, že nenabyl morální jistoty o neplatnosti manželství.

6.3 Odvolání proti rozsudku diecézního biskupa ve zkráceném řízení

Problematiku odvolání proti rozsudku diecézního biskupa upravuje kán. 1687 § 3 CIC/1983. Odvolací soudce je tímto ustanovením jasně stanoven, s výjimkou odvolání se od metropolity, kde kromě Římské roty existuje možnost odvolat se k nejstaršímu diecéznímu biskupovi provincie. Zde vznikla pochybnost, zda zákonodárce měl na mysli biskupa nejstaršího věkem, biskupským svěcením nebo ujmutím se úřadu diecézního biskupa. Papežská rada pro legislativní texty pak na základě dotazu vydala výklad, že se jedná o diecézního biskupa nejstarší sufragánní diecéze.[8] Tento výklad, i když poněkud odklánějící se od textu kánonu, by měl tu výhodu, že by ve většině provincií určoval jasně a stabilně odvolacího soudce. Tím je také odůvodněn. Tento výklad však razantně odmítá Římská rota. Její stanovisko je, že nejstarším sufragánním biskupem provincie se rozumí sufragánní diecézní biskup, který je nejdéle v úřadě.[9]

Resumé

Článek má být především pomůckou pro pracovníky církevních soudů při aplikaci ustanovení Kodexu kanonického práva, která byla novelizována apoštolským listem *Mitis Iudex Dominus Iesus*. Pojednává o nejasnostech, které vznikly v souvislosti s vydáním zmíněného motu proprio a přináší nejnovější vyjádření Papežské rady pro legislativní texty a římských soudů.

[8] *Circa il Suffraganeus antiquior nel nuovo can. 1687 § 3 Mitis Iudex*, Prot. N. 15155/2015 ze dne 13. října 2015, dostupné na: <https://perma.cc/SZL2-6FZ9> (23. 4. 2017).

[9] *Sussidio applicativo del Motu pr. Mitis Iudex Dominus Iesus*, Città del Vaticano, 2016, s. 42. Informace zazněla také na již zmiňované přednášce Mons. Arellana Cedilla.

Summary

Practical Questions of Application of the Motu Proprio Mitis Iudex Dominus Iesus
Primarily, this article is intended to provide guidance to officers of ecclesiastical tribunals in the process of applying the provisions of the Code of Canon Law, which has been amended by the motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus*. In the process, it seeks to clarify some of the vaguer points arising from the publication of this particular motu proprio and presents the latest statements of the Pontifical Council for Legislative Texts and Roman Tribunals.

Zusammenfassung

Praktische Aspekte der Anwendung des Motu Proprio Mitis Iudex Dominus Iesus
Der Artikel soll Richtlinien für die Arbeiter der Kirchengerichte gewähren, die die durch das Motu Proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus* geänderten Bestimmungen des Codex des Kanonischen Rechtes anzuwenden haben. Artikel befasst sich mit Unklarheiten, die nach dem Erlass des erwähnten Motu Proprio entstanden sind, und stellt die neusten Auslegungen des Päpstlichen Rates für Gesetzestexte und der römischen Gerichte dar.

Riassunto

Le questioni d'applicazione pratica del motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus
L'articolo vuole essere un sussidio per gli addetti presso tribunali ecclesiastici per l'applicazione delle norme del CIC modificate dalla lettera apostolica *Mitis Iudex Dominus Iesus*. L'articolo si occupa degli interrogativi sorti nel collegamento con la pubblicazione del suddetto motu proprio e presenta un commento nuovissimo del Pontificio Consiglio per i Testi legislativi e di tribunali romani.

Klíčová slova: manželství, manželský proces, neplatnost manželství, Mitis Iudex Dominus Iesus, diecézní biskup, soudní vikář, obhájce svazku, Římská rota

Keywords: marriage, marriage annulment process, nullity of marriage, Mitis Iudex Dominus Iesus, diocesan bishop, judicial vicar, defender of the bond, Roman Rota

Autor

Dr. Libor Botek, Th.D., narozen v roce 1964, získal doktorát kanonického práva na Papežské Lateránské univerzitě v Římě a působí jako odborný asistent na Katedře církevních dějin a církevního práva Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Zároveň je soudním vikářem Interdiecézního církevního soudu v Olomouci. Jeho specializací je manželské a procesní právo.

Dr. Libor Botek, Th.D., born in 1964, received his doctorate on canon law from the Pontifical Lateran University in Rome. He currently works as a lecturer in the Church History and Church Law Department at the Sts. Cyril and Methodius School of Theology at Palacký University in Olomouc. He is also the judicial vicar of Interdiocesan Tribunal in Olomouc. He specializes in matrimonial and procedural law.

Dr. Libor Botek, Th.D., geboren 1964, erwarb den Doktortitel im Bereich des kanonischen Rechtes an der Päpstlichen Lateranuniversität in Rom und ist als wissenschaftlicher Mitarbeiter am Lehrstuhl der Kirchengeschichte und Kirchenrechts an der Kyrill und Metodschen Theologischen Fakultät der Palacký-Universität in Olmütz tätig. Gleichzeitig wirkt er als Gerichtsvikar des Interdiözesanen kirchlichen Gerichts in Olmütz. Er spezialisiert sich auf Ehe- und Verfahrensrecht.

Dr. Libor Botek, Th.D., nato nel 1964, ha conseguito il dottorato in diritto canonico presso la Pontificia Università Lateranense a Roma ed insegna alla cattedra della storia e diritto ecclesiastici della Facoltà Teologica dei Ss. Cirillo e Metodio della Università di Palacký a Olomouc. Contemporaneamente lavora come Vicario giudiziale del Tribunale interdiocesano di Olomouc. Si specializza al diritto matrimoniale e processuale.

Dr. Libor Botek, Th.D.
Za Hřbitovem 124/2
725 28 Ostrava – Hošťálkovice

e-mail: l.botek@volny.cz

Právněhistorické aspekty solní smlouvy

Petr Honč

1. Úvod

Solní smlouva patří k důležitým, i když opomíjeným tématům raně novověkých českých církevních dějin a úzce souvisí i s právní historií našeho státu. Na základě této smlouvy vznikla solní pokladna (*cassa salis*), jež se stala jedním z hlavních zdrojů financování katolické církve v Čechách v 17. a 18. století.[1] V nedávné době se zmínky o solní smlouvě a pokladně objevovaly zejména v různých statích a právněhistorických syntézách v souvislosti s majetkovým vyrovnáním s církvemi.[2] Dosud se však nikdo nezaměřil na detailnější analýzu obsahu této konkordátní smlouvy, která od svého vzniku zůstala v platnosti více než 150 let.

2. Vznik solní smlouvy

Solní smlouva byla výsledkem několikaletých jednání mezi státem a katolickou církví o bývalých církevních statcích, která započala bezprostředně po bitvě na Bílé hoře.[3] Na straně katolické církve se do jednání zapojovala nejen domácí hierarchie,

[1] Podrobně k významu a správě solní pokladny viz HONČ, Petr, *Solní smlouva a správa cassa salis v letech 1630–1710*, in: Folia Historica Bohemica č. 2/2016, Praha, s. 169–197.

[2] Např. <https://perma.cc/7J6G-JQYN> (25. 4. 2017).

[3] CATALANO, Alessandro, „*Das temporale wird schon so weith extendiret, daß der Spiritualität nichts als die arme Seel überbleibet.*“, Kirche und Staat in Böhmen (1620–1640), in: MAŤA, Petr, WINKELBAUER, Thomas (eds.), *Die Habsburgermonarchie 1620 bis 1740*, Stuttgart, 2006, s. 317–343; HONČ, Petr, *Solní smlouva a správa cassa salis v letech 1630–1710*, s. 173–179. Srov. též starší studie: GINDELY, Antonín, *O vzniku tak zvané „Cassa Salis“*, in: Výroční zpráva Královské české společnosti nauk č. III/1883, Praha, s. 18–34 a KOLLMANN, Hynek, *O vlivu Propagandy na vznik tak řečené pokladny solní (cassa salis)*, in: Časopis Musea Království českého, Praha, 1898, s. 139–157.

ale i vídeňský nuncius Carlo Caraffa a v roce 1622 založená Kongregace pro šíření víry (*Sacra Congregatio de Propaganda Fide*, dále jen Propaganda).

Církevní představitelé nejdříve usilovali o restituci všech statků, o něž přišla církev od vypuknutí husitských nepokojů. Když se tato snaha ukázala kvůli odporu světských pánů jako neuskutečnitelná, začalo se místo restituce jednat o formě kompenzace. Klíčová jednání proběhla na vídeňském císařském dvoře na přelomu let 1626 a 1627.[4] Zde pražský arcibiskup Arnošt Vojtěch z Harrachu a jeho kapucínský poradce Valerián Magni vystoupili s návrhem, aby se finanční prostředky určené pro kompenzaci čerpaly ze solního regálu.

Císař a jeho ministři nakonec tento návrh akceptovali. Magni Propagandě celou záležitost osobně představil na generální kongregaci konané 29. listopadu 1628.[5] Kardinálové dospěli k závěru, že císařem nabídnutou kompenzaci lze schválit. Nechtěli však, aby se dohoda nazývala *compensatio* (náhrada). Upřednostňovali výraz *transactio* (smlouva). Nabízené prostředky totiž nepovažovali za skutečnou náhradu všech v minulosti odcizených či zcizených statků. Kongregace také naléhala na to, aby se ještě před uzavřením dohody vyřešilo hmotné zajištění far, které nebyly dostatečně dotovány. Pražský arcibiskup měl pak získat souhlas se smlouvou od diecézního i řeholního duchovenstva. Smlouva měla obsahovat rozvazovací klauzuli (*pactum resolutivum*) pro případ, že by český panovník nebo jeho následovníci jednali proti jejímu znění. Postoupení církevních statků ve prospěch císaře a jeho následovníků mělo být platné pouze za podmínky, že král i jeho následovníci na českém trůnu budou katolíci.

Na generální kongregaci 12. ledna 1629 byl se závěry kardinálů seznámen papež Urban VIII. K předchozím návrhům bylo doplněno, že smlouva s císařem má být uzavřena i v případě odporu českého duchovenstva. To svědčí o tom, že Propaganda už měla jisté zprávy o nesouhlasu části českého kléru s připravovanou smlouvou.[6]

---

[4] KOLLMANN, Hynek, *Jednání kardinála Harracha s dvorem císařským roku 1626–1627 v příčině náboženství*, in: Český časopis historický, Praha, 1898, s. 389–409.

[5] TÜCHLE, Hermann (ed.), *Acta SC de propaganda fide Germaniam spectantia*, Die Protokolle der Propagandakongregation zu deutschen Angelegenheiten 1622–1649, Paderborn, 1962, s. 208–209.

[6] K protestům proti solní smlouvě srov. GINDELY, Antonín, *O vzniku tak zvané „Cassa Salis“*, s. 32–34 a KRÁSL, František, *Arnošt hrabě Harrach*, kardinál sv. církve římské a kníže arcibiskup pražský, Historicko-kritické vypsání náboženských poměrů v Čechách od roku 1623–1667, Praha, 1886, s. 511–512.

O smlouvě se jednalo i na partikulární kongregaci 24. ledna 1629.[7] Byla zde představena generální instrukce pro Harracha a nového vídeňského nuncia Giovanniho Battistu Pallottu, kterou kardinálové schválili. Vypracováním konceptu smlouvy pověřili svého notáře Domenica Fonthiu,[8] poněvadž dle jejich mínění by se ve Vídni nenalezli notáři, kteří by dokázali opatřit dokument nezbytnými klauzulemi. Fonthia měl kardinálům koncept smlouvy v brzké době předložit, aby jej mohli doplnit.

V polovině února se kongregace zabývala dopisem jistého kněze Bamana. Ten se snažil kardinály přesvědčit, aby na dohodu s císařem nepřistupovali. Kardinálové však rozhodli, že se nemá od již učiněných rozhodnutí ustupovat, aby „heretici v jiných částech říše ze smlouvy tohoto druhu poznali, že Svatá církev římská usiluje o ně, a ne o jejich majetek."[9]

Urban VIII. v breve *Inter gravissimas* ze 7. července 1629 jmenoval zplnomocněnci Apoštolského stolce při jednáních o solní smlouvě kardinála Harracha a nuncia Pallottu. Harrach a Pallotto směli uzavřít smlouvu pouze v případě, že císař přijme připravený koncept. Pokud by vyžadoval nějaké změny, musí papežovi zplnomocněnci vyčkat na další pokyny Propagandy.

Zplnomocněnci poskytli opis konceptu smlouvy k posouzení nejvyššímu kancléři Vilému Slavatovi, který o něm jednal s císařem 24. srpna. Harrachovi následně sdělil, že panovník „kromě několika slov, která nemění smysl a podstatu smlouvy," chtěl opravit pouze dva body týkající se závazku dotování far a úpravy patronátního práva dle nařízení Tridentského koncilu.[10] Tyto články se totiž týkaly zájmů téměř všech pánů v Čechách.

Jak upozornil italský historik Alessandro Catalano, projevil se zde jasný rozpor mezi Harrachovou snahou „o prosazení takového pojetí církevní jurisdikce, které by respektovalo dekrety Tridentského koncilu, na straně jedné, a opozicí českých politiků, kteří za žádnou cenu nechtěli zpochybnit tradice království a vlastní finanční příjmy, na straně druhé."[11]

---

7 *Acta SC de propaganda fide Germaniam spectantia*, s. 215–216.

8 Domenico Fonthia byl notář Apoštolské komory a od roku 1624 také notář Kongregace pro šíření víry.

9 *Acta SC de propaganda fide Germaniam spectantia*, s. 226.

10 Dopis Pallotty Barberinimu ze dne 25. srpna 1629, uložen v Archivio della S. Congregazione de Propaganda Fide, Scritture Originali riferite nelle Congregazioni Generali, 214, fol. 151.

11 CATALANO, Alessandro, *Zápas o svědomí*, Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598–1667) a protireformace v Čechách, Praha, 2008, s. 161.

Kardinál Harrach a Valerián Magni, kteří se obávali neúspěchu jednání, byli ochotni, na rozdíl od nuncia Pallotty, odstranit ze smlouvy ony dva sporné body, pokud císař zajistí dotování far a dodržování patronátního práva nějakým jiným zákonným opatřením. Propaganda zařadila projednávání jejich zpráv do programu generální kongregace konané 2. října 1629 za přítomnosti papeže.[12]

Kardinálové se usnesli napsat nunciovi, aby se společně s kardinálem Harrachem pokusili změnit císařův názor. Pokud by se to nepodařilo, měli uzavřít smlouvu o ostatních článcích.[13] Císař skutečně ve svém odporu setrvával, o čemž Magni Propagandu informoval.[14] V dopise sdělil kardinálům, že může od císaře snadno získat královský reskript, který by spornou otázku řešil.

Propaganda se obávala, že další průtahy by mohly způsobit ještě větší komplikace. Proto 6. listopadu 1629 rozhodla, že s královským reskriptem lze souhlasit, pokud bude koncipován takovým způsobem, že zůstane neporušena (*salva et intacta*) církevní svoboda a jurisdikce podle závěrů římské synody konané za papeže Symmacha.[15] Dne 16. února 1630 jmenoval císař Ferdinand II. oficiálně svými zplnomocněnci Maxmiliána z Trauttmannsdorfu, Viléma Slavatu a Otu z Nostic. Uzavření smlouvy už tedy nic nebránilo.

3. Význam, struktura a obsah solní smlouvy

Solní smlouva, latinsky většinou obecně označovaná jako *Tractatus salis*, německy výrazem *Salzvertrag*, je ve vlastním textu definována slovy *transactio et conventio*. Tak bývaly označovány mezinárodní smlouvy, které v případě, kdy jednou ze smluvních stran je Svatý stolec, označujeme jako konkordáty.[16] Konkordátní smlouva je definována jako „mezinárodní smlouva uzavřená mezi Svatým

[12] *Acta SC de propaganda fide Germaniam spectantia*, s. 256.

[13] Dopis Propagandy Pallottovi ze dne 12. října 1629, uložen v Archivio della S. Congregazione de Propaganda, Lettere, 8, fol. 151. Srov. CATALANO, Alessandro, *Zápas o svědomí*, s. 161.

[14] *Acta SC de propaganda fide Germaniam spectantia*, s. 259–260.

[15] Tato synoda zamítla v roce 501 spolurozhodující právo laiků v otázce církevního majetku. Srov. HEFELE, Charles Joseph, *A History of the Councils of the Church from the Original Documents IV*, Edinburgh, 1895, s. 58–75.

[16] PEJŠKA, Josef, *Církevní právo I*, Ústavní právo církevní, Semily, 1932, s. 109.

stolcem a jednotlivým státem, regulující vzájemné vztahy, postavení a působení katolické církve v daném státě.“[17]

Solní smlouva byla uzavřena slavnostní formou, tj. podpisem zplnomocněných zástupců. Význam a důležitost této smlouvy zdůrazňuje skutečnost, že patří v dosavadních dějinách mezi pouhé čtyři vzájemné smlouvy uzavřené mezi Apoštolským stolcem a českým státem.[18] Smlouva je řazena mezi tzv. historické konkordáty, tedy ty, které byly uzavřeny v době před prvním konkordátem nového typu mezi papežem Piem VII. a prvním konzulem Francouzské republiky Napoleonem Bonapartem v roce 1801.[19] *Tractatus salis* patří mezi dílčí (speciální) smlouvy, které regulují pouze jednu vybranou oblast společného zájmu, v tomto případě oblast majetkovou.[20]

Zaměřme se nyní na strukturu a obsah finální verze solní smlouvy.[21] Bezprostředně za intitulaci jsou zařazeny zplnomocňující listiny zástupců obou smluvních stran. Panovník ve svém zplnomocnění přiznává, že nekatolíci v minulosti uchvátili mnoho církevních statků, které jeho předchůdci na českém trůně nebyli schopni přes veškerou snahu vykoupit.[22]

Následuje hlavní část textu, v níž jsou nejprve uvedeny důvody a účel smlouvy (*proemium*). Po znovuzískání Českého království a po obnovení katolického náboženství vzneslo duchovenstvo mnoho požadavků a vedlo mnoho sporů proti českým králům, královské komoře, pánům, městům, obcím a všem ostatním, kteří měli v držení někdejší církevní statky.

---

17 NĚMEC, Damián, *Konkordátní smlouvy Svatého stolce s postkomunistickými zeměmi (1990–2008)*, Bratislava, 2010, s. 15.

18 PEJŠKA, Josef, *Církevní právo I*, s. 108–110.

19 PŘIBYL, Stanislav, *Úvodní kánony Kodexu kanonického práva z roku 1983*, in: Revue církevního práva č. 44–3/2009, Praha, s. 186.

20 NĚMEC, Damián, *Konkordátní smlouvy…*, s. 21.

21 Text solní smlouvy byl naposledy vydán v poloúřední sbírce obsahující konkordátní smlouvy, kterou sestavil a poznámkovým aparátem opatřil MERCATI, Angelo (ed.), *Raccolta di concordati su materie ecclesiastiche tra la Santa Sede e le autorità civili*, Roma, 1919, s. 266–281. Sumář smlouvy přeložil do češtiny František Krásl na základě spisu Tomáše Pešiny z Čechorodu *Phosporus septicornis* (1673). Viz KRÁSL, František, *Arnošt hrabě Harrach*, s. 505–508. Antonín Ignác Hrdina uveřejnil překlad nejvyššího reskriptu z 1. července 1630, který nařizoval, že je potřeba postupovat dle znění smlouvy. Viz HRDINA, Antonín Ignác, *Texty ke studiu konfesního práva*, II. Český stát, Praha, 2007, s. 288–289.

22 MERCATI, Angelo (ed.), *Raccolta…*, s. 273.

Původní vlastnická práva se však u soudu velmi těžko dokazovala (vlastnictví se mnohdy změnilo několikrát), a proto hrozilo nebezpečí, že soudní spory budou velmi dlouhé, komplikované a nákladné a že způsobí velké škody katolickému náboženství. A tak se po mnoha jednáních a konzultacích dospělo k vzájemné dohodě (*mutua conventio*) pro potvrzení katolické víry a pro veřejné blaho, mír a pokoj mezi duchovními a světskými pány, jejichž svědomí se tak mělo upokojit.

Po tomto obecném zdůvodnění následuje vlastní jádro smlouvy (dispozice). Císař Ferdinand II. jako český král jménem svým a svých dědiců a následovníků v Českém království od 1. března 1630 na věčné časy „opravdu a skutečně postupuje a přiděluje Svatému otci Urbanu VIII. a Apoštolskému stolci k užitku katolické církve a všeho kléru v Českém království věčný roční příjem 15 krejcarů z každé prostice soli, která se v obecné řeči nazývá Grosz-Kufen (velká bečka), která se do zmíněného království odkudkoli doveze, nebo se v něm vydoluje, uvaří či jinak připraví, pokud by se někdy v království nalezl solný pramen nebo důl.“ Naproti tomu postoupili zplnomocnění zástupci papeže Urbana VIII. ve prospěch císaře Ferdinanda a jeho dědiců a nástupců v Českém království všechny zcizené statky, a to za podmínek, které jsou rozvedeny v následující části.

Jednalo se o statky jakékoli velikosti a ceny, jež v minulosti patřily diecézním i řeholním institucím, s výjimkou Řádu maltézských rytířů, jenž měl mezinárodněprávní subjektivitu. Současní držitelé mohli statky vlastnit plným právem, pokud je získali jakoukoli záminkou či z jakékoli příčiny (*quocunque praetextu vel causa*) před vládou císaře Rudolfa II. Práva na statky zcizené po vládě císaře Rudolfa II. náležela duchovním, pokud jejich držitelé neměli právo na evikci vůči královské komoře či českým králům (*dummodo eorum Possessores, actionem non habeant de evictione contra cameram Regiam seu Bohemiae Reges*). Co však z textu smlouvy nevyplývá, je určení vlastnického práva ke statkům zcizeným během vlády Rudolfa II.

Církevním institucím také zůstalo právo na všechny v jakékoli době zastavené statky, které mohly složením zástavní sumy vyplatit. Solní příjem nesměl císař, jeho následovníci, ani zemské stavy pod jakoukoliv záminkou či z jakékoli příčiny změnit nebo zrušit (zabezpečovací klauzule). Pouze v případě souhlasu Svatého stolce a českého duchovenstva mohl být solní příjem nahrazen tolika nemovitými statky, které by poskytly rovnocenný zdroj příjmů. Solní příjem měl být považován za čistě církevní (*mere Ecclesiasticus*) a měl se těšit týmž výsadám, výhodám, svobodám a privilegiím, kterými je obdařen i ostatní církevní majetek.

Důležitým dodatkem bylo, že garantovaný podíl na solní dani se měl dostávat přímo do rukou církví jmenovaných úředníků. Tím se mělo zajistit, aby se tato solní přirážka nijak neobcházela. Solní smlouva se měla vložit do desk zemských, čímž se posilovala právní závaznost tohoto konkordátu.

Smlouva byla podepsána 8. března 1630 v Harrachově paláci ve Vídni. Kromě císařských a papežských zplnomocněnců byli přítomni i dva svědci, Josephus Curtius a Ottavius Ridolfucius. Smlouvu rovněž potvrdili a svou pečetí opatřili notáři, za papežskou stranu kancléř vídeňského nuncia Julius Picca, za císařskou Ascanius de Strasoldo. K vlastnímu textu smlouvy je připojena i císařská ratifikace ze dne 22. března 1630, v níž se panovník zavazuje, že smlouva bude platit na věčné časy: „Zněním této listiny schvalujeme, ratifikujeme a potvrzujeme rozhodujíce a chtějíce, aby dotyčná smlouva měla pevnou a neporušenou platnost na věčné časy úplně u všech lidí."

Ferdinand II. vyjádřil přání, aby smlouvu brzy ratifikoval papež. Nuncius Pallotto zaslal do Říma Propagandě autentickou kopii smlouvy, kterou podle svých slov během závěrečných jednání ve třech bodech vylepšil ve prospěch Svatého stolce.[23] Místo postoupení solního příjmu „ve prospěch českého kléru a pro papeže a jeho vyslance" bylo ve finální verzi smlouvy uvedeno „ve prospěch papeže a Apoštolského stolce k užitku českého kléru." Tak se nebude moci nikdy zpochybnit, že vlastnictví se převedlo přímo na Apoštolský stolec a že o distribuci těchto příjmů bude rozhodovat samotný papež. Zároveň se tak mělo zabránit zpochybnění platnosti smlouvy, pokud by ji české duchovenstvo nadále odmítalo.

Druhý bod se týkal výběru solní daně prostřednictvím církví jmenovaných úředníků a poslední bod přiznával církvi právo kontroly (*ius inquirendi et providendi*). Propaganda jednala o uzavření solní smlouvy s císařem na generální kongregaci 25. dubna 1630.[24] Kongregace záležitostí pověřila preláty Paulucciho a Maraldiho. Nuncius Pallotto opakovaně vyzýval Propagandu, aby urychlila podpis smlouvy papežem, ale přes veškerou snahu se tato záležitost před jeho odvoláním neuzavřela.[25]

---

[23] Dopis Pallotty Barberinimu ze dne 16. března 1630. Viz BECKER, Rotraud (ed.), *Nuntiaturberichte aus Deutschland*, 4. Band: Nuntiaturen de Giovanni Battista Pallotto und des Ciriaco Rocci (1630–1631), Tübingen, 2009, s. 117–118; dopis Pallotty Ludovisimu ze dne 17. března 1630, viz tamtéž, s. 126–127.

[24] *Acta SC de propaganda fide Germaniam spectantia*, s. 281.

[25] Srov. Pallottovy dopisy Propagandě ze dne 27. dubna, 18. května a 25. května 1627, viz BECKER, Rotraud (ed.), *Nuntiaturberichte…*, s. 164, 176–177, 179–180.

Hlavní překážkou pro papežskou ratifikaci smlouvy byl spor o právo na jmenování nových biskupů ke čtyřem plánovaným biskupstvím. Propaganda se též zabývala otázkou, zda smlouvu musí potvrdit i Ferdinandův syn a nástupce, jenž byl již před uzavřením smlouvy korunován českým králem.[26] Další zdržení způsobilo zdlouhavé porovnávání císařského instrumentu s původním konceptem pro nuncia Pallottu, jímž se zabývala partikulární kongregace 25. října 1630 a generální kongregace 22. listopadu 1630.[27]

Kardinálové rozhodli, že solní smlouva nemůže být ratifikována, dokud kardinál Harrach nesdělí, že obdržel všechny církvi náležející peníze ze solní daně. Měla být také nejprve zajištěna dotace chudých far a respektování patronátních práv podle nařízení Tridentského koncilu.

Zdálo se tedy, že jednání opět uváznou na mrtvém bodě, poněvadž se nedalo počítat s tím, že by uvedené podmínky mohly být v blízké době splněny. K rychlé změně postoje papežskou kurii přiměla zřejmě až hrozba, že panovník zakáže českému kléru další výběr solní daně, pokud nebude smlouva papežem ratifikována.[28] Na generální kongregaci 24. července 1632 tak konečně přítomní kardinálové s její ratifikací souhlasili.[29] Ratifikační breve papeže Urbana VIII. *Sancta Mater Ecclesia* bylo vydáno až za více než půl roku, 5. března 1633.[30]

4. Snaha o zpochybnění platnosti smlouvy

Anonymní nedatovaný latinský spisek, dochovaný mezi akty starého českého místodržitelství, svědčí o tom, že i delší dobu po uzavření smlouvy existovaly snahy zpochybnit její platnost.[31] Obsah a forma spisu napovídají, že je církevní provenience a že jeho autor měl právnické vzdělání. Účel jeho vyhotovení je patrný

[26] Zápis z generální kongregace ze dne 28. března 1631, viz *Acta SC de propaganda fide Germaniam spectantia*, s. 304–305. Srov. DENZLER, Georg, *Der sogenannte Salzvertrag vom Jahre 1630 bzw. 1632*, in: DENZLER, Georg (ed.) *Die Propagandakongregation*, Paderborn, 1969, s. 150; KOLLMANN, Hynek, *O vlivu Propagandy…*, s. 152.

[27] *Acta SC de propaganda fide Germaniam spectantia*, s. 303–306.

[28] HONČ, Petr, *Solní smlouva…*, s. 177.

[29] *Acta SC de propaganda fide Germaniam spectantia*, s. 346.

[30] Papežskou ratifikaci smlouvy publikoval DENZLER, Georg (ed.) *Die Propagandakongregation*, s. 375–376.

[31] Dokument se nachází v Národním archivu České republiky, f. Stará manipulace, inv. č. 1098, sign. G 72/8, k. 835. Na základě několika uvedených údajů se domnívám, že spis vznikl někdy po roce 1650.

již z nadpisu: Zkoumá se, zda církevní statky zcizené po vládě císaře Rudolfa před povstáním a během něho za časů Ferdinanda II. mohou být právně vymáhány navzdory solní smlouvě? (V originále: Quaeritur utrum Bona Ecclesiastica post Rudolphum Imperatorem ante et in rebellione tempore Ferdinandi 2ndi alienata possint non obstante Contractu Salis repeti et vindicari?)

Autor se snažil pomocí různých argumentů dokázat, že v otázce zřeknutí se práva na zcizené statky má solní smlouva závaznost pouze pro 15. a 16. století. Tvrdil, že ve smlouvách je třeba zohlednit i úmysl kontrahentů, který podle jeho mínění byl špatně interpretován, a upřednostnit jej před vlastním významem slov. Podle pisatele měl císař Ferdinand II. takovou povahu, že by nikdy neuznal během své vlády alienaci církevního majetku.

Autor nicméně využíval i toho, že na několika místech smlouvy je časové vymezení skutečně nejasné a zdánlivě si odporující. Odvolával se také na příslušné články Obnoveného zřízení zemského pro Království české (zejména A 25 a A 26),[32] týkající se zákazu zcizování církevních statků, i na kanonické právo hrozící exkomunikací každému, kdo se dopustí alienace.

Pisatel citoval i z knihy *De evictionibus* (první vydání vyšlo v roce 1636 v Ingolstadtu), jejímž autorem byl ve své době známý historik a právník Nicolaus Burgundus. Podle Burgunda, vycházejícího z principů římského práva, je koupě statku, jenž nesmí být zcizen, od počátku neplatná.[33] Anonymní autor tedy dospěl k závěru, že i když solní smlouva přiznává vlastníkům církevních statků zcizených během vlády Ferdinanda II. právo na evikci, nemohou ho tito ze své podstaty mít.

Místodržící nebrali tento anonymní spisek na lehkou váhu a nechali zhotovit obsáhlý právní rozbor vyvracející jednotlivé autorovy argumenty.[34] Spis byl označen za „nebezpečný a zhoubný pro obecný pokoj". Nebezpečí spočívalo zejména v tom, že byla zeslabována závaznost solní smlouvy a že by mohly být znovu vyvolány ostré spory mezi duchovními a světskými pány.

Pokud by se názor anonymního autora připustil, způsobilo by to obrovské škody české komoře. V neposlední řadě by se znovu zatížilo svědomí pánů vlastnících někdejší církevní statky. Hlavní argument neznámého pisatele, že alienace

[32] VESELÝ, Zdeněk (ed.), *Dějiny Českého státu v dokumentech*, Praha, 2003, s. 166–167.

[33] BURGUNDUS, Nicolaus, *De evictionibus Liber Practicus et Theoreticus*, Ingolstadii, 1636, s. 40.

[34] Národní archiv České republiky, f. Stará manipulace, inv. č. 1098, sign. G 72/8, k. 835.

církevních statků odporuje zemskému i kanonickému právu, byl vyvrácen odkazem na pasáž solní smlouvy, v níž Urban VIII. derogoval všechny právní předpisy, které alienaci zapovídaly.

5. Porušování solní smlouvy

Největší problém, co se týče hmotného zajištění katolické církve po Bílé hoře, představovala rozvrácená farní síť.[35] Články o dotování far a respektování nařízení Tridentského koncilu týkajících se patronátních práv nebyly do solní smlouvy zahrnuty a císař Ferdinand II. ani jeho následovníci nikdy nevydali slibovaný reskript. Přes každoroční sněmovní usnesení o nutnosti zlepšit stav a počet farností se situace dlouho neměnila. Držitelé bývalých církevních statků nebyli povinni obnovovat vlastním nákladem fary a kostely a bylo velmi obtížné je přimět k respektování patronátních práv a ke zřeknutí se zádušního jmění.[36] Místodržící se patronů zpravidla zastávali, neboť podle jejich názoru v důsledku solní smlouvy všechny církevní nároky tohoto druhu pominuly.[37]

Prostředky v solní pokladně se nejprve shromažďovaly hlavně za účelem fundace nových biskupství. Pravidelný roční příspěvek z pokladny dostávali benediktini, premonstráti, cisterciáci a řeholní kanovníci sv. Augustina a jen zřídkakdy se přispělo i někomu jinému. Zcela ojediněle se dostalo určité podpory církevní instituci nacházející se mimo území Čech, jakou byla budyšínská kapitula v Horní Lužici.[38]

Nunciům i Propagandě na této subvenci velmi záleželo, poněvadž šlo o důležitou otázku zachování katolické minority v nekatolickém prostředí. Přesto se *de iure* jednalo o porušení solní smlouvy, čehož stát v pozdější době využil ve snaze zbavit římskou kongregaci rozhodovacího práva na rozdělování prostředků ze solní pokladny. Státní představitelé se od počátku snažili mít přehled o stavu solní pokladny a postupem doby tento dozor zesiloval. Panovníci totiž velmi často

[35] MAUR, Eduard, *Problémy farní organizace pobělohorských Čech*, in: HLEDÍKOVÁ, Zdeňka (ed.), *Traditio et cultus*, Miscellanea historica Bohemica Miloslao Vlk archiepiscopo Pragensi ab eius collegis amicisque ad annum sexagesimum dedicata, Praha, 1993, s. 163–176.

[36] REZEK, Antonín, *Děje Čech a Moravy za Ferdinanda III. až do konce třicetileté války (1637–1648)*, Praha, 1890, s. 64–65. Z novější literatury srov. PUMPR, Pavel, *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách*, Na příkladu třeboňského panství na přelomu 17. a 18. století, Brno, 2010, 421 s.

[37] SCHLENZ, Johann, *Das Kirchenpatronat in Böhmen*, Beiträge zu seiner Geschichte und Rechtsentwicklung, Prag, 1928, s. 296–297.

[38] HONČ, Petr, *Solní smlouva…*, s. 183–184.

využívali solní pokladnu k půjčkám *propter necessitates publicas* (kvůli veřejným potřebám), které prakticky nebylo možné odmítnout.[39]

Z původně plánovaných čtyř nových biskupství se podařilo v 17. století založit jen dvě. Od 70. let tohoto století začala část duchovenstva upřednostňovat před dalšími biskupstvími zakládání nových farností. Tuto snahu silně podporoval zejména pražský arcibiskup Bedřich z Valdštejna[40] a vítali ji i představitelé státu. Noví biskupové by totiž kromě jiného znamenali posílení hlasu duchovního stavu v zemském sněmu. Propaganda se dlouho této změně záměru bránila a její názor změnila až osobní žádost císaře Leopolda adresovaná papeži Inocenci XI. V roce 1696 se pak ze solní pokladny oddělila samostatná pokladna *cassa parochorum* (farářská pokladna), která měla sloužit k zakládání nových farností a podpoře farářů s nedostatečnou kongruou.

Jistý zlom v poměru státu a církve znamenala nepříliš dlouhá vláda císaře Josefa I., někdy označovaná jako první josefinismus.[41] Vztahy mezi habsburskou monarchií a Svatým stolcem se vyhrotily především v souvislosti s probíhající válkou o španělské dědictví.[42] Od roku 1704 přestali solní úředníci vyplácet církvi garantovaný podíl na solní dani, což znamenalo vážné porušení solní smlouvy.

Kurií jmenovaný vizitátor solní pokladny Marcantonio Santini v roce 1710 zjistil, že císařský dluh vůči solní pokladně přesahuje částku půl milionu zlatých.[43] Situace se zklidnila až s nástupem císaře Karla VI., za nějž se obnovilo vyplácení solního podílu církvi, menší část dluhů se splatila a zbytek papež císaři daroval. Stále však sílila tendence omezovat církevní svobody a postavit veškeré církevní jmění pod dozor státní správy.[44]

Královna Marie Terezie, jež se hned na začátku své vlády kvůli válkám o rakouské dědictví dostala do tísnivé finanční situace, chtěla získat novou půjčku ze solní pokladny. Když však zjistila, že pokladna je prázdná, začala uvažovat o její zvláštní správě a kontrole *ex parte politica*.[45] Právo zasahovat do správy církevního

[39] Tamtéž, s. 184–185.

[40] HAVLÍK, Jiří M., *Jan Fridrich z Valdštejna*, Arcibiskup a mecenáš doby baroka, Praha, 2016, s. 123–136.

[41] URFUS, Valentin, *Císař Josef I.*, Nekorunovaný Habsburk na českém trůně, Praha, 2004, s. 144–153.

[42] Tamtéž, s. 130–143.

[43] HONČ, Petr, *Solní smlouva…*, s. 193.

[44] TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj, *Konfesní právo*, Praha, 2015, s. 302–303.

[45] WOLF, Gerson, *Aus der Zeit der Kaiserin Maria Theresia*, Wien, 1888, s. 14.

jmění panovnice odvozovala *ex iure supremi protectoris*.[46] Podpora ze solní a farářské pokladny měla být v budoucnu poskytována pouze v několika konkrétních oblastech. Zatímco *cassa salis* měla sloužit k obnově farních a kostelních budov a k podpoře výše zmíněných řeholních řádů, *cassa parochorum* měla podporovat nedostatečně zajištěné faráře, misionáře a učitele a poskytovat prostředky k nákupu vhodných knih.[47]

Po sedmileté válce státní kancléř Václav Kounic přesvědčil královnu, aby pozastavila platby do solní pokladny a aby Řím byl zbaven práva na rozdělování prostředků.[48] Jedním z argumentů bylo, že vzdálená Propaganda nemůže znát skutečné potřeby církve v Čechách. Protesty římské kurie proti tomuto hrubému porušení solní smlouvy byly marné.

Celý proces postupného vymaňování správy solní pokladny z rukou církve byl završen za vlády císaře Josefa II. Podle dvorského dekretu z 11. července 1782 neměl mít Svatý stolec nadále sebemenší vliv na solní pokladnu.[49] *Cassa parochorum* i *cassa salis* byly přivtěleny k zemskému náboženskému fondu, jenž byl předán do správy Komorního platebního úřadu (*Cameral-Zahl-Amt*). Tím byl porušen další článek konkordátu, podle nějž měli solní příjem spravovat výhradně církví jmenovaní úředníci.[50]

6. Závěr

Na příkladu solní smlouvy lze velmi dobře ilustrovat obecné tendence ve vztazích státu a církve v době pobělohorské. V průběhu 18. století byla stále patrnější snaha státní moci omezit vliv papežské kurie na rozhodování o českých církevních záležitostech. To platilo i o právu na rozdělování prostředků ze solní pokladny. V žádném případě není pravdivé tvrzení českého historika Justina Práška, že Řím

[46] TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj, *Konfesní právo*, s. 301.

[47] RIEGGER, Joseph Anton, *Materialien zur alten und neuen Statistik von Böhmen*, IV. Heft, Leipzig und Prag, 1787, s. 839. Srov. dopis státního kancléře Kounice kardinálu Albanimu ze dne 21. července 1763 v téže záležitosti. Viz MAASS, Ferdinand, *Der Josephinismus*, Quellen zu seiner Geschichte in Österreich 1760–1790, I. Band, Ursprung und Wesen des Josephinismus 1760–1769, Wien, 1951, s. 165–166.

[48] SZABO, Franz A. J., *Kaunitz and Enlightened Absolutism 1753–1780*, Cambridge, 1994, s. 224–225.

[49] JAKSCH, Peter Karl, *Gesetzlexikon im geistlichen, Religions- und Toleranzsache…*, Fünfter Band von R–S, Prag, 1828, s. 256.

[50] HELFERT, Joseph, *Von dem Kirchenvermögen und dem Religionsfonde*, Prag, 1834, s. 355–356.

tohoto práva užíval „hlavně k účelům mimočeským.“[51] Přes vážné porušování solní smlouvy ze strany státu římská kurie neuvažovala o tom, že by ji vypověděla, ale snažila se prostřednictvím státního sekretariátu a nunciů přimět druhou stranu k jejímu plnění. Takovýto postup se stal obvyklým i v dalším průběhu dějin.[52]

Resumé

Článek se zabývá vznikem, strukturou a obsahem konkordátu uzavřeným roku 1630 mezi Svatým stolcem a Českým královstvím, který je obecně nazýván solní smlouvou. Na příkladu anonymního latinského spisku z poloviny 17. století sleduje pokusy o zpochybnění její platnosti. Zvláštní pozornost je věnována porušování konkordátu, které v průběhu 18. století ze strany státu sílilo. Státní moc se snažila zbavit Svatý stolec práva na rozdělování finančních prostředků ze solní pokladny. Tento proces byl uzavřen jejím připojením k zemskému náboženskému fondu za vlády císaře Josefa II.

Summary

Legal Historical Aspects of the Salt Treaty

The article deals with the origin, structure and content of the concordat agreement concluded between the Holy See and the Kingdom of Bohemia in 1630, often referred to as the Salt Treaty. Attempts to question the validity of the concordat agreement are observed and illustrated with an anonymous Latin text from the mid-17th century. Particular attention is paid to the repeated violations of the concordat agreement during the 18th century, in which the authority of the Kingdom tried to deprive the Holy See of the right to distribute funds from the salt treasury. This process was concluded by its fusion with the Kingdom's religious fund during the reign of Emperor Joseph II.

Zusammenfassung

Rechtshistorische Aspekte des Salzvertrags

Artikel befasst sich mit dem Abschluss, der Struktur und dem Inhalt des Konkordats aus dem Jahr 1630 zwischen dem Heiligen Stuhl und dem Königreich Böhmen, das allgemein als Salzvertrag genannt wird. Anhand der anonymen lateinischen Schrift aus der Hälfte des 17. Jahrhunderts schildert der Autor die Versuche, seine Gültigkeit zu bezweifeln. Besondere Aufmerksamkeit wird den Brechungsfällen des Konkordats, die während des 18. Jahrhun-

[51] PRÁŠEK, Justin V., *Panování císaře Josefa II.*, Část I., Praha, 1903, s. 318.

[52] NĚMEC, Damián, *Konkordátní smlouvy…*, s. 31.

derts zunahmen, gewidmet. Die Staatsgewalt bemühte sich, dem Heiligen Stuhl seine Rechte auf Verteilung der Finanzmittel aus der Salzkasse zu entziehen. Dieses Verfahren endete mit der Eingliederung dieser Kasse in den Landesreligionsfonds unter dem Kaiser Joseph II.

Riassunto

Gli aspetti storico-giuridici dell'Accordo del sale

L'articolo si occupa della formazione, struttura e contenuto del concordato soprannominato l'Accordo del sale e concluso nel 1630 tra la Santa Sede e il Regno di Boemia. Si poggia sull'analisi di un anonimo scritto latino risalante alla metà del '600 che rappresenta uno dei tentativi di mettere in dubbio la validità del suddetto concordato. Un particolare interesse si riveste le violazioni del concordato dalla parte dello Stato, il cui numero è notevolmente aumentato durante il secolo successivo. Il potere di Stato cercava di limitare diritti della Santa Sede relativi alla distribuzione dei mezzi finanziari provenienti dalla cassa del sale. Questo processo ha raggiunto l'apice durante il governo di Giuseppe II quando la cassa fu inclusa nel fondo religioso.

Klíčová slova: solní smlouva, cassa salis, cassa parochorum, církev, Kongregace pro šíření víry, České království, právo, majetek

Keywords: Salt Treaty, cassa salis, cassa parochorum, church, Sacred Congregation for the Propagation of the Faith, Bohemian Kingdom, law, property

Autor

PhDr. Petr Honč, narozen roku 1982 v Jihlavě, vystudoval historii a latinu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a pokračuje v doktorském studiu na Katolické teologické fakultě téže univerzity. Specializuje se na české církevní dějiny 17. a 18. století v evropském kontextu. V současné době působí jako odborný asistent na 3. lékařské fakultě Univerzity Karlovy a jako externista vyučuje na Právnické fakultě téže univerzity.

PhDr. Petr Honč, born in 1982 in Jihlava, graduated in history and Latin from the School of Arts at Charles University in Prague, where he continues to study as a doctoral candidate in the university's School of Catholic Theology. He specializes in Czech ecclesiastical history of the 17th and 18th centuries in a European context. Currently, he is a senior lecturer at the 3rd School of Medicine at Charles University in Prague, as well as teaches in the university's School of Law.

PhDr. Petr Honč, geboren in 1982 in Iglau, studierte Geschichte und Latein an der Philosophischen Fakultät der Karlsuniversität in Prag und setzt mit Doktorandenstudium an der Katholisch-theologischen Fakultät derselben Universität fort. Er spezialisiert sich auf Geschichte des 17. und 18. Jahrhunderts im europäischen Kontext. Zurzeit ist er auch als wissenschaftlicher Mitarbeiter an der 3. medizinischen Fakultät der Karlsuniversität tätig und lehrt extern an der Juristischen Fakultät derselben Universität.

PhDr. Petr Honč, nato a Jihlava nel 1982, si è laureato in storia e latino alla Facoltà delle Lettere dell' Università Carolina di Praga dove segue un corso di dottorato di ricerca presso Facoltà di Teologia Cattolica. Si specializza in storia ecclesiastica ceca dei secoli XVII–XVIII nel contesto europeo. Da assistente specializzato attualmente insegna alla 3ª facoltà di medicina dell' Università Carolina di Praga e da docente esterno anche alla Facoltà di Giurisprudenza della stessa università.

PhDr. Petr Honč
Univerzita Karlova
3. lékařská fakulta
Ústav jazyků
Ruská 91
100 00 Praha 10

e-mail: petr.honc@lf3.cuni.cz

Doc. Damián Němec se účastní diskuse na 76. večeru Společnosti pro církevní právo, který se konal dne 28. března 2017 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Na otázku odpovídá Dr. Tomáš Kotrlý, diskusi moderuje doc. Záboj Horák.

Prof. Damián Němec attends a discussion at the 76th Evening Event of the Church Law Society, which took place on 28th March 2017 at the School of Law of Charles University in Prague. Dr. Tomáš Kotrlý responds, and the discussion is moderated by Prof. Záboj Horák.

Foto Antonín Krč

Právněhistorický vývoj arménské katolické církve

Miloš Szabo

1. Arménská církev

Církev v Arménii patří k nejstarobylejším na světě. A to nejen z toho důvodu, že Arménie byla první zemí, která křesťanství přijala jako své státní náboženství,[1] a to rozhodnutím svého krále Tiridata III. z roku 301. Počátky arménského křesťanství jsou podle mnoha literárních tradic ještě staršího data. Podle jedné ze starých legend hlásal učení Ježíše Krista v zemi Arménů apoštol sv. Juda Tadeáš. Ke sv. Tadeášovi se připojil i apoštol sv. Bartoloměj.

Oba apoštolové byli pro svou víru umučeni, ještě před svou smrtí však stihli vysvětit na biskupy několik svých nástupců.[2] Protože Arméni shledávají kořeny své víry právě v působení těchto dvou významných Ježíšových apoštolů, svou církev nazývají přívlastkem *apoštolská*. Křesťanský spisovatel Tertulián (asi 160–220) ve svém komentáři ke Skutkům apoštolů dokonce obyvatele Arménie zmiňuje mezi těmi, kteří naslouchali apoštolům v den Letnic, přičemž je uvádí na místě, kde kanonický text Skutků apoštolů uvádí obyvatele Judey.[3]

V době vlády krále Tiridata III. (287 – asi 330) hlásal v Arménii víru v Krista Řehoř Osvětitel (257–331). Po svém křtu roku 301 arménský král Tiridates prohlásil

---

1 TRETERA, Jiří Rajmund, *Synagoga a církve kdysi a dnes*, Kapitoly z právních dějin, Praha, 1994, s. 83.

2 Moderní kritika dnes přímé působení apoštolů v Arménii odmítá, nicméně lze věřit tradici, že křesťanství v zemi šířili jejich přímí žáci. Viz WEBER, Simon, *L'Eglise catholique en Arménie*, Calais, 1906, s. 67.

3 Obyvatelé Judey jsou ve Sk 2, 9 nelogicky uváděni mezi cizinci, a teritoriálně umístěni mezi obyvatele Mezopotámie a Kapadocie. Zdá se tedy, že v kanonickém textu opravdu mohlo dojít k úpravě původního textu, jelikož toto umístění by více napovídalo obyvatelům Arménie. Viz ORMANIAN, Malachia, *The Church of Armenia*, London, 1912, s. 6.

křesťanství za národní náboženství všech Arménů a Řehoře jmenoval prvním *katolikosem* arménské církve. Když se téhož roku Řehoř vrátil z Cézareje Mazaka v Kappadokii, kde přijal biskupské svěcení, ve starobylém městě Vagharšapat začal stavět sídlo celé církve s biskupským chrámem.[4] Město dostalo nové jméno Ečmiadzin, což v překladu znamená „místo sestoupení Jednorozeného".

Arménská církev se prostřednictvím svých zástupců účastnila i prvních církevních koncilů a arménští biskupové se stále častěji nechávali světit římským biskupem, čímž se stávali nezávislými na Cézarei.[5] V 5. století nastaly problémy se sousedními Peršany, když tamní šach Jazdegerd II. (438–457) ve snaze sjednotit svou říši žádal po všech svých poddaných přijetí zoroastrického náboženství *mazdaznas*. Na území Kavkázie, kde leželo i arménské království, to mezi křesťany vyvolalo velký odpor a ostražitost, aby udrželi svou víru neporušenou.[6]

Když se tedy ve stejné době v byzantské říši jako centru východního křesťanství (navíc po jistou dobu ve 4. století ariánské)[7] vedly christologické spory, které měl vyřešit Chalkedonský koncil (451), pro ohrožené Armény to představovalo další nebezpečí ztráty pravé apoštolské víry. Navíc ani jedna kavkazská církev (kromě arménské to byly gruzínská a albánská)[8] na Chalkedonský koncil z bezpečnostních důvodů nemohly vyslat své posly a s jeho závěry se seznámily pouze z překladů původně řecky napsaných dokumentů.[9]

V roce 506 se proto na synodě ve Vagharšapatu sešli biskupové, další duchovní i laikové, aby si zde objasnili postoj k chalkedonské christologické definici o dvou přirozenostech Ježíše Krista, lidské i božské, kterou považovali za nový druh nestorianismu.[10] Protože rozhodnutí odmítnout toto učení nebylo v arménské

---

4 ROBERSON, Ronald, *The Eastern Christian Churches*, Roma, 1999, s. 24.

5 ZAKRZEWSKA-DUBASOWA, Mirosława, *Historia Armenii*, Wrocław–Warszawa–Kraków, 1990, s. 44.

6 STOPKA, Krzysztof, *Armenia Christiana*, Kraków, 2002, s. 57.

7 YEVADIAN, Maxime K., *Christianisation de l'Arménie*, Lyon, 2007, s. 480.

8 Toto území není stávající Albánií v Evropě, ale Kavkazskou Albánií, sousedící s arménským královstvím. Nyní je součástí Náhorního Karabachu v Ázerbájdžánu.

9 Existuje teorie, že Arméni na Chalkedonský koncil ani nebyli pozváni: byzantský císař Markian (450–457), jenž tento koncil svolal, totiž krátce předtím odmítl vyslyšet žádost Arménů o vojenskou pomoc proti Peršanům. Viz DÉDÉYAN, Gérard, *Les Arméniens*, Histoire d'une chrétienté, Toulouse, 1990, s. 95.

10 KRIKORIAN, Mesrob, *Die Geschichte der Armenisch-Apostolischen Kirche*, in: HEYER, Friedrich (ed.), *Die Kirche Armeniens*, Stuttgart, 1978, s. 32.

církvi jednotné, byly svolány další synody do Dvinu v letech 535 a 551, na kterých biskupové potvrdili *anathema* pro celý Chalkedonský koncil, označili ho za nestoriánský a distancovali se od něho.[11] Od této doby se datuje církevní nezávislost arménské církve jak na církvi v Římě, tak i na církvi v Konstantinopoli, pro něž jsou rozhodnutí Chalkedonského koncilu závazné.

Po dobytí Persie a následně i arménského království muslimskými Seldžuky roku 1045 většina Arménů své původní území opustila, přičemž větší část obyvatelstva přesídlila do Anatolie, Přední Asie a především do Kilíkie, odkud předtím v roce 965 byzantský císař Nikeforos II. Fokas (963–969) vyhnal Araby a kde vládla dynastie spřízněné rodiny Bagaratů.[12] Zde bylo kolem roku 1080 princem Rubenem I. (asi 1080–1095) založeno nové arménské království,[13] tzv. Arménie Menší (*Armenia Minor*) s hlavním městem Sis,[14] kam byl po několikanásobném přesídlování nakonec roku 1293 přenesen i arménský katolikosát. Už v roce 1375 však zaniklo i toto království a do rukou egyptských Mamlúků kromě Sisu padla i další arménská města.

Když se roku 1441 katolikos Řehoř IX. Mousabegian (1439–1446) rozhodl vrátit zpět do původního sídla ve starobylém klášteře Ečmiadzin, došlo k dalšímu rozdělení církve: v Sisu byl zvolen druhý katolikos (Kirakos Vurapetsi, 1441–1443), jenž se stal zakladatelem nové větve arménských katolikosátů v Kilíkii.[15] Tento stav dvou jurisdikčních center (a dvou patriarchátů) Arménské apoštolské církve přetrvává dodnes, i když roku 1997 došlo k jejich sjednocení a za hlavu všech arménských křesťanů je považován katolikos v Ečmiadzinu,[16] při jehož svěcení se klade na jeho hlavu nejposvátnější relikvie Arménů, *atsh*, pravá ruka sv. Řehoře Osvětitele.[17]

---

[11] NICHOLS, Aidan, *Rome and the Eastern Churches*, San Francisco, 2010, s. 120.

[12] FORTESCUE, E. F. K., *The Armenian Church founded by St. Gregory the Illuminator*, London, 1872, s. 25.

[13] Tato nová arménská říše vznikla téměř ve stejné době, kdy se konala první latinská křížová výprava (1095–1099). Dodnes je dochována četná korespondence mezi latinskými křížovými rytíři a arménskými duchovními. Viz DÉDÉYAN, Gérard, *Les Arméniens*, s. 33.

[14] Nyní Kozan v Turecku. Viz BURGESS, Michael, *The Eastern Orthodox Churches*, Jefferson, 2001, s. 63.

[15] KRIKORIAN, Mesrob, *Die Geschichte der Armenisch-Apostolischen Kirche*, s. 37.

[16] SETIAN, Nersès, *Eine Rechtfertigung der Katholisch-unierten Armenischen Kirche aus der Geschichte*, in: HEYER, Griedrich (ed.), *Die Kirche Armeniens*, Stuttgart, 1978, s. 160.

[17] Zejména v období, kdy v arménské církvi bylo více patriarchů i katolikosů, byl považován za jedinou církevní hlavu všech Arménů ten hierarcha, který měl v držení tento ostatek sv. Řehoře. Z Kilíkie byl v 15. století přenesen zpět do Ečmiadzinu. Viz ORMANIAN, Malachia, *The Church of Armenia*, s. 57.

V posledních letech se vedou čilé rozhovory a jednání i s nejvyššími představiteli katolické církve. Už roku 1967 navštívil papeže Pavla VI. (1963–1978) katolikos Velikého domu Kilíkie Choren I. (1963–1983) a v roce 1970 katolikos Ečmiadzinu a všech Arménů Vazgen I. (1953–1994). Stejně tak navštívili Arménii hlavy katolické církve (papež Jan Pavel II. roku 2001 a papež František roku 2016), a konstantinopolského ekumenického patriarchátu (patriarcha Bartoloměj roku 1997).[18] Vzájemnému sbližování pomáhají i teologické diskuse, které dokazují, že arménská apoštolská církev není *monofyzitská*, jak se donedávna tvrdilo, ale *miofyzitská*. Rozdíl spočívá v řeckých slovech *mono*, čili „jedna jediná" a *mio*, tj. „spojená vjedno", jak to definoval už v 5. století i patriarcha sv. Cyril Alexandrijský (376–444).[19]

2. Snahy o sjednocení Arménů s Římem

Od 6. století, kdy Arméni definitivně odmítli učení Chalkedonského koncilu a přerušili *communio* s Římem, až do 13. století nebyl na území historické Arménie jmenován žádný latinský hierarcha. Poté, co Arméni v Kilíkii (*Armenia Minor*) navázali kontakty s vojsky křížových rytířů, kteří táhli přes jejich území do Svaté země, byl do Arménie jako papežský i císařský legát vyslán mohučský arcibiskup Konrad von Wittelsbach († 1200), posléze jmenovaný latinským antiošským patriarchou, jenž roku 1199 korunoval v Tarsu, tehdejším hlavním městě Kilíkie (nyní jihovýchodní Turecko), arménským králem Lva I. Rubenida (asi 1198–1219). Krátce poté byl v roce 1226 pro toto území jmenován latinský biskup.

Z tehdejšího právního hlediska mohli mít katolíci (jakéhokoli obřadu) pouze jedinou jurisdikci, čímž se sice odlišovali od nesjednocených křesťanů, avšak tím, že vždy šlo o jurisdikci latinského hierarchy, vznikalo místo prohloubení jednoty mezi Armény a papežem, jehož reprezentoval biskup pro ně cizího obřadu, nové napětí. Žádné vlastní právo nebylo Arménům přiznáno a podle toho latinského byli všichni, latinští i arménští katolíci společně podřízeni latinskému patriarchovi v Antiochii.[20]

---

18 ROBERSON, Ronald, *The Eastern Christian Churches*, s. 25.

19 Arménské apoštolské vyznání víry jasně obsahuje víru v Ježíše Krista, „pravého Boha a pravého člověka". Viz NERSESSIAN, Vrej, *Die christologische position der Armenisch-Apostolischen Kirche*, in: HEYER, Friedrich (ed.), *Die Kirche Armeniens*, Stuttgart, 1978, s. 74.

20 Čtvrtý lateránský koncil v roce 1215 nařídil, že všichni východní biskupové jsou místně podřízeni latinským biskupům, jimž jsou oni sami pouhými vikáři pro věřící vlastního ritu. Viz STOPKA, Krzysztof, *Armenia Christiana*, s. 143.

Arméni byli tímto postupem Říma zklamáni, a tak když byli ve 13. století z východu ohrožováni Mongoly, raději se dobrovolně podřídili Mongolům, než aby požádali o vojenskou pomoc Řím.[21] To vyvolalo v Římě velké znepokojení, proto papež Řehoř IX. (1227–1241) vyslal dne 15. února 1235 bulou *Cum hora undecima* k Řekům, Arménům, Gruzíncům, Syřanům a maronitům františkánské a dominikánské řeholníky, kteří se na většině z těchto území usadili a založili zde několik klášterů.[22] Ve snaze o uklidnění Arménů papež zároveň pověřil tamní (arménské) biskupy pod vedením katolikose jako jejich viditelné hlavy, aby v případě potřeby dokonce latinským mnichům udělili kněžské svěcení.[23]

Díky tomuto papežovu ústupku, jakož i neúnavné práci zejména dominikánů, se počínaje třicátými léty 14. století nemalá část arménských křesťanů obracela k Římu a neformálně přijímala jednotu s latinskou církví. Největší taková komunita se nacházela v diecézi Nachičevan (nyní enkláva Ázerbájdžánu na jihozápad od Arménie), kde se centrem katolicismu stal proslulý klášter Svaté Bohorodičky v Qrna, jehož mniši nakonec přijali pravidla Řádu sv. Dominika i jeho hábit, a začala se zde sloužit latinská liturgie v arménském jazyce.[24]

Na postoji Říma k možnosti vlastní (nelatinské) jurisdikce se však nic nezměnilo: všichni Arméni, kteří se hlásili k jednotě s papežem, i když si nově mohli uchovat vlastní ritus, museli přijmout jurisdikci, jíž podléhali jejich latinští misionáři. Jeden z avignonských papežů Benedikt XII. (1334–1342), sám výtečný právník a inkvizitor, dokonce požadoval, aby Arméni přijali římské kanonické právo, především v té době rozšířený Graciánův dekret, dále dekretály Řehoře IX. a jiné knihy *Sanctorum Patrum dicta continentes*. Na ochotě podřídit se Římu postavil také podmínku pro vojenskou pomoc, protože „římská církev nemůže pomáhat těm, kdo zbloudili ve víře“.[25]

Pro další spolupráci Arménů s Římem byl důležitý Bazilejsko-florentský koncil (1431–1445), jehož se účastnili i vyslanci kilíkijského katolikose Řehoře IX. Mousabegiana, kteří přijali bulu z VIII. sezení koncilu *Exultate Deo* ze dne 22. listopadu

[21] STOPKA, Krzysztof, *Armenia Christiana*, s. 157.

[22] Název buly odkazuje na „jedenáctou hodinu“, tedy nejvyšší čas z evangelní perikopy o Boží vinici, a použilo jej hned několik papežů jdoucích v úřadu za sebou: Řehoř IX., Inocenc IV. a Mikuláš IV. Buly se pokaždé týkaly misií mezi východními nesjednocenými křesťany.

[23] STOPKA, Krzysztof, *Armenia Christiana*, s. 161.

[24] ULUHOGIAN, Gabriella, *Armenia*, Impronte di una civiltà, Milano, 2011, s. 143.

[25] STOPKA, Krzysztof, *Armenia Christiana*, s. 228.

1439 (někdy také nazývanou *Decretum pro Armenis*), podepsanou papežem Evženem IV. (1431–1447), kterou byla prohlášena unie Říma s arménskou církví a která mj. přesně definovala podmínky pro platnost svátostí, udělovaných Armény.

Zatímco katolikos Řehoř IX. v Sisu, jehož vyslanci se koncilu zúčastnili, tuto bulu přijal, většina Arménů se postavila proti jednotě, takže ve výsledku nakonec došlo k vážnému rozkolu v církvi: arménské duchovenstvo rozhodlo o přenesení sídla katolikose ze Sisu zpět do starobylého Ečmiadzinu, kam byl v roce 1441 svolán celocírkevní synod arménské církve, jehož se ale kilíkijský katolikos odmítl účastnit. Proto byl tímto synodem sesazen, a na jeho místo, ovšem už se sídlem v Ečmiadzinu, byl zvolen Kirakos I. z kláštera Kchor Virap.[26] Přesto, že od této události existovaly dva konkurenční arménské katolikosáty, ani jeden z nich se nakonec katolickým nestal.

3. Vznik arménské katolické církve

Novou éru ve vztazích Apoštolského stolce s východními církvemi započalo zřízení Kongregace pro šíření víry (*Congregatio de Propaganda Fide*), kterou založil papež Řehoř XV. (1621–1623) bulou *Inscrutabili Divinae* z roku 1622 a jejímž hlavním úkolem byla koordinace misijních činností především mezi východními *schismatickými* křesťany.[27] Tento dnes těžko pochopitelný postoj Západu, kdy Řím stále otálel s uznáním arménských katolíků jako samostatné východní katolické církve se svou vlastní jurisdikcí, kontrastuje s vyznavačským postojem těch arménských duchovních, kteří byli ochotni za sjednocení položit i svůj život.[28]

Přesto, že katolické komunity v Arménii neměly vlastní jurisdikci a nedostávalo se jim dostatečné podpory z Říma, o jejich životaschopnosti svědčí například skutečnost, že i o půl století později, 10. února 1674, se marně obraceli arménští otcové dominikáni Azaria a Anton Aprakunetsi na sekretáře Kongregace pro šíření víry s žádostí o pomoc tamním křesťanům, jichž počítají kolem dvaceti tisíc,[29] na

[26] Tamtéž, s. 284.

[27] *Annuario Pontificio 1971*, Città del Vaticano, 1971, s. 1440.

[28] Do Říma se vydal například i ečmiadzinský katolikos Jakub IV. (1655–1680), jenž nesl papeži vyznání víry, připravené aleppským biskupem Bedrosem Bedigem. Než ale dorazil do Říma, zemřel v Konstantinopoli, na smrtelné posteli však ještě veřejně složil katolické vyznání víry. Viz MUTAFIAN, Claude, *Roma – Armenia*, Roma, 1999, s. 323.

[29] ZEKIYAN, Boghos Levon, *Gli Armeni cattolici nella Chiesa armena e nella comunione di Roma*, in: *Fede e martirio*, Città del Vaticano, 2003, s. 154.

něž tvrdě dopadaly restrikční ekonomické zákony muslimských Peršanů, okupujících jejich zemi. Většina z nich postupně konvertovala k islámu,[30] mnozí další utíkali ze svých domovů do jiných částí Malé Asie, zejména do Smyrny, nebo do Evropy, především do Konstantinopole, Itálie a Polska.

Právě v Polsku vznikla první místní arménská církev sjednocená s Římem. Během svého pobytu v Polsku už roku 1627 vysvětil ečmiadzinský katolikos mladého arménského kněze Mikołaja Torosowicze (1605–1681) na lvovského biskupa, ten o tři roky později složil katolické vyznání víry a roku 1635 se vydal k papeži, jenž ho potvrdil v úřadu biskupa a svěřil mu do péče katolické Armény v Polsku, Litvě a Moldávii. V roce 1689 arménské lvovské biskupství úředně přerušilo *communio* s ečmiadzinským katolikosátem a přešlo pod přímou správu Apoštolského stolce.[31]

Na druhém arménském území, v Kilíkii, došlo k významnému zvratu roku 1740, kdy byl na několik let neobsazený stolec katolikose zvolen patriarcha Abraham Artzivian (1679–1749), jenž vzápětí po své volbě vstoupil do jednoty s latinskou církví. Papež Benedikt XIV. (1740–1758) jej následně 8. prosince 1742 jmenoval katolickým patriarchou Kilíkie, když několik dnů předtím 26. listopadu 1742 úředně zřídil arménský katolický patriarchát s tímto názvem.

Jeho sídlo však bylo prozřetelně, kvůli očekávané nevoli arménských (nesjednocených) církevních představitelů, vybráno mimo území Arménie, a to v Libanonu, kde se katolického patriarchy Abrahama dočasně ujal maronitský patriarcha, než si byli Arméni schopni postavit vlastní sídlo v monastýru Bzommar.[32] Od této doby pod jeho církevní jurisdikci spadali všichni arménští katolíci jižních provincií osmanské říše, zatímco katoličtí Arméni východního obřadu, žijící na území ečmiadzinského katolikosátu, byli nadále svěřeni do duchovní správy latinského apoštolského vikáře v Konstantinopoli v hodnosti arcibiskupa.[33]

---

30 Arcibiskup Paolo Piromalli (1592–1667) z Nachičevanu psal např. 28. července 1657 do Říma, že v průběhu uplynulých dnů z vesnice Qrna a Saltagh konvertovalo k islámu 130 rodin ze strachu, aby nepřišly o svůj majetek. Viz MUTAFIAN, Claude, *Roma – Armenia*, s. 324.

31 STOPKA, Krzysztof, *Armenia Christiana*, s. 271.

32 MÉCÉRIAN, Jean, *Histoire et institutions de l'Eglise Arménienne*, Beyrouth, 1965, s. 137.

33 *Annuaire pontifical catholique 1907*, Paris, 1907, s. 193.

V roce 1878 se ve dnech 13. června až 13. července konala v Berlíně konference k vyřešení tzv. Velké východní krize,[34] která předznamenala rozpad osmanské říše, když přiznala právo na nezávislost Bulharsku, Rumunsku, Srbsku, Černé Hoře, Bosně a Hercegovině. O nezávislost usilovali i Arméni, jejich žádost však nebyla ani projednávána. Turecký sultán Abdul Hamid II. (1876–1909) ve více než dvou milionech Arménů na značně zredukovaném tureckém území spatřoval velké nebezpečí a nechal je od roku 1895 cíleně vyvražďovat, takže do roku 1918 přišlo o život více než jeden a půl milionu Arménů, mezi nimi i katolíků žijících na území několika dnes už zaniklých diecézí.[35]

4. Zaniklé diecéze arménské katolické církve

Nejstarší ze zaniklých diecézí arménské katolické církve je diecéze Amida (nyní Diyarbakır v Turecku), jejíž biskupové se hlásili k jednotě s Římem už v 17. století – podle tradice byl první sjednocený arménský biskup v Amidě už roku 1650.[36] V roce 1727 zdejší biskup Pietro Derboghossian složil katolické vyznání víry a 2. července 1850 papež Pius IX. (1846–1878) ve městě oficiálně zřídil biskupství. Na začátku 20. století zde žilo asi pět tisíc arménských katolíků,[37] posledním biskupem byl Andrea Elia Celebian (1848–1915), zabitý muslimskými Turky spolu se šesti sty členy své církve v létě 1915. Od roku 1972 je biskupství Amida zrušeno a zařazeno mezi titulární, udělované východním kardinálům.[38]

Velmi starým arménským biskupstvím byla též Ancyra (Angora) v turecké Anatólii (nyní hlavní město Ankara), založené roku 314 sv. Teodorem. Seznam biskupů tohoto města je historicky doložen od roku 1032. Zdejší sjednocení arménští biskupové jsou zmiňováni od roku 1735, Ancyru úředně jako katolické biskupství obnovil papež Pius IX. v roce 1850.[39] Posledním biskupem byl od roku 1911 Gregorio Bahabaninian (1866–1951). I když toto biskupství přežilo genocidu,

[34] Šlo o národnostní a náboženská povstání na Balkáně, jenž podléhal osmanské říši, nicméně ta nebyla schopna nastalou situaci řešit, a proto se řešení chopily Rusko, Rakousko-Uhersko, Francie a Velká Británie, až Rusko vyhlásilo osmanské říši válku, kterou Turci prohráli.

[35] WALKER, Christopher J., *Armenia*, The Survival of a Nation, London, 1980, s. 112.

[36] HEYER, Friedrich, *Die Kirche Armeniens*, s. 228.

[37] *Annuaire pontifical catholique 1907*, s. 202.

[38] *Annuario Pontificio 2016*, Città del Vaticano, 2016, s. 831.

[39] *Annuaire pontifical catholique 1907*, s. 203.

ankarský biskup od roku 1935 přesídlil do Paříže na Rue du Regard 20,[40] kde také zemřel. Rovněž toto biskupství bylo v roce 1972 zařazeno mezi titulární.

Ve městě Mardin, ležícím v Mezopotámii, bylo sídlo biskupství arménské apoštolské církve. Roku 1708 tamní biskup Melchior Tazbasian († 1720) vstoupil do jednoty s Římem, a od této doby začínají dějiny zdejšího katolického arcibiskupství, které na přelomu 19. a 20. století čítalo asi osm tisíc pět set věřících.[41] V červnu 1915 vtrhli do Mardinu muslimští policisté a všechny přítomné křesťany odvlekli do pouště, kde část z nich utloukli holemi anebo zastřelili. Arcibiskup Ignatius Maloyan (1869–1915) dostal možnost zachránit si život, pokud konvertuje k islámu. Když to odmítl, byl spolu se zbytkem kněží a věřících mardinské diecéze hnán další čtyři hodiny pouští k vesnici Aderchek, kde jej osobně popravil šéf kurdské policie Mahmdouh Bey.

Protože původní diecéze přesahovala turecké hranice, od roku 1928 byli dál jmenováni nástupci arménského mardinského arcibiskupa se sídlem v Bagdádu v Iráku, až bylo 29. června 1954 arcibiskupství Mardin oficiálně zrušeno a na jeho místě založena eparchie Kámišlí (Kamichlié) v Sýrii. V roce 1972 byl Mardin prohlášen za titulární biskupství a v roce 1992 za titulární arcibiskupství.[42]

Další katolické biskupství bylo zaznamenáno v roce 1774 v Adaně,[43] i když jako sídlo arménských biskupů bylo známo již mezi lety 325 a 680.[44] Papež Lev XII. (1823–1829) jej oficiálně obnovil roku 1827, posledním biskupem byl v roce 1911 jmenován Pascal Keklikian (1855–1934),[45] jenž sice přežil protiarménské tažení na konci první světové války, vyvraždění křesťanského obyvatelstva i totální zničení svého biskupství roku 1915, avšak v roce 1927, kdy starosta Adany Reşat Mimaroğlu (1880–1953) jej jako posledního křesťana ve městě zbavil jakýchkoli občanských práv, uprchl do Sýrie, kde také zemřel.[46] Spolu s ostatními arménskými biskupskými sídly v Turecku byla i starobylá Adana roku 1972 zařazena mezi biskupství titulární.

---

40 Nyní na této adrese sídlí l'Œuvre d'Orient, společnost pomáhající křesťanům na Blízkém Východě.

41 *Annuaire pontifical catholique 1907*, s. 256.

42 *Annuario Pontificio 2016*, s. 919.

43 *Annuario Pontificio 1951*, Città del Vaticano, 1951, s. 90.

44 HEYER, Friedrich, *Die Kirche Armeniens*, s. 228.

45 *Annuaire pontifical catholique 1907*, s. 197.

46 UNGOR, Ümit Uğur, POLATEL, Mehmet, *Confiscation and Destruction*, The Young Turk Seizure of Armenian Property, London, 2011, s. 127.

Biskupství v kappadocké Cézarei (nyní Kayseri v Turecku) bylo založeno již ve 2. století, arménští biskupové jsou pak zmiňováni až do roku 957. Arménská apoštolská církev zde poté působila během celých staletí, arménští katolíci jsou poprvé zmíněni začátkem 19. století, o sto let později jich bylo v Cézarei asi tisíc pět set.[47] V rámci rekonstrukce arménské katolické církve byla spolu s dalšími biskupstvími papežem Piem IX. dne 2. června 1850 obnovena i Cézarea,[48] ani toto sídlo se však nevyhnulo masakru křesťanského obyvatelstva v roce 1915, takže poslední sídelní biskup Antoine Bahabanian (1867–1938) uprchl do francouzského Avignonu, kde také zemřel.

Dnešní turecké město Kahramanmaraş je ztotožňováno s byzantským městem Germanicia, na němž bylo postaveno arménské Marasc. Zdejší biskupové byli sjednoceni s Římem už v 18. století, samostatná katolická eparchie však byla zřízena teprve roku 1842.[49] Posledním biskupem byl Avedis Arpiarian (1856–1937), jenž byl také posledním křesťanem, který opustil město a jehož před smrtí zachránili právě přítomni Francouzi, kteří mu pomohli uprchnout do Libanonu. Zde byl roku 1928 zvolen arménským katolickým patriarchou a přijal jméno Bédros XIV.[50]

Poměrně početná arménská katolická komunita žila rovněž ve východotureckém městě Erzerum (arménsky Garin), kde papež Pius IX. dne 30. dubna 1850 bulou *Universi Dominici Gregis* založil eparchii sufragánní vůči Konstantinopoli, v roce 1866[51] se pak dostala pod přímou správu katolického patriarchátu v Kilíkii.[52] Na jaře 1915 byli všichni křesťané v pěti konvojích deportováni z města a postupně na různých místech zastřeleni, pověšeni nebo upáleni. Poslední arménský katolický biskup Josef Melkisedekian (1848–1920) byl za pomoci přátel ukryt a tajně odvezen mimo Turecko, čímž si zachránil život, již v květnu 1915 však písemně informoval německého císaře o všech těchto zvěrstvech a žádal, aby zasáhl ve prospěch vražděných a deportovaných Arménů.[53] Kdysi křesťanské Erzerum dnes patří k dalším opuštěným a pouze titulárním katolickým biskupstvím.[54]

---

47 *Annuaire pontifical catholique 1907*, s. 221.

48 HEYER, Friedrich, *Die Kirche Armeniens*, s. 228.

49 *Annuaire pontifical catholique 1907*, s. 256.

50 HEYER, Friedrich, *Die Kirche Armeniens*, s. 228.

51 ASS 1 (1865–1866), s. 707.

52 *Annuaire pontifical catholique 1907*, s. 232.

53 GUST, Wolfgang, *The Armenian Genocide*, New York, 2014, s. 288.

54 HEYER, Friedrich, *Die Kirche Armeniens*, s. 228.

Z eparchie Erzerum papež Pius IX. bulou *Assidua Romanorum* dne 9. května 1865 oddělil část území do nového biskupství Kharput,[55] nejdříve jako sufragánní vůči Konstantinopoli, o rok později jako samostatnou eparchii pod přímou správou katolického kilíkijského patriarchátu s katedrálou Nanebevzetí Bohorodičky Panny Marie.[56] Do města, kde působili také kapucíni, vtrhli v červnu 1915 Turci a všechny křesťany vyvraždili, včetně posledního arménského biskupa Stefana Israeliana (1866–1915).[57]

Dalším biskupstvím, které vzniklo oddělením částí území z eparchie Erzerum, bylo Musc. To bylo zřízeno 10. července 1883,[58] poslední biskup Giacomo Topuzian (1866–1915) byl spolu s dalšími křesťany ve městě na náměstí polit benzínem a zaživa upálen.[59] Obě biskupství, Kharput i Musc jsou dnes titulárními sídly.

Bulou *Universi Dominici Gregis* z 30. dubna 1850 papež Pius IX. zřídil i další biskupství Prusa (nyní Bursa v Turecku), které stejně jako předchozí zaniklo při arménské genocidě. Posledním zdejším katolickým biskupem byl roku 1886 jmenován konstantinopolský rodák a absolvent římského kolegia Urbano Haroutyoun Djamdjian (Pascal Giamgian, 1850–1916).[60]

Papež Pius IX. stejnou bulou erigoval i eparchii Trebisonda (nyní Trabzon v Turecku),[61] jejímž posledním biskupem před jejím vyhlazením byl Hovhannes Naslian (1875–1957). Ten sice unikl zabití, protože v době, kdy muslimové vraždili jeho věřící, se účastnil mezinárodního eucharistického kongresu ve francouzských Lurdech a do vlasti se již nikdy nevrátil, nicméně roku 1928 ve svých 53 letech na funkci sídelního biskupa rezignoval[62] a papež Pius XI. (1922–1939) jej téhož roku jmenoval titulárním arcibiskupem Tarsu.[63]

---

55 ASS 1 (1865–1866), s. 90.

56 *Annuaire pontifical catholique 1907*, s. 246.

57 HEYER, Friedrich, *Die Kirche Armeniens*, s. 228.

58 *Annuaire pontifical catholique 1907*, s. 224.

59 HEYER, Friedrich, *Die Kirche Armeniens*, s. 228.

60 *Annuaire pontifical catholique 1907*, s. 215.

61 Tamtéž, s. 294.

62 Biskup Naslian po skončení první světové války objížděl Evropu a sbíral svědectví o arménském masakru od svědků, kteří ho přežili. Všechna tato svědectví svědomitě zapisoval a roku 1955 vydal knihu s názvem *Les Mémoires de Mgr. Jean Naslian, évêque de Trébizonde, sur les événements politico-religieux en Proche Orient de 1914 à 1928*. Poslední arménský katolický biskup, který přežil genocidu, zemřel 15. září 1957 v Libanonu.

63 HEYER, Friedrich, *Die Kirche Armeniens*, s. 228.

Římští biskupové ve snaze zjednodušit jurisdikční záležitosti katolíků žijících na území Osmanů postupně zřizovali nové diecéze, aby jejich sídla nebyla od sebe příliš vzdálená. Roku 1858 založil papež Pius IX. eparchii v tureckém městě Sivas (kdysi starobylé město Sebastea, Diospolis),[64] a jeho nástupce Lev XIII. (1878–1903) ji 30. května 1892 povýšil do stupně arcibiskupství. V roce 1907 byl zvolen tamním arcibiskupem Léon Kecegian (1860–1916), jehož další osud se ztrácí po odchodu z jeho biskupského sídla, které bylo stejně jako všechna ostatní arménská biskupství v Turecku v roce 1915 zničeno a vypáleno.[65]

Papež Lev XIII. stejným dekretem, jímž roku 1892 povýšil eparchii Sivas na arcibiskupství, k ní zároveň připojil eparchii Tokat, zřízenou teprve v roce 1859,[66] která ve své historii měla pouze jediného biskupa, jímž byl Arsenio Avak-Wartan Angiarakian (1812–1874). Ten na svůj úřad rezignoval dne 4. července 1865 a diecéze byla spravována ze Sivasu, až došlo roku 1892 k oficiálnímu sjednocení do jedné eparchie. Jak Sivas, tak i Tokat jsou od roku 1972 titulárními biskupstvími.[67]

Stejně dopadla i eparchie v Melitene (nyní Malatya v Turecku), zřízena Svatým stolcem v roce 1861 pro tamní asi čtyři tisíce arménských katolíků.[68] Biskup Michael Khatchadourian (1845–1915) byl muslimy zavražděn spolu se svými věřícími v létě roku 1915.[69]

Všechny tyto dnes zaniklé diecéze podléhaly arménskému katolickému patriarchovi v Kilíkii.

5. Katolický patriarchát Kilíkie

Arménskému katolickému patriarchátu Kilíkie dnes přímo podléhají dva exarcháty, a to Damašek, jenž byl zřízen 6. listopadu 1984 v damašské křesťanské čtvrti Bab Touma nedaleko brány sv. Tomáše, a Jeruzalém (sídlo exarchátu je přímo na Via Dolorosa mezi III. a IV. zastavením křížové cesty), jenž byl spolu s Ammánem, kde stojí jeden arménský katolický kostel sv. Sahaga a Mesroba, povýšen

64 *Annuaire pontifical catholique 1907*, s. 285.

65 HEYER, Friedrich, *Die Kirche Armeniens*, s. 228.

66 *Annuaire pontifical catholique 1907*, s. 293.

67 *Annuario Pontificio 2016*, s. 961, 987.

68 *Annuaire pontifical catholique 1907*, s. 258.

69 HEYER, Friedrich, *Die Kirche Armeniens*, s. 228.

z patriarchálního vikariátu na exarchát dne 1. října 1991.[70] V letech 1998 až 2001, kdy mezi Izraelem a Jordánskem opět vládly napjaté vztahy, které neumožňovaly běžnou komunikaci mezi obyvateli těchto dvou států, byl exarchát potlačen.

Sufragánními sídly arménského katolického patriarchátu jsou dále: eparchie v Káhiře s historickým názvem Alexandrie (Iskanderiya), jíž v roce 1885 zřídil papež Lev XIII. z bývalého apoštolského vikariátu v Egyptě se sídlem v Káhiře,[71] eparchie v íránském Isfahánu, zřízená 30. dubna 1850 papežem Piem IX. (1846–1878) apoštolským listem *Ad supremum apostolatus*,[72] a eparchie v syrském Kámišlí (Kamichlié), zřízená bulou Pia XII. (1939–1958) *Cum summus Deus* dne 29. června 1954 vyčleněním z turecké archieparchie v Mardinu,[73] jejíž arcibiskup Nersès Tayroyan (1895–1986) byl jmenován arménským arcibiskupem v Bagdádu a Mardin od téhož roku zůstal neobsazen.[74]

Arménskou církevní provincii Kilíkie tedy dnes[75] tvoří samotný patriarchát (Kilíkie), dále jedna metropolie (Bejrút), tři eparchie (Alexandrie, Isfahán a Kámišlí) a dva patriarchální exarcháty (Damašek a Jeruzalém-Ammán).[76]

Do arménské katolické církve *sui iuris* dále patří čtyři archieparchie, které netvoří žádnou provincii, ale jsou přímo podřízené patriarchátu. Nejstarší z nich je Aleppo v Sýrii. Toto starobylé biskupství je pod názvem Beroia doloženo již ve 3. století, vzhledem ke své poloze patří nejen k nejstarším městům na světě, ale též k významným starověkým obchodním a kulturním střediskům, o které se vedly a stále vedou války.[77] V průběhu dějin zde také pobývaly křesťanské komunity různých ritů, takže se město Aleppo stalo sídlem několika církví, včetně katolických (syrská, řecko-melchitská, maronitská, chaldejská, arménská a latinská).[78]

---

70 *Annuario Pontificio 2016*, s. 6.

71 *Annuaire pontifical catholique 1907*, s. 201.

72 Tamtéž, s. 244.

73 AAS 46 (1954), s. 755–757.

74 Na začátku 20. století žilo v Mardinu přes 7 tisíc arménských křesťanů, téměř všichni byli v červnu 1915 během genocidy vyvražděni a již nikdy se arménská katolická komunita do města nevrátila. Viz HEYER, Friedrich, *Die Kirche Armeniens*, s. 228.

75 Data k 1. lednu 2017.

76 *Annuario Pontificio 2016*, s. 1133.

77 Poslední velká válka o město probíhala v letech 2012–2016 mezi vládní syrskou armádou a tzv. Svobodnou syrskou armádou (FSA), při níž byla zničena větší část starého města, zapsaného na seznamu světového dědictví UNESCO.

78 *Annuario Pontificio 2016*, s. 32–33.

Původně aleppským biskupem (arménské apoštolské církve) byl i Abraham Ardzivian (1679–1749), jenž byl roku 1710 zvolen katolikosem celé apoštolské církve, a ještě téhož roku požádal o unii Arménů s Římem.

Protože koncem 19. století měly všechny východní rity se sídlem v Aleppu stupeň archieparchie,[79] na žádost kilíkijského katolického patriarchy Stefana Bedrose X. Azariana (1826–1899) povýšil papež Lev XIII. svým breve *Quae catholico nomini* dne 3. února 1899 rovněž arménskou diecézi Aleppo na úroveň archieparchie.[80]

Arménská katolická archieparchie pro Armény v Konstantinopoli[81] vznikla z apoštolského vikariátu podléhajícímu latinské jurisdikci, jenž byl pro katolické Armény v hlavním městě osmanské říše zřízen již roku 1779 – apoštolským vikářem byl jmenován Antonio Missirli († 1803). Papež Pius VIII. (1829–1830) dne 6. července 1830 vikariát povýšil na archieparchii pod vedením arcibiskupa Antoine Nouridjiana († 1838), avšak kvůli jurisdikčnímu chaosu, kdy jemu podřízení věřící zároveň podléhali patriarchovi sídlícímu v Libanonu, byla tato archieparchie už 12. července 1867 apoštolskou konstitucí *Reversurus* papeže Pia IX. sjednocena s patriarchátem v Kilíkii.[82] Další z římských biskupů, papež Pius XI., respektuje stav a neblahou situaci Arménů po genocidě, apoštolským listem *Praedecessor noster* dne 15. října 1928 pro zbytky arménských katolíků v poválečném Turecku archieparchii v Konstantinopoli obnovil.[83] Téhož dne bulou *Commissum Nobis* papež zároveň potvrdil klášter Bzommar nedaleko libanonského Bejrútu jako sídlo arménského kilíkijského patriarchátu.[84] Bejrút se následně 25. ledna 1929 stal patriarchální metropolitní eparchií (apoštolský list papeže Pia XI. *Litteris apostolicis nostris*).[85]

---

[79] Tato situace se postupně měnila, takže v roce 2016 byla chaldejská církev v Aleppu ve stupni eparchie a latinská církev zde měla zřízený apoštolský vikariát. Viz *Annuario Pontificio 2016*, s. 32.

[80] *Annuaire pontifical catholique 1906*, Paris, 1906, s. 189.

[81] Bývalé hlavní město byzantské říše zůstalo společenským i obchodním centrem i po obsazení Osmany, kteří sem přesunuli hlavní město své říše s oficiálním názvem Kostantiniyye. Teprve v roce 1930 bylo město oficiálně přejmenováno na Istanbul a turecká vláda rozhodla, že dopisy adresované do Konstantinopole budou skartovány. Viz MORVAN Yoann, LOGIE Sinan, *Istanbul 2023*, Paris, 2014, s. 7.

[82] ASS 3 (1867), s. 386.

[83] AAS 21 (1929), s. 549–550.

[84] AAS 21 (1929), s. 548.

[85] AAS 21 (1929), s. 581–582.

Původní archieparchie v tureckém Mardinu již od arménské genocidy roku 1915 neexistovala a její hierarchové sídlili v Bagdádu. Papež Pius XII. dne 29. června 1954 bulou *Cum summus Deus* z části jejího území v Sýrii vytvořil eparchii Kámišlí (Kamichlié),[86] a jeho další apoštolskou konstitucí ze stejného dne *Ex quo tempore* byla zřízena archieparchie v Bagdádu, jejímž prvním arcibiskupem se stal právě bývalý mardinský arcibiskup Nersès Tayroyan.[87]

Poslední, čtvrtou archieparchií přímo podřízenou kilíkijskému patriarchovi je Lvov na dnešní Ukrajině. Město bylo po celá staletí součástí Polska, resp. Haliče jako polské části Rakouského císařství. Podle tradice zde působil arménský katolický biskup Krikor již v roce 1365, mezi lety 1492 a 1516 byl biskupský stolec vakantní, poté byl obsazován arménskou apoštolskou církví, a to až do 25. října 1630, kdy nově zvolený a vysvěcený biskup Mikołaj Torosowicz přijal jednotu s katolickou církví, a ještě téhož roku zde byla zřízena archieparchie s katedrálou Nanebevzetí Bohorodičky Panny Marie.[88]

Před druhou světovou válkou žilo kromě Lvova asi pět tisíc arménských katolíků v dalších dvou polských městech, v Krakově a v Gliwici.[89] Posledním lvovským arcibiskupem byl Józef Teofil Teodorowicz (1864–1938). Po jeho smrti byl podle arménského partikulárního práva zvolen arcibiskupem Dionyzi Kajetanowicz (1878–1954). Žádost o jeho potvrzení a souhlas s vysvěcením byla zaslána Apoštolskému stolci, kvůli vypuknutí druhé světové války však Řím už jeho volbu nepotvrdil, a tak Kajetanowicz zůstal pouhým administrátorem (bez biskupské konsekrace), a to až do svého zatčení nejdříve nacisty v roce 1943 a následně komunisty 26. listopadu 1945. Ti ho odsoudili na deset let vyhnanství na Sibiř, kde roku 1954 vysílen zemřel.

Území Podkarpatské Rusi a Haliče po válce anektoval Sovětský svaz, lvovská katedrála byla zavřena a proměněna na sklad zabavených ukrajinských ikon. Po získání nezávislosti Ukrajiny v roce 1991 bylo sice rozhodnuto o vrácení katedrály do rukou Arménů, sdruženým však v arménské apoštolské, nikoli katolické církvi.[90]

---

86 AAS 46 (1954), s. 755–757.

87 AAS 46 (1954), s. 753–755.

88 *Annuaire pontifical catholique 1907*, s. 249.

89 HEYER, Friedrich, *Die Kirche Armeniens*, s. 226.

90 Roku 2001 se při návštěvě Ukrajiny v katedrále krátce zastavil a pomodlil papež sv. Jan Pavel II.

Činnost místní katolické komunity nebyla obnovena, nicméně Apoštolský stolec archieparchii doposud formálně nezrušil.[91]

6. Arménští katolíci podřízení přímo Apoštolskému stolci

Dnešní Arménií se rozumí území východně od historické vlasti Arménů, která se stala součástí novodobého Turecka. Nová Arménie (*Armenia Minor*), kde rovněž existovalo několik arménských katolických komunit, byla v roce 1828 podřízena správě carského Ruska. Hned následujícího roku (1829) se na tomto území (zejména v provinciích Širak, Tashir a Lori), usadila velká část arménských katolíků, prchajících z osmanské říše a hledajících azyl pod ochranou křesťanského Ruska.

Proto papež Pius IX. ustanovil 30. dubna 1850 pro všechny katolické Armény žijící v Rusku vlastní diecézi se sídlem v Artvinu,[92] už o čtyřicet let později však carská administrativa, ostře namířená proti západnímu katolictví, tuto diecézi zrušila. Posledním biskupem byl Giovanni Battista Zaccharian (* 1828), o němž poslední dochované zprávy pocházejí z roku 1888.[93] Z Artvinu roku 1972 Apoštolský stolec zřídil titulární diecézi, ta však doposud nebyla přidělena žádnému východnímu kardinálovi.

Stejně jako ostatní katolické komunity v totalitních režimech, i arménští katolíci v Rusku přežívali v podzemí, čili bez oficiálního jurisdikčního vedení. Když roku 1905 car Mikuláš II. (1894–1917) svým ediktem zmírnil ostré náboženské zákony, které nedovolovaly existenci žádné jiné než jediné pravoslavné církve, mohly na území jeho impéria obživnout i malé katolické komunity.

V roce 1909 Apoštolský stolec pověřil kněze Sarghise Der-Abrahamiana (1868–1952), aby jako apoštolský administrátor spravoval arménské katolíky na Kavkaze (nyní Gruzie, Arménie, Ázerbájdžán). Protože nebyl biskupem, důležitější rozhodnutí mohl vykonávat pouze se souhlasem latinského biskupa ve dva tisíce kilometrů vzdáleném Tiraspolu v nynějším Moldavsku. Požehnané působení Der-Abrahamiana, rodáka z Gjumri sídlícího v gruzínském Tbilisi,

[91] *Annuario Pontificio 2016*, s. 426.

[92] Na základě berlínských mírových dohod se Artvin roku 1918 stal součástí Turecka. V té době však již sídlo arménských katolíků bylo ve městě zrušeno carskou administrativou.

[93] *Annuaire pontifical catholique 1907*, s. 206.

bylo přerušeno nástupem sovětského komunistického režimu. Do roku 1916 bylo v provozu už 70 arménských katolických kostelů a působilo v nich 71 kněží pro 61 240 věřících.[94]

Sarghis Der-Abrahamian musel v obavě o svůj život utéci ze Sovětského svazu do Říma, kde roku 1933 přijal biskupské svěcení a byl jmenován ordinářem pro arménské katolíky žijící v Římě.[95] Mezitím bylo v jeho vlasti sovětským režimem zavražděno více než čtyřicet arménských katolických kněží, arménská katolická (později také arménská apoštolská) církev byla plně zakázána a její majetek zkonfiskován, kostely většinou zničeny.

Během celé komunistické éry Sovětského svazu byla Arménie jeho součástí, od roku 1936 do roku 1991 jako Arménská sovětská socialistická republika. V tomto období zde byla povolena pouze ruská pravoslavná církev se sídlem v Moskvě, zvláště katolíkům jakéhokoli obřadu bylo zakázáno jakkoli se projevovat nejen veřejně, ale i v soukromí, přičemž veřejný projev byl trestán buď vyhoštěním na Sibiř anebo přímo smrtí.[96]

Dne 23. září 1991 vyhlásila Arménie svou nezávislost na Sovětském svazu[97] a okamžitě se obnovila i činnost arménské apoštolské církve, která dnes sdružuje 99 % arménských křesťanů v zemi. Východní katolíci arménského obřadu tvoří pouze nevýraznou menšinu jejího obyvatelstva. Papež Jan Pavel II. (1978–2005) pro ně dne 13. července 1991 zřídil ordinariát Východní Evropa[98] se sídlem v Gjumri,[99] jenž řídí arménské katolické komunity v Arménii, Gruzii, Rusku a na Ukrajině. Ordinářem jmenoval mechitaristu otce Nersèse Der-Nersessiana. Ten

---

94 Spolu s dalšími arménskými katolíky v Gruzii a Rusku jich bylo přibližně 200 tisíc. Viz *L'Osservatore Romano* ze dne 3. října 2001, Città del Vaticano, s. 7.

95 ZUGGER, Christopher Lawrence, *The Forgotten*, Catholics of the Soviet Empire from Lenin through Stalin, New York, 2001, s. 59.

96 RAMET, Sabrina Petra, *Nihil Obstat*, Religion, Politics and Social Change in East-Central Europe and Russia, Durham, 1998, s. 270.

97 Dne 21. prosince 1991 se Arménie zároveň stala členem Společenství nezávislých států (rusky *Содружество Независимых Государств*, СНГ), které sdružuje 9 z 15 bývalých svazových republik Sovětského svazu, a to Arménii, Ázerbájdžán, Bělorusko, Kazachstán, Kyrgyzstán, Moldavsko, Rusko, Tádžikistán a Uzbekistán. Ostatní státy buď do SNS nikdy nevstoupily (Ukrajina, Litva, Lotyšsko, Estonsko) anebo z něj časem vystoupily (Turkmenistán, Gruzie).

98 Zřizovací dekret arménského katolického ordinariátu nebyl napsán v latině, ale poprvé v historii v arménském jazyce. Viz AAS 85 (1993), s. 448.

99 Druhé největší město v Arménii leží v severozápadním cípu země u hranic s Tureckem a Gruzií. Viz *Annuario Pontificio 2016*, s. 1024.

byl dne 17. listopadu 1992 vysvěcen na biskupa s titulem starobylého arménského biskupství v Sivasu (Sebaste).[100]

V říjnu 1991 Svatý otec jako dar arménskému lidu (po katastrofickém zemětřesení v prosinci 1988 v této oblasti zemřelo přes 25 tisíc obyvatel a více než 700 tisíc lidí zůstalo bez střechy nad hlavou) nechal vybudovat nemocnici *Redemptoris Mater* ve městě Ashotsk, kterou svěřil řádu kamiliánů. Zajisté i tato humanitární pomoc pomohla tomu, že v nekatolické Arménii byla katolická církev oficiálně uznána roku 1992, v roce 2000 došlo k přepracování jejich základního dokumentu a následnému schválení arménským parlamentem.[101]

Ordinariát v roce 2016 spravoval 37 farností. Nejpočetnější jsou ve městech Akhaltsikhe, Ninotsminda a Akhalkalaki. V katedrále Svatých mučedníků v Gjumri sloužil mši papež František dne 25. června 2016 při své apoštolské návštěvě Arménie.

Tento ordinariát je přímo podřízen Apoštolskému stolci, nejvyšším hierarchou pro ně je tak papež, bez mezistupně patriarchátu – arménský katolický patriarcha jako nejvyšší hlava arménské církve *sui iuris*, sídlící v Libanonu, tak vlastně nemá žádnou jurisdikci nad katolickými Armény na území vlastní Arménie. Tento právní stav je patrně výsledkem snahy Apoštolského stolce o udržení dobrého vztahu s arménskou apoštolskou církví, která má i přes spolupráci s ostatními křesťanskými církvemi v posledních letech v Arménii nadále statut jediné státní církve.[102]

Roku 1994 byl v Gjumri založen i malý seminář, kde kandidáti kněžství z kavkazských zemí studují základy teologie a po jeho absolvování mohou pokračovat ve studiích filosofie a teologie na Papežské arménské koleji (Pontificio Collegio Armeno) v Římě, založené papežem Lvem XIII. již roku 1883 na ulici Salita di San Nicola da Tolentino nedaleko náměstí Barberini.[103]

Stejně jako ordinariát Východní Evropa jsou z jurisdikce arménského katolického patriarchy vyňaty i další dva ordinariáty arménské katolické církve, a to Řecko a Rumunsko. Pro arménské katolíky v Řecku byl už 21. prosince 1925 jmenován

[100] AAS 85 (1993), s. 444.

[101] *L'Osservatore Romano* ze dne 3. října 2001, Città del Vaticano, s. 7.

[102] NICHOLS, Aidan, *Rome and the Eastern Churches*, s. 123.

[103] ROBERSON, Ronald, *The Eastern Churches*, s. 153.

kapucín Cyril ab Erzerum (Kyrillos Johannes Zohrabian, 1881–1972)[104] jako superior misie v Řecku s jurisdikcí ordináře.[105]

Pro katolické věřící v Rumunsku papež Pius XI. svou apoštolskou konstitucí *Solemni Conventione* dne 5. června 1930 reorganizoval církevní správu v tehdejším Rumunsku, a to jak latinského, tak i všech východních ritů.[106] Touto bulou zřídil mj. i samostatný ordinariát pro arménské katolíky s katedrálou Nejsvětější Trojice (Sfânta Treime) ve městě Gherla.

Oba ordinariáty (Řecko i Rumunsko) však dnes trpí nedostatkem věřících, jsou spravovány pouze apoštolským administrátorem, kterým je v Řecku kněz bez biskupského svěcení a v Rumunsku arcibiskup diecéze Alba Iulia. V Řecku oproti 1 200 arménských katolíků po druhé světové válce žije dnes pouhých 200,[107] v Rumunsku klesl za stejné období počet arménských katolíků z tisícovky na 384.[108]

7. Arménští katolíci v Americe

K největší migraci Arménů v novodobých dějinách docházelo během hamidských masakrů[109] koncem 19. století a začátkem 20. století, přičemž velká část z nich utíkala do bezpečí za Atlantský oceán do Ameriky. Mezi půl druha milionem arménských emigrantů bylo asi 35 tisíc katolíků.[110] Další vlna arménských přistěhovalců do Ameriky následovala v sedmdesátých letech 20. století, zejména z Libanonu a Sýrie, kde v té době zuřila občanská válka.[111]

---

104 Jan Zohrabian byl původem arménský kapucín narozený v Turecku, jenž byl pro svůj původ několikrát uvězněn, mučen i odsouzen na smrt, nakonec byl z Turecka vyhoštěn. Útočiště našel v Římě, kde prosil papeže o možnost působit jako misionář na řeckém ostrově Korfu, odkud však musel roku 1936 rovněž odejít pro nepřízeň tamní pravoslavné církve. Roku 1940 byl vysvěcen titulárním biskupem arménské katolické církve v Kilíkii. V současnosti probíhá proces jeho blahořečení. Viz HEYER, Friedrich, *Die Kirche Armeniens*, s. 226.

105 AAS 18 (1926), s. 146.

106 AAS 22 (1930), s. 381–386.

107 *Annuario Pontificio 2016*, s. 1025.

108 Tamtéž, s. 1026.

109 Cílené vyvražďování arménských křesťanů se někdy nazývá hamidským podle jména tureckého sultána Abdul Hamida II., jenž od roku 1891 nechal převážně kurdské trestance napadat a vykrádat arménské křesťanské vesnice. Arméni neměli šanci se jakkoli bránit vypalování svých domů, vyvražďování rodin i celých vesnic, hromadnému zatýkání, mučení, znásilňování a nekontrolovaným popravám bez ohledu na věk.

110 DÉDÉYAN, Gérard, *Les Arméniens*, s. 62.

111 HEYER, Friedrich, *Die Kirche Armeniens*, s. 228.

Nejvíce jich směřovalo do Spojených států amerických a Kanady, nejpočetnější arménské katolické komunity dnes žijí v New Yorku, Massachusetts (Boston) a Kalifornii (Los Angeles). Právě v Los Angeles se rozhodli arménští mechitaristé z obou klášterů ve Vídni a Benátkách založit a financovat arménský vysokoškolský institut, jehož cílem je uchovávat a podporovat arménskou identitu, kulturu i náboženství (*University of Southern California's Institute of Armenian Studies*).

Téměř sto let Arméni v obou Amerikách (severní i jižní) jurisdikčně podléhali latinským biskupům toho území, na němž žili. Teprve v roce 1981 tuto situaci změnil papež Jan Pavel II., když apoštolskou konstitucí *Divini pastoris imaginem* ze dne 3. července 1981 zřídil apoštolský exarchát pro věřící arménského obřadu ve Spojených státech amerických a v Kanadě se sídlem v kalifornském městě Glendale.[112] Už v roce 2000 se sídlo exarchátu, podléhajícího přímo papeži (tedy nikoli arménskému katolikosi), přestěhovalo do New Yorku. Papež Benedikt XVI. (2005–2013) bulou *Qui nuper successimus* ze dne 12. září 2005 povýšil exarchát na eparchii Naší Paní z Naregu s katedrálou sv. Anny v Brooklynu, kterou katoličtí Arméni opustili 29. prosince 2014, kdy se sídlo eparchie ve Spojených státech amerických a Kanadě vrátilo zpět do Glendale k tamní katedrále sv. Řehoře Osvětitele.[113] Do této diecéze s devíti farnostmi dnes patří přibližně 36 tisíc věřících.[114]

Ve stejný den, kdy byl zřízen apoštolský exarchát pro arménské katolické věřící ve Spojených státech amerických a Kanadě (3. července 1981), papež Jan Pavel II. bulou *Armeniorum fidelium coetum* zřídil pro arménské katolíky v Brazílii, Mexiku, Uruguayi a Argentině rovněž apoštolský exarchát Latinská Amerika a Mexiko, jehož sídlem se stalo argentinské hlavní město Buenos Aires.[115] Zde také žije největší arménská komunita v Jižní Americe, představující asi 16 tisíc věřících, pro něž byla 18. února 1989 bulou *Cum Christifideles ritus Armeni* vytvořena vlastní eparchie sv. Řehoře z Naregu. Biskup této eparchie je zároveň jmenován apoštolským exarchou pro zbývající apoštolský exarchát se dvěma konkatedrálami: sv. Řehoře Osvětitele v brazilském São Paulo a Panny Marie ze Bzommaru v uruguayském Montevideu.[116]

---

[112] AAS 74 (1982), s. 6–7.

[113] AAS 97 (2005), s. 937–938.

[114] *Annuario Pontificio 2016*, s. 540.

[115] AAS 74 (1982), s. 5–6.

[116] *Annuario Pontificio 2016*, s. 626.

Kromě amerického kontinentu se v průběhu několika migračních vln z Blízkého Východu usídlilo nejvíce křesťanských Arménů ve Francii, kde pro ně 22. července 1960 papež Jan XXIII. (1958–1963) bulou *Sacratissima atque gravissima* zřídil apoštolský vikariát se sídlem v Paříži.[117] Papež Jan Pavel II. jej následně apoštolskou konstitucí *In Petro Apostolorum Principe* dne 30. června 1986 povýšil na samostatnou eparchii Svatého Kříže v Paříži.[118] Další větší komunita arménských katolíků ve Francii žije v Marseille, kde arménský řád sester Neposkvrněného početí provozuje od roku 1980 základní školu (*L'école Hamaskaïne*). Biskup arménské pařížské eparchie je zároveň jmenován apoštolským vizitátorem všech Arménů v celé západní Evropě.

Resumé

Církev v Arménii patří k nejstarším na světě. Důležitým zlomem v dějinách arménských křesťanů byl Chalkedonský koncil (451), jehož christologické závěry Arméni nepřijali. Tím bylo přerušeno jak *communio* s Římem, tak i s Konstantinopolí. Území Arménů padlo do rukou muslimů a později bylo rozděleno mezi perskou a osmanskou říši. Oba nástupnické státy, Rusko, resp. Sovětský svaz, a Turecko Armény pronásledovaly a vyvrcholením tohoto cíleného útisku byla jejich genocida v Turecku mezi lety 1894 a 1915. Právě v tomto období zaniklo třináct starobylých eparchií arménské katolické církve. Dnes arménská katolická církev jurisdikčně podléhá částečně kilíkijskému patriarchovi a částečně přímo římskému papeži.

Summary

Legal Historical Development of the Armenian Catholic Church

The church in Armenia is one of the oldest in the world. An important turning point in the history of Armenian Christians was the Council of Chalcedon (451). Christological conclusions of the council were not accepted by Armenians, which caused an interruption in the communion with Rome and Constantinople. Armenian territory was also seized by Muslims, who later split the region between the Persian and Ottoman Empires. Both these succeeding states, as well as Russia (including as the Soviet Union) and Turkey, persecuted Armenians, whose deliberate suppression culminated in their genocide in Turkey between 1894 and 1915. Thirteen ancient eparchies of the Armenian Catholic

[117] AAS 53 (1961), s. 343–344.

[118] AAS 78 (1986), s. 1211.

Church ceased to exist during this period. Nowadays, the jurisdiction of the Armenian Catholic Church is partially subordinate to the Patriarch of Cilicia and partially subordinate to the Roman Pontiff.

Zusammenfassung

Rechtshistorische Entwicklung der Armenisch-katholischen Kirche

Die Kirche in Armenien gehört zu den ältesten Kirchen auf der Welt. Der entscheidende Moment in der Geschichte der armenischen Christen war das Konzil von Chalcedon (451), dessen christologische Schlussfolgerungen von den Armeniern nicht angenommen wurden. So wurde die Union mit Rom, als auch mit Konstantinopel unterbrochen. Das Gebiet der Armenier fiel in die Hände der Muslimen und später wurde es zwischen das Persische und Osmanische Reich geteilt. Die beiden Nachfolgestaaten, Russland (bzw. die Sowjetunion) und Türkei haben die Armenier verfolgt. Diese Unterdrückung mündete in gezielte Genozide von Armeniern in Türkei in den Jahren 1894–1915. Gerade in dieser Zeit sind dreizehn altertümliche Eparchien der Armenisch-katholischen Kirche untergangen. Heute unterliegt die Armenisch-katholische Kirche jurisdiktionell teilweise dem Patriarch von Kilikien und teilweise direkt dem Papst von Rom.

Riassunto

Lo sviluppo storico-giuridico della Chiesa Cattolica Armena

La Chiesa in Armenia appartiene alle più antiche del mondo. Una importantissima svolta per la storia di cristiani armeni fu il Concilio di Calcedonia (451), le cui deduzioni non furono accettate dagli Armeni, il che interruppe la loro communio sia con Roma sia con Constantinopoli. Il territorio degli Armeni cadde nelle mani musulmane e fu ridistribuito tra l'impero persiano e quello ottomano. Entrambi gli Stati successori, cioè la Russia, risp. l'Unione Sovietica e la Turchia perseguitavano gli Armeni, culminando la persecuzione nel genocidio in Turchia tra 1894 e 1915. In questo periodo svanirono tredici eparchie antichissime della Chiesa cattolica armena. Oggi la Chiesa cattolica armena è sottoposta al patriarca di Cilicia e parzialmente in modo diretto al papa romano.

Klíčová slova: Arménie, Kilíkie, Arméni, arménská apoštolská církev, katolická církev, patriarchát, jurisdikce, communio

Keywords: Armenia, Cilicia, Armenians, Armenian Apostolic Church, Catholic Church, patriarchate, jurisdiction, communio

Autor

ICLic. Mgr. Miloš Szabo, Th.D., je absolventem Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě, licenciát kanonického práva obdržel na Katolické univerzitě Jana Pavla II. v polském Lublinu a doktorát teologie na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy, kde také přednáší kanonické právo a jeho dějiny. Jako host přednášel roku 2017 na téma východních křesťanských církví na Institut Catholique de Toulouse a Řeckokatolické teologické fakultě Prešovské univerzity v Prešově. Působí jako farář u sv. Gotharda v Praze a jako obhájce svazku u Metropolitního církevního soudu v Praze.

ICLic. Mgr. Miloš Szabo, Th.D., graduated from the School of Roman Catholic Theology of Sts. Cyril and Methodius at Comenius University in Bratislava. He subsequently received a licentiate in canon law from the John Paul II Catholic University in Lublin and a doctorate in theology from the School of Catholic Theology at Charles University in Prague, where he currently teaches canon law and its history. In 2017, he was invited to deliver a guest lecture on the topic of the Eastern Catholic Churches at the Institut Catholique de Toulouse and the School of Greek Catholic Theology at the University of Prešov. He is also a pastor at St. Gothard's in Prague and a defender of the bond at the Metropolitan Tribunal in Prague.

ICLic. Mgr. Miloš Szabo, Th.D., absolvierte Römisch-katholische Kyrill- und Metodsche Theologische Fakultät der Comenius-Universität in Bratislava. Er erwarb Lizentiat des kanonischen Rechtes an Johannes Paul II. Katholischen Universität in Lublin und Doktortitel im Bereich der Theologie an der Katholisch-theologischen Fakultät der Karlsuniversität in Prag, wo er die kanonisches Recht und dessen Geschichte liest. Als Gast ließ er auch im Jahre 2017 über die Ostkirchen an Institut Catholique de Toulouse und an der Griechisch-katholischen theologischen Fakultät der Universität in Prešov. Er ist als Pfarrer bei St. Gotthard in Prag und als Ehebandverteidiger bei dem Metropolitangericht in Prag tätig.

ICLic. Mgr. Miloš Szabo, Th.D., laureatosi alla Facoltà di Teologia Cattolica dei Ss. Cirillo e Metodio della Università Comenio di Bratislava, ha conseguito il licenziato in diritto canonico alla Università Cattolica Giovanni Paolo II di Lublino polacco e il dottorato alla Facoltà di Teologia Cattolica della Università Carolina a Praga, dove insegna il diritto canonico e la sua storia. Da docente invitato ha avuto alcune lezioni al tema delle Chiese orientali al Institut Catholique de Toulouse e alla Facoltà di Teologia grecocatolica della Università di Prešov. E' parroco presso San Gothardo a Praga e difensore del vincolo presso il Tribunale ecclesiastico metropolitano a Praga.

ICLic. Mgr. Miloš Szabo, Th.D.
Univerzita Karlova
Katolická teologická fakulta
Katedra pastorálních oborů a právních věd
Thákurova 3
160 00 Praha 6

e-mail: milos.szabo@ktf.cuni.cz

Oto Mádr: Český teolog a bojovník za pravdu v mých vzpomínkách

Jiří Rajmund Tretera

Dne 15. února 2017 uplynulo 100 let od narození uvedené přední osobnosti české teologie, organizátora vědy, zakladatele a vydavatele odborného časopisu *Teologické texty* Mons. Oto Mádra. Na tohoto svého přítele, před nedávnem zesnulého, jsme vzpomněli na stránkách internetového čtrnáctideníku *Aktuality Společnosti pro církevní právo* č. 2/2017/2, záměrně vydaného v den jeho životního výročí. A nyní si ho znovu připomínáme, a to následujícím medailonkem.

Mons. ThDr. Oto Mádr, dr. h. c. (15. února 1917 – 27. února 2011), katolický kněz a pedagog, byl jednou z nejúchvatnějších osobností československého disentu po celou dobu komunistické diktatury v letech 1948–1989, i významným činitelem duchovní a intelektuální obnovy národa po roce 1990.

Narodil se v Praze, kde vystudoval arcibiskupské gymnázium, absolvoval studium teologie a na kněze byl vysvěcen roku 1942. Od roku 1947 působil na Teologické fakultě Univerzity Karlovy, jeden rok studoval morální teologii v Římě. Po návratu do nových poměrů po puči z roku 1948 stačil ještě udělat doktorát, ale z fakulty byl státní mocí odstraněn. Jeho přítel ThDr. Josef Zvěřina, později rovněž slavný teolog, byl v té době nasazen do pomocných technických praporů Československé lidové armády. ThDr. Oto Mádr se místo něho ujal pastorační práce s kroužky katolické mládeže v rámci církevně legitimní Katolické akce.

Již 1. června 1951 byl Oto Mádr zatčen, křivě obviněn z velezrady a špionáže, postaven do čela státními orgány uměle vykonstruované desetičlenné protistátní skupiny Oto Mádr a spol., z nichž mnozí se předtím ani neznali. Rozsudek Státního soudu v Brně byl vyhlášen 13. června 1952. Dva členové skupiny byli popraveni, dalším byl vyměřen mimořádně dlouhý trest odnětí svobody. Pro Oto Mádra prokurátor zpočátku navrhoval trest smrti, nakonec na něm přestal trvat, takže Oto Mádr dostal doživotí. Mezi obžalovanými byly tři ženy. Profesorka archeologie Růžena Vacková (druhá česká univerzitní profesorka v dějinách) byla odsouzena

na 22 let odnětí svobody,[1] představená boromejek Bohumila Žofie Langrová na 20 let, a Marie Vintrová na 17 let.

V šedesátých letech bylo několik amnestií, což se ne vždy u politických a náboženských vězňů výrazně projevilo. Oto Mádr byl z vězení podmínečně propuštěn 24. června 1966. Prof. Růžena Vacková byla z vězení propuštěna 27. dubna 1967.

Oto Mádr pracoval v letech 1966 až 1969 jako sanitář a skladník, až nakonec byl v důsledku krátké liberalizace režimu přijat jako odborný asistent na teologickou fakultu. Tehdy vyšla jako skriptum jeho základní učebnice *Mravouka* (1970) o 221 stranách. Ještě v roce 1970 ho státní úřady z fakulty propustily.

V následujících dvaceti letech pracoval v duchovní správě, nejprve v Praze – Modřanech, ale záhy na zásah státní bezpečnosti směl působit jen v některých obcích v českém pohraničí. Věnoval se práci na překladech dokumentů Druhého vatikánského koncilu.[2] V roce 1978 odešel do důchodu.

V té době postupně inicioval vydávání samizdatové literatury. Byl vydavatelem a redaktorem časopisu *Teologické texty*, knižní edice *Duch a život* a publicistické série *Orientace*. Zajišťoval vydávání samizdatových časopisů pro psychology (*Psí*), lékaře (*Salus*) a přírodovědce (*Universum*).

Tehdy se přiblížila doba, kdy jsem byl do této činnosti také vtažen. Po prvních krůčcích v sedmdesátých letech u bývalého vězně svědomí, redemptoristy Jana Blesíka (odsouzeného již v procesu s řeholníky na jaře roku 1950), jsem v roce 1980 přešel k důkladnému podzemnímu studiu u dominikánů. Generální studium řídil ze svého příbytku v Plzni – Lobzích, na Revoluční ulici 50, tehdejší novicmistr a pozdější provinciál v skrytu působící československé provincie tohoto řádu ThLic. Dominik Duka, v té době již dělník – rýsovač ve Škodových závodech v Plzni.

Tam jsem se dověděl o legendární činnosti prof. Růženy Vackové po jejím návratu z vězení. Dva spolubratří dominikáni pod jejím vlivem přijali víru i povolání do řádu. Mezi učiteli na podzemním Generálním studiu dominikánů působil i ThDr. Josef Zvěřina. A výsledky Mádrova samizdatu byly pro nás důležitým

---

[1] BLAŽEK, Lukáš, *Doctissima Růženka*, Proces s Otou Mádrem a spol., in: BLÁHOVÁ, Ivana, BLAŽEK, Lukáš, BOŠTÍK, Martin, STARÁ, Tereza, *Jménem republiky!*, Osm případů zvůle komunistické justice, Praha, 2015, s. 119–150.

[2] V *Dokumentech II. vatikánského koncilu*, Praha, 1995, 603 s., je uveden jako mluvčí překladatelské skupiny.

studijním materiálem. Spolupracovali jsme i během Dukova uvěznění v letech 1981–1982.

Někdy v roce 1986 jsem se s Otou Mádrem seznámil osobně. Tehdy mne za ním do jeho příbytku v Praze na Smíchově Dominik Duka poslal, abych vyřídil jakýsi vzkaz. Velmi brzy jsme si s Otou porozuměli. Zprávy jsme si ovšem na jeho návrh a na základě jeho zkušeností sdělovali pomocí roury vytvořené ze složeného Rudého práva, což byly tehdy komunistické noviny mimořádně velkého rozměru, s tím, že Oto nechal současně téci vodu z kohoutku. Snad jsme se tak ubránili před odposlechem ze strany bezpečnostních služeb tehdejšího státu. Oto mě hned s Dominikovým svolením „zapřáhl" do samizdatového vydávání jím vedeného měsíčníku *Teologické texty*. Podílel jsem se pak i na jeho distribuci. Jeho cyklostylované výtisky jsem společně s dominikánskými terciáři a dalšími katolickými laiky šířil zpravidla pod lavicemi v kostelích i doručováním některým nebojácným představitelům intelektuálního života.

Pak přišel začátek roku 1989. V prostorách katolické fary v Praze – Podolí, v ulici Na Podkovce, se v posledních letech před pádem komunismu setkávala podzemní skupina pražských právníků, zorganizovaná právě teologem ThDr. Oto Mádrem, za přítomnosti statečného podolského faráře Františka Mikuláška.[3]

Věcně skupinu vedl JUDr. Josef Plocek, další dlouholetý vězeň svědomí z dob minulých,[4] a přítel Oto Mádra, v té době činný jako právník Arcibiskupství pražského. Ke skupině patřili JUDr. Albín Švarc, právník podniku Staviva v Opletalově ulici, JUDr. Jan Pavlok, advokát, JUDr. Pavel Zeman, právník podniku Ropovod, JUDr. Jiří Tretera, právník z Výstavby hlavního města Prahy, Výstavby inženýrských staveb, a JUDr. František Brabenec, pracovník Ministerstva práce a sociálních věcí (tchán Michala Holečka, který byl v roce 1987 spolu s dalšími šesti obžalovanými souzen pro organizování samizdatového měsíčníku *Informace o církvi*).[5]

---

[3] P. František Mikulášek SJ, byl v procesu rovněž vykonstruovaném, v jeho případě z dubna 1950, odsouzen k 9 letům odnětí svobody. Viz VAŠKO, Václav, *Přehled a charakteristika církevních procesů padesátých let*, in: *Církevní procesy padesátých let*, Sborník příspěvků z konference, Kostelní Vydří, 2002, s. 16–18.

[4] JUDr. Josef Plocek byl v jiném vykonstruovaném procesu dne 16. srpna 1951 odsouzen Státním soudem v Praze na 13 let odnětí svobody.

[5] O činnosti této skupiny viz HORÁK, Záboj, *Církve a české školství*, Praha, 2011, s. 55–56.

Po převratu na konci roku 1989 a obnově svobody v naší vlasti se většina samizdatů transformovala do nově vydávaných periodik. Mádrovy *Teologické texty* vycházely dál, tentokrát již jako vzorný tisk. O tom, jak záštitu nad jejich vydáváním převzala Královská kolegiátní kapitula sv. Petra a Pavla na Vyšehradě, informuje další vzpomínka publikovaná v této rubrice.

Na závěr bych se rád zmínil ještě o tom, jak jsme se s Otou vídali i později. Každé naše setkání bylo pro mne malým svátkem. Jeho milá a laskavá povaha stále povzbuzovala, a dokonce i jeho humorné až sarkastické šlehy do našich slabostí byly povzbuzující. Je pravda, že nadále neměl rád žádnou okázalost a na všechny její projevy se díval skepticky. Miloval upřímnost a otevřenost. Téměř pokaždé mě napomínal: „A co tak nějaký článek pro *Teologické texty*, to bys nenapsal?" Musel jsem ho zklamat, vždyť sám jsem měl co dělat s vydáváním *Revue církevního práva*.

A tak jediné, co mě mrzí, je to, že jsem v době svobody už nic do *Teologických textů* nenapsal. A ještě více je mně líto, že *Teologické texty* už nevycházejí. Co se však dá dělat! Habent sua fata libelli.

Odměna spravedlivého: Vzpomínka k 100. výročí narození Mons. ThDr. Oto Mádra

Jan Kotous

V době svého působení ve Vyšehradské kapitule jsem se někdy před koncem roku 1998 poprvé potkal s ThDr. Oto Mádrem, který chtěl, jak řekl „v klidu" probrat možnost, aby Vyšehradská kapitula vydávala *Teologické texty*, časopis, který on sám ještě jako disident tvořil a jehož byl celá léta neúnavným šéfredaktorem. Upřímně řečeno, neočekával jsem toto setkání s velkou radostí, zvláště proto, že Oto Mádra provázela pověst významného českého teologa, nejbližšího spolupracovníka ThDr. Josefa Zvěřiny a ovšem také přísného, nesmlouvavého duchovního, pravého člověka víry, který údajně nebyl přístupný žádným kompromisům. A tak jsem měl trochu sevřený žaludek… Zbytečně. Do místnosti vstoupil štíhlý pán, prostředního vzrůstu. V jeho vystupování bylo možné pozorovat nejen skromnost, ale i vrozenou jemnost a noblesu, tak typickou pro duchovní, kteří prošli „římskou výchovou". Výsledkem našeho jednání bylo, že se v tiráži časopisu brzy objevilo „Vydává Královská kolegiátní kapitula sv. Petra a Pavla na Vyšehradě".

Postupem doby se naše setkání s panem profesorem, jak se mu také říkalo, stávala častější. Bylo zajímavé pozorovat, jak si mne oťukával. Přišel okamžik, kdy „roztály ledy". To bylo tehdy, kdy jsme se v hovoru dostali na léta 1968/1969 a já mu líčil svůj australský pobyt, zejména setkání s P. Stanislavem Míkou, českým redemptoristou působícím v Sydney. Byl jsem trochu zmaten z reakce, která následovala: „Tak vy jste poznal Stáníčka?" A pak nastalo vyprávění, jak za války pobýval v Letovech nedaleko Nalžovských Hor, na statku, odkud P. Míka pocházel, aby na zdravém šumavském vzduchu bojoval se začínající plicní chorobou.

Na jaře roku 1999, na jarním zasedání kapituly, navrhl sídelní kanovník František Verner OCr., aby kapitula požádala pražského arcibiskupa kardinála Miloslava Vlka o čestný kanonikát pro Oto Mádra. Je třeba dodat, že pan kardinál s radostí

kapitule vyhověl a nového člena kapituly o slavnosti sv. apoštolů Petra a Pavla sám instaloval. Kapitula vnímala Mádrovo jmenování nejen jako posílení svého sboru, ale také jako ocenění své dosavadní činnosti. Kromě toho, že v osobě Oto Mádra přišel na Vyšehrad významný představitel českého katolického disentu, stal se členem kapituly rovněž papežský prelát s titulem monsignor, absolvent římské Gregoriánské univerzity, vysokoškolský pedagog a mj. i autor celé řady závažných teologických statí.

Když po své instalaci odcházel v „kanovnické parádě" z presbytáře do sakristie, otočil se na pana kanovníka Vernera a na mne se slovy: „Vy dva jste toho vinni." Pokud se týče mne, odplata brzy následovala. „Proč jste ještě nic nenapsal pro *Teologické texty*?" zeptal se přímo s narážkou na moje působení na právnické fakultě. A tak vznikl článek *Sociální úloha kněžstva v 19. století u nás*, publikovaný v č. 3/2000 *Teologických textů*. Chápal jsem to tehdy a chápu to tak dodnes jako vyznamenání, protože můj článek vyšel v časopise hned za studií Dr. Josefa Zvěřiny *K tisícímu výročí pražského biskupství*, kde v závěru Zvěřina napsal: „Znamení dob minulých jsou výzvou přítomnému času k nové tvorbě nového člověka, nových hodnot, nového bratrství." Slova, která korespondovala s úvodním odstavcem mého článku, kde stálo: „Typickým rysem pro vznik nové společnosti, který se v dějinách opakuje, je skutečnost, že vedle nových svobod přináší i poměrně četná nebezpečí dosud neznámých forem bezpráví." Tady šéfredaktor Mádr zapracoval… a uvedené podtrhl.

Co říci na závěr. Snad jen to, že 15. února 2017 uplynulo od narození ThDr. Oto Mádra již 100 let. Když mu v roce 2007 bylo 90, oslavili jsme toto výročí spolu s ním. Pan kardinál Vlk tehdy přijel na Vyšehrad spolu s apoštolským nunciem Mons. Diego Causerem, aby mu předali dekret Svatého otce Benedikta XVI. o jmenování do nejvyšší prelátské hodnosti – apoštolského protonotáře. Oto Mádr o žádná ocenění, ani vyznamenání nestál a tehdy dokonce trochu „zlobil", že jmenování nepřijme. Nakonec s úsměvem jmenovací dekret převzal. Zanedlouho poté jsme spolu procházeli vyšehradský hřbitov. U hrobu kanovníka Beneše Metoda Kuldy, který je pohledově obrácen čelem k památníku obětí totalitních režimů z řad kněží, řeholníků a řeholnic, se zastavil se slovy: „Tady mi slibte, že až odejdu, pohřbí mne kapitula do tohoto hrobu. Chtěl jsem ke Zvěřinovi, ale tam to bohužel nejde…"

Opustil nás krátce po svých 94. narozeninách 27. února 2011. Odpočívá tam, kde si přál. Na jeho hrobě je napsáno: Mons. ThDr. Oto Mádr, apoštolský protonotář, vyšehradský kanovník, český teolog. Co tam však chybí je, že to byl především skromný český kněz, který svou vírou, vzdělaností a svým hrdě neseným utrpením zanechal nesmazatelnou stopu v dějinách nejen církve, ale i své české vlasti, kterou tak miloval.

JUDr. Jan Kotous, předseda Společnosti Vyšehrad,
externí spolupracovník Právnické fakulty
Univerzity Karlovy

JUDr. Jan Kotous, chairman of the Vyšehrad Society,
external collaborator of the School of Law
of Charles University in Prague

Mons. ThDr. Oto Mádr, dr. h. c. (1917–2011), český teolog a politický vězeň komunistického režimu.

Mons. ThDr. Oto Mádr, dr. h. c. (1917–2011), Czech theologian and prisoner of conscience of the communist regime.

Blanka Soukupová: Židé v českých zemích po šoa

Identita poraněné paměti

Marenčin PT, Bratislava, 2016, 566 s., ISBN 978-80-8114-842-2.

Situace církví či náboženských společností a jejich členů nebyla v období komunistického režimu jednoduchá. Církve a náboženské společnosti byly pod státním dohledem, někteří jejich členové byli sledováni, šikanováni či jinými, mnohdy i drastickými způsoby perzekvováni. Životem židovské komunity od roku 1945 do roku 1988, resp. 1989, se zabývá kniha doc. Blanky Soukupové, která působí na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy.

Publikace je rozdělena do osmi základních kapitol, které postihují život židovské komunity v uvedeném období z nejrůznějších aspektů. První kapitoly knihy se vztahují k poválečnému období. Zabývají se nejen otázkou menšinové komunity, ale také její percepcí českou společností. Otázka únorového převratu, padesátá léta, období postupné destalinizace, „zlatá šedesátá" léta a normalizace jsou v publikaci podány z pohledu života a vývoje židovské komunity.

Autorka na základě jednotlivých období postihuje nejen poválečnou obnovu židovské obce, ale v nemalé míře si všímá také osobního prožitku přeživších a jejich snahy vyrovnat se s nastalými podmínkami, jako byl život po šoa či nástup nového politického režimu. Vztah členů židovské obce a zvláště její reprezentace k vládnoucí garnituře analyzuje autorka mimo jiné i na základě dobových dokumentů a archivních materiálů.

S proměnami komunistického režimu a jeho vztahu ke Státu Izrael mapuje vztah židovské komunity nejen k politickému zřízení, ale také k české společnosti. Velice výstižně upozorňuje rovněž na to, že antisemitismus nebyl zcela vymýcen s koncem druhé světové války. Politické procesy 50. let, či normalizační ideologie (prezentovaná např. Františkem Jaromírem Kolárem či Jiřím Bohatkou) jsou toho důkazem. Z právního hlediska jsou zajímavé zásahy státu do „běžného" života církví a náboženských společností, jako bylo např. zřízení Státního úřadu pro věci církevní v roce 1949 či pozdější působení církevního odboru Ministerstva školství a kultury.

Závěrečné kapitoly knihy jsou věnovány význačným duchovním představitelům židovské obce (zvláště pak Gustavu Sicherovi a Richardu Federovi), otázce poválečného osudu židovských hřbitovů a synagog. Poslední, osmá kapitola, je věnována reflexi šoa v poválečné veřejnosti a pamětním místům spojeným se šoa a jejich prezentaci většinové společnosti.

Publikace doc. Soukupové podává na 566 stranách ucelený a pečlivě zpracovaný obraz života židovské obce v českých zemích po druhé světové válce až do sametové revoluce. Života, který byl poznamenán katastrofální a masovou ztrátou nejbližších, a který byl posléze „okleštěn" a limitován komunistickým režimem. V knize je použit nespočet archivních materiálů, dobových výpovědí i vědecké literatury. To vše umožní čtenáři – zvláště pak z generace narozené po roce 1989 – porozumět životu náboženské společnosti v podmínkách pro tuto generaci těžko představitelných.

ThDr. Pavla Damohorská, Th.D.
Husitská teologická fakulta
Univerzity Karlovy

Antonín Ignác Hrdina, Hedvika Kuchařová: Záhady kolem sňatku Anny Kateřiny Šporkové

Historicko-právní studie z manželského práva

Karolinum, Praha, 2017, 352 s., ISBN 978-80-246-3360-2.

V předmluvě k této knize Stanislav Přibyl, uvedený zde ještě jako generální vikář Litoměřické diecéze,[1] označuje postavu Františka Antonína hraběte Šporka výstižně za významnou a „extravagantní". Navíc oceňuje zajímavost nové publikace uvedené autorské dvojice, zabývající se již delší dobu životními osudy Šporkovy rodiny.

Tentokrát se spoluautoři zaměřili na Šporkovu dceru Annu Kateřinu a složité osobní i právní okolnosti jejího sňatku. Přestože se líčení událostí blíží dobrodružnému románu, již samy názvy kapitol prozrazují historicko-právní zaměření studie, neboť se v nich prolíná historická faktografie s právní tématikou. Obě dvě tyto složky práce jsou zvládnuty v rámci příslušných žánrů. Historické líčení je živé, což je dáno jak samotným sledem událostí, o kterých se autoři rozepisují, tak i jejich schopností postihnout dobové klima a nahlédnout do psychologických motivací aktérů celého příběhu. Je zřejmé, že takovéto podrobné líčení vyžadovalo pečlivou a časově náročnou práci v příslušných archivech, bez níž by fakta byla čerpána pouze z druhotné literatury, která, jak autoři na více místech upozorňují, obsahuje některé nepřesnosti.

Od čistě historických pojednání se pak předkládaná kniha liší svým výrazně kanonickoprávním záběrem. Prozrazuje, že Antonín Ignác Hrdina je v daném oboru zkušeným pedagogem i praktikem. Jako překladatel dokumentů Tridentského koncilu (1545–1563), jejichž souborné vydání vyšlo v nakladatelství Krystal OP v roce 2015, je hluboce seznámen se smyslem koncilní normativy, kterou pak důsledně aplikuje na vskutku záhadnou kauzu týkající se platnosti šlechtického sňatku. Sleduje také postup církevních orgánů při řešení daného případu

[1] P. ThLic. Stanislav Přibyl, Th.D., redemptorista, je t. č. generálním sekretářem České biskupské konference.

a seznamuje čtenáře s tehdejší praxí Apoštolského stolce, nunciatury i orgánů na úrovni diecézí.

Práce je opatřena bohatým citačním aparátem z archivních pramenů, sekundární historické literatury i kanonickoprávních pojednání. Nadpoloviční většinu rozsahu práce poté tvoří přílohy, jichž je celkově úctyhodných 47, a které mohou čtenáři pomoci dodatečně a podrobně ilustrovat všechny právní kroky, které byly ve věci sledované kauzy podniknuty. Dokumenty jsou v jazyce českém, latinském i německém.

Kniha jednoznačně splňuje ideál čtivosti snoubící se s odbornou erudovaností.

Doc. JUDr. Stanislav Přibyl, Ph.D., Th.D., IC.D.
Teologická fakulta Jihočeské univerzity
v Českých Budějovicích

52. kongres Essener Gespräche zum Thema Staat und Kirche, Mülheim an der Ruhr, březen 2017

Ve dnech 13. až 14. března 2017 se konala v Katolické akademii Wolfsburg v Mülheimu nad Ruhrem (Severní Porýní – Vestfálsko) 52. výroční konference konfesního práva Essener Gespräche zum Thema Staat und Kirche, organizovaná Biskupstvím essenským, tentokrát na téma

Globální lidská práva a šíření křesťanské zvěsti.

Konference se zúčastnilo asi 110 zástupců vědy konfesního práva z univerzit, evangelických i katolických církevních úřadů a vládních i soudních institucí ze všech zemí Spolkové republiky Německo a několik zástupců Rakouska, Nizozemí, České republiky a orgánů Evropské unie a Rady Evropy. Společnost pro církevní právo zastoupili prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera a doc. JUDr. ICLic. Záboj Horák, Ph.D. Konferenci organizoval Dr. iur. Burkhard Kämper z Essenu, moderoval prof. Dr. iur. Paul Kirchhof z Heidelbergu.

Mimořádným bylo vystoupení prof. Dr. iur. Angeliky Nußberger, místopředsedkyně Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku, o univerzalitě lidských práv, a dále prof. Dr. iur. Klause Rennerta, prezidenta Spolkového správního soudu v Lipsku, o příspěvku soudnictví k uplatňování lidských práv v náboženské oblasti a nakonec essenského diecézního biskupa Dr. theol. Franz-Josefa Overbecka o sebepochopení církve. Následovalo deset přednášek předních německých odborníků. Po každé z nich následovala bohatá diskuse, nahrávaná pro přepis do pravidelné knižní publikace výsledků konference.

Kromě účasti ve společné diskusi naši zástupci během konference vedli odborné debaty na konferenční téma s několika nám mimořádně blízkými odborníky, mezi nimiž byli prof. Dr. iur. Dr. h. c. Josef Isensee z Bonnu, prof. Dr. iur. Gernot Sydow z Münsteru, advokát Dr. iur. Michael Quaas ze Stuttgartu, prof. Dr. iur. Felix Hammer z Rottenburgu, P. prof. Dr. theol. Dr. iur. can. Stephan Haering OSB z Mnichova a prof. Dr. Ton Meijers z Tilburgu.

Záboj Horák

Prof. Jiří Rajmund Tretera přebírá dne 28. března 2017 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy diplom o jmenování čestným členem Spolku českých právníků Všehrd. Zleva starosta Spolku českých právníků Všehrd Daniel Steindler, emeritní starosta Adam Zvonař a prof. Jiří Rajmund Tretera.

Prof. Jiří Rajmund Tretera receives a diploma granting him honorary membership in the Všehrd Association of Czech Lawyers at the School of Law of Charles University in Prague on 28th March 2017. Pictured from the left: Mayor of the Všehrd Association of Czech Lawyers Daniel Steindler, Mayor Emeritus Adam Zvonař and Prof. Jiří Rajmund Tretera.

Foto Antonín Krč

Ze Společnosti pro církevní právo

From the Church Law Society
Aus der Gesellschaft für Kirchenrecht
Dalla Società per il diritto canonico

Karlovarské právnické dny: anketní lístek

Letošní kongres Karlovarských právnických dnů se koná ve dnech 8. až 10. června 2017 v hotelu Ambassador Národní dům v Karlových Varech. Hlasování o nejlepší právnický časopis v ČR a SR je připraveno na adrese www.kjt.cz/cs/2017/anketa.php.

Prosíme všechny příznivce Revue církevního práva, aby hlasovali a nezapomněli na náš časopis. Anketní lístek můžete vyplnit online. Pro případ, že dáte přednost jeho odeslání poštou, přikládáme jeden exemplář k tomuto číslu. Termín pro odeslání poštou je nejpozději *do 30. května 2017* na adresu Karlovarské právnické dny, Národní 10, 110 00 Praha 1.

Hlas je nutno jako obvykle odevzdat ve prospěch nejméně dvou časopisů. Při této příležitosti si dovolujeme upozornit, že se letošní soutěže účastní též časopis *Právněhistorické studie*, vydávaný Univerzitou Karlovou, do něhož přispívají svými články a recenzemi i mnozí členové naší Společnosti pro církevní právo.

76. večer Společnosti pro církevní právo

Dne 28. března 2017 uspořádala Společnost pro církevní právo svůj 76. večer, který se konal v reprezentační místnosti za sochou Oddanosti na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Slavnostního večera, který byl uspořádán ve spolupráci se Spolkem českých právníků Všehrd, se zúčastnilo asi 40 návštěvníků.

Večer uváděl místopředseda Společnosti doc. Záboj Horák. Na začátku přivítal zástupce Spolku českých právníků Všehrd a pronesl vzpomínku na působení tohoto spolku jako jednoho z nejstarších společenství české inteligence od jeho založení v roce 1868. Vyzdvihl vytrvalý zápas spolku o demokratickou orientaci českých studentů práv, zejména v době obrany demokracie v letech 1945–1948, i po jeho obnově v roce 1990, jehož se osobně zúčastnil.

Emeritní starosta Všehrdu Adam Zvonař pak podal ve svém vystoupení zprávu o spontánním a jednomyslném rozhodnutí loňské valné hromady spolku udělit čestné členství prof. Jiřímu Rajmundu Treterovi.

Starosta Všehrdu Daniel Steindler a emeritní starosta Adam Zvonař poté předali prof. Treterovi diplom čestného členství a jako dárek knihu o církevním právu, vydanou spolkem v době první republiky československé.

Alexandre Glize z Paříže doprovodil program večera několikerým bohatým hudebním vystoupením na koncertní kytaře. Vyslechli jsme řadu děl z klasického reportoáru z celého světa.

Druhá část večera byla věnována tématu církev a církevní pohřbívání. Po kanonickoprávním úvodu prof. Jiřího Rajmunda Tretery hlavní referát přednesl ThLic. Tomáš Kotrlý, Th.D., vrchní ministerský rada Ministerstva pro místní rozvoj pro agendu pohřebnictví, v němž se věnoval instrukci římské Kongregace pro nauku víry o pohřebnictví a zpopelňování *Ad resurgendum cum Christo* ze dne 15. srpna 2016.

Poté následovala živá diskuse o aktuálních tématech spojených s pohřebním a hřbitovním právem církevním i světským. V diskusi vystoupili mnozí členové Společnosti pro církevní právo, mezi nimi učitelé i studenti pražské právnické fakulty, vedoucí Katedry církevních dějin a církevního práva na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci doc. Damián Němec, hlavní kaplan Armády České republiky plk. ICLic. Jaroslav Knichal a mnozí další.

Třetí část večera vyplnil rozhovor nad číší vína a pohoštěním, které připravil Spolek českých právníků Všehrd. Dr. Tomáš Kotrlý přednesl na místo přípitku romantickou báseň o víně orientální provenience. Náš přítel a spolupracovník Antonín Krč připravil z večera bohaté album fotografií, které jsme uveřejnili na internetové stránce spcp.rajce.idnes.cz.

Cyklus setkání studentů a učitelů práv v pražských kostelích nad liturgií a životem církve

V roce 2016 naše Společnost pro církevní právo zahájila setkávání studentů a učitelů práv v jednotlivých pražských kostelích, na nichž si účastníci blíže osvětlují církevní právo po liturgické a organizační stránce. Součástí je vždy účast na bohoslužbách a následuje rozhovor v kroužku. Jednotlivé schůzky se konají obvykle v rozmezí dvou měsíců.

Dosud se konala tato setkání:

- 15. dubna 2016 – kostel sv. Václava, Praha – Vršovice,
- 22. května 2016 – kostel sv. Jiljí, Praha – Staré Město,
- 18. září 2016 – kostel sv. Jiljí, Praha – Staré Město,
- 12. února 2017 – kostel Nejsvětějšího Srdce Páně, Praha – Královské Vinohrady,
- 26. března 2017 – kostel sv. Jiljí, Praha – Staré Město.

O dalších připravovaných setkáních budeme informovat prostřednictvím *Aktualit Společnosti pro církevní právo* a nástěnky na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Všichni učitelé i studenti jsou srdečně zváni k účasti.

Nový biskup Starokatolické církve v Čechách

Jak nám oznámil člen naší Společnosti ThDr. Petr Jan Vinš, správce Starokatolické knihovny a archivu Josefa Königa a generální sekretář Ekumenické rady církví v ČR, byl synodem českých starokatolíků slaveným v prostorách kláštera premonstrátů v Želivě dne 8. dubna 2016 zvolen za nového starokatolického biskupa PhDr. Pavel Benedikt Stránský, do té doby starokatolický farář ve Zlíně. Ještě jako biskup-elekt (tj. zvolený, ale dosud nevysvěcený) vydal záhy několik pastýřských listů.

K biskupskému svěcení došlo 1. dubna 2017 v bazilice sv. Markéty v benediktinském arciopatství v Praze – Břevnově. Hlavním světitelem byl utrechtský arcibiskup a předseda mezinárodní starokatolické biskupské konference Joris Vercammen. Svěcení asistovala více než desítka zahraničních biskupů ze starokatolických a anglikánských církví. Intronizace nového biskupa se uskutečnila v katedrále starokatolické církve sv. Vavřince v Praze na Petříně dne 2. dubna 2017.

Starokatolická církev v českých zemích pečuje jak o své starokatolické, tak anglikánské farnosti.

Rozhovor o Společnosti pro církevní právo na YouTube

Dne 18. dubna 2017 se předseda a místopředseda Společnosti pro církevní právo zúčastnili natáčení, v němž představili Společnost divákům kanálu České křesťanské akademie na YouTube. Rozhovor s nimi v pražském emauzském klášteře vedla ředitelka České křesťanské akademie paní Ilona Trnková. Jsme přesvědčeni, že se Vám záznam bude líbit. Naleznete ho na adrese www.youtube.com/watch?v=AM5tY87R2p0.

Gratulace členům Společnosti pro církevní právo

Ao. Univ.-Prof. Mag. Dr. Wolfgang Wieshaider z Právnické fakulty Vídeňské univerzity byl ke dni 1. března 2017 rektorem Univerzity Karlovy jmenován hostujícím profesorem Právnické fakulty Univerzity Karlovy. Jmenovací dekret mu při slavnostním zasedání v reprezentační sborovně pražské právnické fakulty předali dne 24. dubna 2017 děkan Právnické fakulty Univerzity Karlovy prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc. a proděkan fakulty prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc. Přítomen byl prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera. Prof. Wieshaider vyučuje na vídeňské právnické fakultě církevní právo, konfesní právo, kulturní právo a právo menšin. Na pražské právnické fakultě se již před patnácti lety zapojil do výuky v konfesním právu a výklady o dějinách židovství a v poslední době i v grantové činnosti. Měl i několik přednášek pro Společnost pro církevní právo.

P. ICLic. Mgr. Stanislav Brožka byl s účinností od 16. března 2017 ustanoven prezidentem Diecézní charity v Českých Budějovicích. Dne 12. dubna 2017 oslavil své 35. narozeniny.

Mgr. Jan Soběslavský byl ke dni 1. dubna 2017 jmenován novým ředitelem Diakonie Českobratrské církve evangelické.

P. Prof. ThLic. PaedDr. Martin Weis, Th.D., vedoucí Katedry teologických věd Teologické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, oslavil dne 9. dubna 2017 své 55. narozeniny.

Zemřel slavný český malíř, grafik a ilustrátor Miroslav Rada (1926–2017)

Dne 16. března 2017 nás opustil náš dlouholetý přítel Miroslav Rada z Prahy – Vršovic, presbyter Českobratrské církve evangelické.

Od raného mládí se účastnil misie a pastorace této církve, která přes nepřízeň doby vyústila v založení samostatného farního sboru. Sbor neměl zpočátku ani samostatnou modlitebnu, kterou mu nebylo dovoleno vystavět, zato mnoho horlivých členů a mohutnou nedělní školu. Starosti o vybudování společenství sboru i získání modlitebny a jiných prostor k církevnímu životu nesl Miroslav Rada spolu s kurátorem, místokurátorem a s ostatními členy staršovstva, kteří sbor založili.

Prvním dvěma místnostem, pronajatým ve sklepě domu v Žitomírské ulici, v nichž se na počátku v padesátých letech konaly i bohoslužby, a později, i přes pronájem modlitebny v Charkovské ulici, i biblické hodiny, sdružení mládeže, staršovstvo a křesťanská služba, se dostalo příznačného označení *vršovické katakomby*.

Přes svůj těsný prostorový rozsah a s tím handicapem, že jedna z místností neměla ani okna, se brzy staly známými mezi křesťany většího počtu vyznání. Od počátku šedesátých let se v katakombách začali scházet třicátníci a čtyřicátníci, nová forma sdružování uvnitř církve. K jejich zakladatelům a organizátorům patřil právě Miroslav Rada.

I přes odpor vládnoucího režimu Miroslav Rada proslavil české výtvarné umění na celém světě. Jeho obrazy, tematicky vycházející většinou z biblické zvěsti, nalezly cestu i do evangelických kostelů. A to přes tradiční nedůvěru k umisťování výtvarných děl v modlitebnách církví s reformovanou (helvetskou) tradicí, kde obrazoborectví bylo součástí jejich vyznání již od reformačních dob.

S radostí využili mistrova talentu a ekumenické otevřenosti i některé katolické farnosti, např. vršovická, která umístila na oltář svého kostelíčka sv. Mikuláše právě Radův obraz tohoto starokřesťanského světce.

Ani mnohá díla novodobé české literatury si neumíme bez Radových ilustrací představit. Namátkově lze uvést rozkošný zpěvníček pro děti a rodinné bohoslužby *Buď tobě sláva* (1981) anebo teologický spis *Evangelium o cestě za člověkem* (1958).

Pohřební bohoslužba na rozloučenou s bratrem Miroslavem Radou byla sloužena v chrámu Páně Českobratrské církve evangelické na Královských Vinohradech v Korunní ulici, a to v sobotu dne 25. března 2017. R. I. P.

Jiří Rajmund Tretera

Prof. Jiří Rajmund Tretera přebírá dne 28. března 2017 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy diplom o jmenování čestným členem Spolku českých právníků Všehrd.

Prof. Jiří Rajmund Tretera receives a diploma granting him honorary membership in the Všehrd Association of Czech Lawyers at the School of Law of Charles University in Prague on 28th March 2017.

Foto Antonín Krč

Z nové literatury

From New Publications – Neu erschienene Literatur – Dalle novità letterarie

Archivy, člověk a krajina, Proměny krajiny a životního prostředí v archivních dokumentech, Sborník příspěvků z 16. konference archivářů České republiky konané ve dnech 7. – 9. dubna 2015 v Poděbradech, Česká archivní společnost, Praha, 2016, 295 s., ISBN 978-80-88223-00-9,

z obsahu:

DUFEK, Pavel, KRÁSENSKÝ, Viktor, *Zákon č. 428/2012 Sb. a fondy Národního archivu – Národní archiv a zmírňování některých majetkových křivd církvím a náboženským společnostem*, s. 112–133,

FALADOVÁ, Adéla, HALLA, Karel, SVOBODA, Miroslav, *Archivy a autorské právo*, s. 258–271,

ŘEHÁČEK, Karel, *Velkostatky a patronátní právo v Československu (1918–1950)*, s. 87–105.

ČERNUŠÁK, Tomáš a kol., *Papežství a české země v tisíciletých dějinách*, Academia, Praha, 2017, 450 s., ISBN 978-80-200-2638-5.

DOLEŽALOVÁ, Markéta (ed.), *Církev za totality – lidé a místa*, Sborník k životnímu jubileu opata Heřmana Josefa Tyla, Ústav pro studium totalitních režimů, Praha, 2016, 366 s., ISBN 978-80-87912-54-6.

GÁBRIŠ, Tomáš, HORÁK, Ondřej, TAUCHEN, Jaromír (eds.), *Školy, osobnosti, polemiky*, Pocta Ladislavu Vojáčkovi k 65. narozeninám, The European Society for History of Law, Brno, 2017, 608 s., ISBN 978-80-87475-51-5,

z obsahu:

HRDINA, Antonín Ignác, *Jak tomu bylo s papežským zákazem studia a výuky římského práva?*, s. 165–174.

GÁBRIŠ, Tomáš, JÁGER, Róbert, *Najstaršie právo na Slovensku?*, Wolters Kluwer, Univerzita Komenského v Bratislave, Bratislava, 2016, 311 s., ISBN 978-80-8168-507-1.

FINKELSTEIN, Israel, *Zapomenuté království*, Archeologie a dějiny severního Izraele, Vyšehrad, Praha, 2016, 231 s., ISBN 978-80-7429-757-1.

HRDINA, Antonín Ignác, KUCHAŘOVÁ, Hedvika, *Záhady kolem sňatku Anny Kateřiny Šporkové*, Karolinum, Praha, 2017, 352 s., ISBN 978-80-246-3360-2.

KRAUZOVÁ, Tereza, *Vztah státu a církví v USA*, diplomová práce, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2017, 73 s.

ODINCOV, Michail Ivanovič (ed.), *Svoboda sovesti v Rossiji*, Istoričeskij i sovremennyj aspekty, Sbornik statěj, Vypusk 11, Rossijskoje objediněnije isslědovatělěj religiji, Daľněvostočnyj feděraľnyj universitět, Vladivostok, 2015, 370 s., ISSN 2412-2114,

z obsahu:

MORAVČÍKOVÁ, Michaela, *Concluded and Prepared Agreements Between the Slovak Republic and the Holy See*, s. 143–147.

RODRÍGUEZ BLANCO, Miguel (ed.), *Law an Religion in the Workplace/Droit et religion au travail*, Proceedings of the XXVIIth Annual Conference, Alcalá de Henares, 12–15 November 2015/Actes du XXVIIème colloque annuel, Alcalá de Henares, 12–15 novembre 2015, Editorial Comares, Granada, 2016, 424 s., ISBN 978-84-9045-462-6,

z obsahu:

TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj, *Law and Religion in the Workplace in the Czech Republic*, s. 131–141.

SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír (eds.), *Encyklopedie českých právních dějin*, V. svazek: Pa–Právní, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň, 2016, 934 s., ISBN 978-80-7380-638-5,

z obsahu:

JONOVÁ, Jitka, *Patent protestantský (1861)*, s. 139–140,

JONOVÁ, Jitka, *Patent toleranční (1781)*, s. 152–153,

KOTRLÝ, Tomáš, *Pohřebnictví*, s. 458–472,

KRAFL, Pavel, *Pražská právnická univerzita (1372–1419)*, s. 738–739,

SOBĚHART, Radek, *Patent štolový pro Moravu (1749) a Čechy (1750)*, s. 150–151,

STELLNER, František, *Patent o matrikách (1784)*, s. 122–123,

STELLNER, František, *Patent o sumárním přehledu nekatolíků (1651)*, s. 127,

VALEŠ, Václav, *Papežská nunciatura v Praze*, s. 47–49.

SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír (eds.), *Encyklopedie českých právních dějin*, VI. svazek: Právní–Právo po, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň, 2016, 883 s., ISBN 978-80-7380-641-5,

z obsahu:

HRDINA, Antonín Ignác, *Právo kanonické partikulární*, s. 554–558,

KRAFL, Pavel, *Právo církevní v českých zemích (středověk)*, s. 263–284,

PŘIBYL, Stanislav, *Právo církevní manželské v českých zemích*, s. 259–263.

SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír (eds.), *Encyklopedie českých právních dějin*, VII. svazek: Právo pra–Prob, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň, 2017, 829 s., ISBN 978-80-7380-648-4,

z obsahu:

KAŠNÝ, Jiří, *Privilegium paulinum*, s. 801–805,

KAŠNÝ, Jiří, *Privilegium petrinum*, s. 805–811.

SOUKUPOVÁ, Blanka, *Židé v českých zemích po šoa*, Identita poraněné paměti, Marenčin PT, Bratislava, 2016, 566 s., ISBN 978-80-8114-842-2.

STANISZ, Piotr, ZAWIŚLAK, Michał, ORDON, Marta (eds.), *Presence of the Cross in Public Spaces*, Experiences of Selected European Countries, Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne, 2016, 270 s., ISBN 978-1-4438-9970-3.

WEIS, Martin, *Josef Hlouch*, Pastýř a homiletik, Vyšehrad, Praha, 2016, 286 s., ISBN 978-80-7429-791-5.

WIESHAIDER, Wolfgang, *Stumm vibrierender Mitlaut*, Denkmal und öffentliches Interesse, Allgemein und im Umgang mit Synagogen beidseits der Thaya, Verlag Österreich, Wien, 2016, 431 s., ISBN 978-3-7046-6291-0.

Časopisy, periodika – Journals

Bulletin advokacie, Česká advokátní komora, Praha, ISSN 1210-6348,
č. 1–2/2017,

z obsahu:

NĚMEC, Ronald, *Vztah kanonického práva a práva České republiky*, s. 49–54.

Časopis Společnosti přátel starožitností, Společnost přátel starožitností, Praha, ISSN 1803-1382,
č. 4/2015,
z obsahu:
ČERNÝ, Miroslav, *Jan Hus a některé právní aspekty jeho procesu a odsouzení*, s. 205–213.

Folia Theologica et Canonica, Szent István Társulat, Budapest, ISSN 2063-9635,
č. V (2016),
z obsahu:
BUSSO, Ariel David, *Las relaciones entre los clérigos y su efecto canónico*, s. 85–102,
MORÁN BUSTOS, Carlos M., *La reforma del proceso de nulidad del Papa Francisco: el proceso «Brevior» ante el obispo diocesano*, s. 201–259,
SZUROMI, Szabolcs Anzelm, *The Religious Dimension of Education as one of the Primary Principles of Religious Freedom Based on Human Dignity*, s. 137–144,
VADÁSZ, Kinga, *La normativa vigente sobre las asociaciones de fieles en la Iglesia*, s. 165–185.

Law Briefs, Office of the General Counsel of the US Conference of Catholic Bishops, Washington DC,
March 2017,
April 2017,
z obsahu:
Fifth Circuit Upholds School Board's Practice of Opening Meetings with Student Invocations, s. 4–5.

Oxford Journal of Law and Religion, Oxford University Press, Oxford, ISSN 2047-0770,
Volume 5, Number 3, October 2016,
z obsahu:
HOFFMANN LIBSON, Ayelet, *Grounds for Divorce as Values in Rabbinic Law*, s. 510–531,
CHARTIER, Gary, *Contracts and Vows*, s. 482–509.

Studia theologica, Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Olomouc, ISSN 1212-8570,
č. 1/2016,
z obsahu:
ADAM, Miroslav Konštanc, *Získanie príslušnosti k cirkvi sui iuris podľa platného zákonodarstva katolíckej cirkvi*, s. 63–80,
BOTEK, Libor, *Psychické příčiny jako důvod neplatnosti manželství u církevního soudu v Olomouci v letech 1983–2013*, s. 135–149,
MÍČKA, Roman, *Indické křesťanství, politika a sociální učení církve*, s. 151–173,
č. 2/2016,
z obsahu:
DVOŘÁČEK, Jiří, *Pojem církve sui iuris v současném církevním právu*, s. 105–117,
HRDINA, Antonín Ignác, *Geneze, vývoj a opuštění principu dvojího shodného rozsudku v manželských záležitostech*, s. 91–103,
KAŠNÝ, Jiří, *Jiří Rajmund Tretera – Záboj Horák: Konfesní právo* [recenze], s. 183–185,
KAŠNÝ, Jiří, *Trestní právo v hebrejské Bibli*, s. 1–21,
č. 3/2016,
z obsahu:
DOLEŽEL, Jakub, *Farní charity: dozvuky encykliky Deus caritas est a pravděpodobný stav moravských farností*, s. 147–166,
č. 4/2016,
z obsahu:
NĚMEC, Damián, *Právní omezení v udělování svátosti smíření v CCEO a CIC*, s. 83–110,
č. 1/2017,
z obsahu:
JONOVÁ, Jitka, *Otázka obsazování uprázdněných kanonikátů olomoucké kapituly v době episkopátu arcibiskupa Antonína Cyrila Stojana*, s. 21–44,
ZAVADILOVÁ, Eva, *Intelektuální formace kleriků kongregace redemptoristů v Obořišti vzhledem k dobovým právním předpisům*, s. 183–198.

Otevření druhé výstavky publikací z oborů církevního a konfesního práva u knihovny Právnické fakulty Univerzity Karlovy dne 13. dubna 2017.

The opening of the second display of books from the fields of church and religion law at the Library of the School of Law of Charles University in Prague on 13th April 2017.

Foto Květa Hartmanová

MIMOCHODEM…

Luterský nebo luteránský?

Ve výročním roce Lutherovy reformace lze očekávat, že se budeme hojněji než jindy setkávat s přídavnými jmény od reformátorova jména odvozenými. Luterský nebo luteránský? Je mezi nimi významový rozdíl? Je jedno správné a druhé nesprávné? Nebo lze používat obojí a volně zaměňovat? Zdá se, že současná jazyková praxe tíhne k poslední variantě. Snad proto, že je nejsnazší.

Z hlediska českého jazyka je přídavným jménem utvořeným od jména Luther prosté „luterský". Luterská církev, luterský kostel, luterská teologie. Luterán je příslušník luterské církve. Nazývat něco „luteránským" má tedy stejnou logiku, jako kdybychom mluvili o „pražanském" namísto o „pražském". Snad jen tam, kde bychom s jistým despektem chtěli naznačit, že luteráni jsou od svého zakladatele Luthera už dost daleko, mohli bychom říci třeba: „luteránské móresy". Možná, že stále častější užívání „luteránského" má na svědomí angličtina. V angličtině je týž výraz pro „luterána" jako pro „luterský" – obé „Lutheran", což potom svádí překladatele do češtiny k chybnému překladu.

Jazykový úzus mnohdy je v rozporu se slovotvornými zákonitostmi v češtině a je těžké proti tomu něco dělat. Můžeme však vysvětlit svou pozici a doporučit našim sborům a jedincům Českobratrské církve evangelické, navazující na luterskou církev v Čechách a na Moravě, aby ctili Luthera i svou mateřštinu.

Pavel Pokorný a Monika Žárská

Z JEREMIÁŠOVA ZÁPISNÍKU

Dobrý večer všem

Zvláštní novotvar. V originále zní „good evening everyone". U nás ve Vršovicích se ještě za našeho mládí v rodinném kruhu říkalo „dobrý večer vespolek" (což známe i z humoristického románu *Taková normální rodinka* od Fan Vavřincové, jehož děj se odehrává na vršovickém Bohdalci).

Čtenářsky přívětivé, uživatelsky přívětivé

V jednom veřejně publikovaném posudku jsme se dověděli, že „strukturování knihy je srozumitelné a čtenářsky přívětivé“. V angličtině se používá na tomto místě *reader-friendly*, tedy čtenáři přátelské. Zajímalo by nás, zda už to někdo obrátil tak, že něco je naopak čtenářsky nepřívětivé nebo uživatelsky nepřívětivé. Známé jsou ovšem již tradiční obraty jako přívětivé nebo nepřívětivé počasí, přívětivý nebo nepřívětivý člověk.

Mějte hezký den, mějte hezké odpoledne

No tak! Prosím, dnes je velká móda doslova až nesmyslně převádět anglické idiomy do češtiny. Někdy se to dá snést. Ale tohle je už opravdu moc. Kde se originál vzal? Ve slovníku čteme: „V angličtině vyjadřuje fráze *Have a nice day* zdvořilostní pozdrav na rozloučenou (v překladu Hezký den!), typický hlavně v komunikaci mezi zákazníky a zaměstnanci služeb.“

Několik let zpátky

Že by pro změnu zase rusismus? Něskoľko lět tamú nazád?

Praktikující katolík?

Co to takový katolík vlastně dělá? Chodí do kostela? Nebo dokonce i ke svaté zpovědi? A kdo ještě je a kdo už není praktikující katolík? Počítá se k nim hluboce věřící starý nemohoucí člověk, který už moc „praktikovat“ nemůže? Necháme si to líbit, aby nám tak říkali? Zejména když toto naše „hodnocení“ proniklo už i do církevního tisku? Slyšel jsem od jednoho mladého věřícího: „Když o mně někdo řekne, že jsem praktikující, tak mám pocit, že tak trochu tím myslel, že jsem pěkný blbeček.“

Praktikující evangelík?

Tak to už vůbec možné není, to by žádný evangelík o sobě neřekl. Co když chodí do shromáždění jen jednou, dvakrát do roka, a při tom si doma čte sám nebo s rodinou Bibli každý den a modlí se také každý den?

Vykomunikovat

„Já to musím s ním nějak vykomunikovat.“ Tak to bych chtěl vědět, co vlastně chce se mnou udělat.

Já s tím nemám problém

To je jistě pěkné. To jsem ale pěkný frajer, na rozdíl od druhých, kteří problémy s něčím mají. Co to ale je, „mít s něčím problém“? Přece význam slova *problém*

je něco docela jiného než *potíže*. Podle slovníku jde o překlad rčení „have a problem with something“. Zajímalo by mne, zda užití slova *problem* není podivné už v originále. Až dosud jsme četli spíše o *troubles*.

Pořešit

Pohřešit něco, no prosím. To existuje. I řešit něco a nakonec to vyřešit, to také existuje. Ale „pořešit něco“, no ne! A že nejde o pouhé přeřeknutí, jsme zjistili, když jsme to slyšeli v projevech řečníků při více konferencích. Tak jen čekáme, až se to objeví i v tisku.

Opravdu zákon něco řeší?

Tak to už zde bylo, když se takový obrat vyskytl dokonce na stránkách našeho časopisu. Ale můžeme si zopakovat: zákon nic neřeší, ale zásadně něco stanoví nebo upravuje.

Takhle to nefunguje

Co vlastně nefunguje? Chtěl snad mluvčí říci „takhle to nejde“. Nebo něco jiného?

Smutní filatelisté

Pro vytvoření tematické sbírky známek nutno především vybrat si téma. Třeba Vánoce. Poštovní úřady po světě širém vydávají každoročně vánoční známky a nikoli jen s náměty náboženskými; objevují se i známky se smrkovou větvičkou, s balíčkem převázaným ozdobnou stužkou – a fantazie tvůrců pluje kamsi donekonečna na vlně poezie Vánoc. Také my v Československu a později v České republice jsme mívali půvabné vánoční známky, a zdaleka nejen tu s proslulým betlémem Josefa Lady, který byl na známce v roce 2007. Jenomže s tím vším je patrně konec. Česká pošta se rozhodla žádnou vánoční známku nevydávat. A na rozdíl od většiny zahraničních pošt nemá známku k Vánocům ani v emisním plánu na rok 2017. Takže se můžeme jen závistivě dívat k sousedům: Slovenská pošta letos před zimou vydá dvě vánoční známky.

V pohodě

Během kratičké konzultace v bance mi úřednice schvalovala mé domněnky i návrhy stále stejně stručným sdělením „v pohodě“, u holiče měli puštěné pohodové rádio a odmítl jsem nabídku pohodových instalatérů, načež mi byl představen výukový program pro moravské střední školy *Dějiny v pohodě*, *pohodové spodní prádlo* a *pohodový desert*, atakdále, atakdále. Na prozatímní vrchol mé sbírky

všech a všeho v pohodě kandiduje obchodní řetězec Iceland nabízející *pohodová vejce*. Jsou to prý vajíčka z podestýlkového chovu, tedy patrně snesená v pohodě.

Z pošty

„V Revue č. 65–3/2016," píše nám čtenář K. L., „se Jeremiáš pozastavuje nad zhusta užívaným pojmem »politická vůle« a ptá se, co vlastně znamená. Chci pouze upozornit, že kromě politické vůle v ženském rodě se politická vůle v našem veřejném prostoru vyskytuje také v rodě mužském."

Díky?

Ve zprávách říkali, že požár tovární budovy vznikl díky poruše na elektroinstalaci. Olše se rozlila ze břehů díky vydatným dešťům. Řezná rána byla díky ostrému noži hluboká. Díky natrženému lýtkovému svalu tentokrát do zápasu nenastoupil. Díky nevlídnému počasí se letošní pouť nevydařila. Žirafy vymírají díky činnosti člověka. Díky tuhé zimě hrozí Mongolsku hladomor. Redaktoři, jejichž vinou (!) se objevily díky (!) v těchto zprávách, by zasluhovali přinejmenším pořádně vyhubovat.

Na škole, na vrátnici i na hotelu

U nás na škole chybí tělocvikář. Po ukončení závodů šly děti na hotel. Musejí se děti na českých školách učit o islámu? Došlo mi to až na hotelu, prohlásila po ceremoniálu. Zapojte se do projektu *Jeden svět na školách*. Na hotelu jsme měli i snídaně. Na škole platí školní řád. Spacáky jsme si vzali i na hotel. Je nutná součinnost školního speciálního pedagoga, pokud na škole pracuje. Ve 22 hodin musí být všichni na hotelu, klíč od pokoje bude na vrátnici. Atakdále. A tak někdy odpoledne „**VE**" škole, „**VE**" vrátnici nebo večer „**V**" hotelu si vzpomeňte na Jeremiáše.

Jeremiáš

Prof. Jiří Rajmund Tretera přednáší na setkání Farní akademie u kostela Nejsvětějšího Srdce Páně v Praze na Královských Vinohradech, které se konalo dne 12. února 2017.

Prof. Jiří Rajmund Tretera lectures at the meeting of the Parish Academy in the Church of the Most Sacred Heart of Our Lord in Prague, which took place on 12th February 2017.

Foto Záboj Horák

Prof. Wolfgang Wieshaider přednáší dne 24. dubna 2017 u příležitosti převzetí dekretu o jmenování hostujícím profesorem Právnické fakulty Univerzity Karlovy.

Prof. Wolfgang Wieshaider lectures on the occasion of his appointment as visiting professor of the School of Law of Charles University in Prague on 24th April 2017.

Foto David Kohout

CHURCH LAW REVIEW | Volume XXIII | No. 67–2/2017

A peer-reviewed scientific journal listed in the List of Peer-reviewed Non-impacted Journals Published in the Czech Republic, which is issued by the Research, Development and Innovation Council of the Government of the Czech Republic. The journal is included in the following scientific journal databases: the European Reference Index for the Humanities and the Social Sciences (ERIH PLUS), and the Central and Eastern European Online Library (CEEOL).

The journal is published by the Church Law Society (IČO: 62934121), which is a member of the Council of Scientific Societies of the Czech Republic and a member of the Czech Christian Academy as its legal department.

It was the recipient of the 'Prestigious Award of the "Karlsbader Juristentage" Society of German, Czech, Slovak and Austrian Lawyers' for the 'Best Scientific Legal Journal Published in the Czech Republic' in 2003.

All articles are subject to double-blind peer review.

The journal is published four times a year (in January, April, July and October of each year).

Office Address:	Společnost pro církevní právo, Sudoměřská 25, 130 00 Praha 3, Czech Republic
Email:	spcp@prf.cuni.cz
Websites:	<http://spcp.prf.cuni.cz/review> (English), <http://spcp.prf.cuni.cz/revue> (Czech)
Editor-in-chief:	P. Professor JUDr. Jiří Rajmund Tretera OP, recipient of the Gold Medal of St. Vojtěch (Adalbert) of the Archbishopric of Prague for achievements in and contributions to the study area of canon law and religion law
Deputy Editor-in-chief:	Associate Professor JUDr. ICLic. Záboj Horák, Ph.D., LL.M.
Editor:	Adam Csukás
Senior Adviser:	Pavel Landa
Proofreading:	Tomáš Stavrovský
Editorial Board:	P. Professor JUDr. Jiří Rajmund Tretera OP JUDr. Miloš Holub, Ph.D. Associate Professor JUDr. ICLic. Záboj Horák, Ph.D., LL.M. JUDr. Štěpán Hůlka, Ph.D., LL.M. Associate Professor JUDr. Matúš Nemec, PhD. R. D. Associate Professor JUDr. Stanislav Přibyl, Ph.D., Th.D., IC.D.
DTP:	Antonín Plicka
Cover Design:	† Ing. arch. Josef Hyzler
Photo:	Antonín Krč
Printed by:	TOMOS, a. s., Ohradní 59, 140 21 Praha 4
Distribution:	Ing. Stanislav Hruška, Jana Nosková

This issue was closed as of 1st April 2017.

Print run of 1,000 copies
ISSN 1211-1635 (print)
ISSN 2336-5609 (online)
Reg. č. MK ČR: E 7429
© Church Law Society, 2017

Česká verze tiráže je na následující stránce.

REVUE CÍRKEVNÍHO PRÁVA | ročník XXIII. | č. 67–2/2017

Recenzovaný vědecký časopis uvedený v Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v České republice vyhlášeném Radou pro výzkum, vývoj a inovace vlády České republiky. Zařazen do databází odborných časopisů European Reference Index for the Humanities and the Social Sciences (ERIH PLUS) a Central and Eastern European Online Library (CEEOL).

Vydává Společnost pro církevní právo (IČO: 62934121), člen Rady vědeckých společností České republiky, kolektivní člen České křesťanské akademie, z. s., jako její právní sekce.

Nositel Prestižní ceny Společnosti německých, českých, slovenských a rakouských právníků Karlovarské právnické dny za nejlepší odborný právnický časopis vydávaný v České republice za rok 2003.

Všechny články procházejí oboustranně anonymním recenzním řízením.

Vychází čtyřikrát ročně (v lednu, dubnu, červenci a říjnu každého roku).

Adresa redakce:	Společnost pro církevní právo, Sudoměřská 25, 130 00 Praha 3
E-mail:	spcp@prf.cuni.cz
Internetové stránky:	<http://spcp.prf.cuni.cz/revue> (česky), <http://spcp.prf.cuni.cz/review> (anglicky)
Šéfredaktor:	P. prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera OP, nositel zlaté Svatovojtěšské medaile Arcibiskupství pražského za zásluhy a přínos v oblasti studia církevního a konfesního práva
Zástupce šéfredaktora:	doc. JUDr. ICLic. Záboj Horák, Ph.D., LL.M.
Redaktor:	Adam Csukás
Odborný poradce:	Pavel Landa
Korektury:	Tomáš Stavrovský
Redakční rada:	P. prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera OP JUDr. Miloš Holub, Ph.D. doc. JUDr. ICLic. Záboj Horák, Ph.D., LL.M. JUDr. Štěpán Hůlka, Ph.D., LL.M. doc. JUDr. Matúš Nemec, PhD. R. D. doc. JUDr. Stanislav Přibyl, Ph.D., Th.D., IC.D.
Sazba:	Antonín Plicka
Grafická úprava obálky:	† Ing. arch. Josef Hyzler
Foto:	Antonín Krč
Tisk:	TOMOS, a. s., Ohradní 59, 140 21 Praha 4
Distribuce:	Ing. Stanislav Hruška, Jana Nosková

Toto číslo bylo redakčně uzavřeno ke dni 1. dubna 2017.

Náklad: 1 000 výtisků.
ISSN 1211-1635 (tištěná verze)
ISSN 2336-5609 (elektronická verze)
Reg. č. MK ČR: E 7429
© Společnost pro církevní právo, 2017

The English version of this imprint's text is available on the previous page.